

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХЕРСОНСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ
АГРАРНО-
ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Економічний факультет

МАТЕРІАЛИ

*Всеукраїнської студентської
науково-практичної
конференції*

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ НАУКОВІ
СТУДІЇ 2024

26 квітня 2024 року

УДК 005:339.9(043.2)

Рекомендовано до друку
Вченою радою економічного факультету
Херсонського державного аграрно-економічного
університету (протокол № 10 від «30» квітня 2024 р.)

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ НАУКОВІ СТУДІЇ 2024: матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (26 квітня 2024 р., м. Херсон-Кропивницький) / за ред. Н. В. Кириченко, Л. В. Кононенко, Ю. Л. Главацької та ін. Херсон-Кропивницький, 2024. 199 с.

Матеріали конференції містять дослідницькі здобутки здобувачів вищої освіти, отримані у різних галузях науки: економіки, обліку та оподаткування, публічного управління, права та адміністрування, менеджменту, інформаційних технологій, психології, готельно-ресторанного та туристичного бізнесу тощо. Конференція покликана сприяти комунікації, обміну досвідом і результатами наукових напрацювань, обговорення актуальних питань економіки, фінансів, підприємництва, бізнесу та управління, впливу на них інформаційних технологій, євроінтеграції, умов воєнного становища та інше.

Для здобувачів вищої освіти, науковців і фахівців.

Матеріали збірника подаються в авторській редакції та друкуються мовою оригіналу.

Відповідальність за достовірність фактів, власних імен, географічних назв, цитат та інших відомостей несуть автори публікацій. Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» при використанні наукових ідей та матеріалів цього збірника, посилання на авторів і видання є обов'язковим.

Відповідальний за випуск – декан економічного факультету, к.е.н., доцент Кириченко Н. В.

Технічний редактор: к. філол. н., доцент кафедри публічного управління, права та гуманітарних наук Главацька Ю. Л.

Розповсюдження і тиражування матеріалів без офіційного дозволу Херсонського державного аграрно-економічного університету заборонено!

© Колектив авторів, 2024

© ХДАЕУ, 2024

ЗМІСТ

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ОБЛІК ТА ФІНАНСИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Микитас А.С., Кононенко Л.В. Інновації в управлінні фінансами: використання новітніх технологій у фінансовому аналізі	7
Мазуренко В.І., Бойко Л.О. Вплив біржової діяльності на розвиток підприємств	10
Кошуба Д.І., Бойко Л.О. Функціонування торговельних підприємств України в умовах воєнного стану	12
Ластовська В.Я., Кононенко Л.В. Вплив локації на успішність ресторанного бізнесу: фактори та стратегії вибору місця розташування	15
Томницький І.А., Кононенко Л.В. Проблематика та розвиток сільськогосподарського дорадництва в Україні	18
Ліштван О.О., Карнаушенко А.С. Інноваційність і прориви: аналіз портфеля венчурного фонду, заснованого Вікторією Тігіпко	21
Тітова А.О., Кононенко Л.В. Тіньова економіка: причини виникнення та шляхи подолання	25
Кащук Н.В., Коваль С.В. Нормативно-законодавче забезпечення збільшення бюджетної допомоги та грошових виплат при народженні (усиновленні) дитини	30
Лихацький В., Мармуть Л.О. Екологічна відповідальність сучасних компаній та її вплив на рівень екологічних витрат	33
Алексєєнко Є., Перчук О.В. Облікова політика при формуванні показників внутрішньої звітності	37
Міхєєва А.В., Повод Т.М. Бюджетна система України: її розвиток та реалії сьогодення	41
Єрмоменко В.П., Назарова Г.Б. Основні процедури при виконанні узгоджених процедур щодо стану розрахунків з бюджетом податку на додану вартість	44
Білан А.С., Назарова Г.Б. Системи оподаткування фізичних осіб-підприємців: сучасний стан та напрями вдосконалення	47

ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Гемська Ю.С., Музика О.Ю., Шаумян О.Г. Аспекти вивчення впливу війни на жителів деокупованих територій України: зміни емоційного стану та ціннісних пріоритетів	51
--	----

Філоненко Л.О., Шаумян О.Г. Вектори вивчення емоційного вигорання в роботі психолога	54
Рискаль О.М., Шаумян О.Г. Мотиваційні чинники ігрової діяльності молодших школярів	58
Жижко З.Ю., Варнавська І.В. Психологічна характеристика занять рукопашним боєм	61
Савченко Д.О., Матусяк Г.І. Розвиток емоційного інтелекту через читання художньої літератури	64
Гладюк А.В., Макухіна С.В. Психологічні аспекти сучасних методів навчання та освітніх технологій	67
Гемська Ю.С., Акімова Н.В. Суб'єктивні стресогенні фактори, що впливають на ментальне здоров'я	68
Музика О.Ю., Акімова Н.В. Потенціал спорту для гармонізації фізичного і ментального здоров'я	72
Турченков І.О., Несін Ю.М. Психологічні особливості здобувачів вищої освіти при вивченні іноземних мов	76

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Машаріпова К.Б., Шаумян О.Г. Інструментарій соціально-психологічної роботи щодо реабілітації дітей-сиріт	79
Саваєва Є.А., Варнавська І.В. Значення та особливості волонтерства в Україні до війни і під час війни	82
Капрелова А.Л., Ковальов Д.В. Особливості впливу фармацевтичної галузі на соціально-економічний розвиток України	85
Кандала І.М., Ковальов Д.В. Бюджетний потенціал в системі фінансового забезпечення регіону	90
Трусова К.В., Ковальов Д.В. Фінансова спроможність як показник сталого розвитку регіону	93
Москаленко М.В., Аверчева Н.О. Фондова біржа та її роль в економіці	96
Єфремов А.О., Аверчева Н.О. Напрями підвищення ефективності використання земельних ресурсів	101
Луцюк О.Л., Аверчева Н.О. Роль сталого розвитку сільських територій в сучасних умовах	105
Консул Т.С., Орлик М.В. Формування стратегій сільського розвитку у сучасних умовах	109
Сушич В.С., Савченко В.М. Сільський розвиток в умовах становлення "Agriculture 5.0"	112

**ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННИЙ ТА ТУРИСТИЧНИЙ БІЗНЕС В
УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ, ВИКЛИКИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ**

Мазуренко В.І., Бойко Л.М. Іншомовні назви закладів харчування Львова: від модного тренду до сучасної практики	116
Михайленко Є.Т., Дуб В.В. Гора «Кременець» як ідеальне місце для початку повоєнного відновлення закладів індустрії гостинності на Ізюмщині	119
Бєлік Д.В., Серєда Н.М. Особливості менеджменту підприємств індустрії гостинності в умовах фінансової кризи	122
Гаркавюк І.І., Круковська О.В. Проблеми та виклики, що стоять перед готельно-ресторанними підприємствами	126
Рзаєва Е.Р., Нікітенко К.С. Вплив історико-культурної спадщини на розвиток туристичних регіонів	131
Ілляшенко І.І., Серєда Н.М. Концепція стратегії маркетингової діяльності готельних підприємств	134

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА**

Богданова А.Д., Главацька Ю.Л. The British monarchy with the reference to “The Crown”	138
Остапюк К.А., Скібіна Т.І. Символічна політика України: трансформація і виклики у сучасному контексті	142
Куртучанова А.О., Сімонцева Л.О. Захист персональних даних в державному управлінні з використанням діджитал технологій	146
Капрєлова А.Р., Совач К.О. Публічне адміністрування в Британії: стан професії	150

**МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ: АДАПТИВНІСТЬ ДО
ВИКЛИКІВ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ**

Бєлік Д.В., Боліла С.Ю. Нові підходи менеджменту та маркетингу в умовах сучасних економічних викликів	154
Костина О.С., Базака Р.В. Впровадження інформаційних технологій та інновацій у сільському господарстві: світовий досвід	157
Щепаняк А.С., Базака Р.В. Наслідки війни для сільського господарства та аграрного бізнесу та перспективи післявоєнного відновлення України	161
Жарінова Н.П., Боліла С.Ю. Вплив цифрових інновацій на конкурентоспроможність сучасних підприємств	165

Дворник О. Необхідність компетентності адаптивності для сучасного менеджера 170

***МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ
ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ ТА АГРОБІЗНЕСІ***

Смольянінов Д.К., Лобода О.М. Аналіз розвитку технологій інтернет-маркетингу підприємств малого бізнесу	174
Осіпова В.С., Кононенко Л.В. Фінансовий аналіз в умовах цифровізації: проблеми та перспективи	178
Непорожня П.О., Бондар Ю.А. Перспективи розвитку діджиталізації бухгалтерського обліку у вітчизняному бізнесі	181
Стаднійчук Р. Соціальний конфлікт у контексті управління підприємствами: причини, наслідки та шляхи врегулювання	184
Тугай В. Трансформація системи адаптивного управління підприємствами	187
Корнага О. Формування та розвиток цифрової економіки на регіональному рівні	190
Палієв В. Взаємозв'язок між глобальною нестабільністю та цифровими технологіями	193
Саркісян Н. Особливості управління персоналом в умовах цифровізації	196

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ОБЛІК ТА ФІНАНСИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Микитас А. С. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Кононенко Л. В. – к. е. н., доцент кафедри підприємництва, обліку та фінансів Херсонського державного аграрно-економічного університету

ІННОВАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСАМИ: ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФІНАНСОВОМУ АНАЛІЗІ

У сучасному світі, що швидко розвивається, фінансові установи та компанії активно впроваджують інноваційні технології для покращення управління фінансами. Використовуючи новітні технології у фінансовому аналізі, компанії можуть швидко обробляти інформацію та приймати ефективні управлінські рішення.

Технології у фінансовому аналізі використовуються на різних етапах. Наприклад, застосування цифрових технологій при формуванні інформаційного забезпечення спрямовано здебільшого на обліковий процес, що дозволяє його оптимізувати, прискорити і підвищити точність результатів. Використання цифрових технологій безпосередньо при проведенні фінансового аналізу (при розрахунку фінансових показників, таких як прибутковість, ліквідність тощо) дозволяє приймати більш об'єктивні та обґрунтовані рішення [1], а при безпосередньому аналізі фінансових показників – оптимізувати процес прийняття рішень. На етапі аналізу фінансових даних найбільш оптимальним (і відповідно поширеним) є використання штучного інтелекту. Саме за допомогою штучного інтелекту є можливим швидко та ефективно проаналізувати великі обсяги даних, встановити тенденції, спрогнозувати фінансовий стан і, відповідно, прийняти оптимальні управлінські рішення та зменшити фінансові ризики.

Міждисциплінарні наукові студії 2024

Сьогодні широко при формуванні інформаційного забезпечення фінансового аналізу застосовується технологія блокчейн, що дозволяє здійснювати проведення безпечних фінансових операцій та гарантує прозорість фінансових транзакцій [2]. Впровадження технології блокчейн забезпечує:

- ефективне управління та моніторинг даних про загальний стан підприємства;
- сприяє зниженню ризиків та витрат;
- безпеку та прозорість у відносинах з постачальниками та покупцями продукції, що позитивно впливає на репутацію підприємства, його ділові зв'язки, сприяє залученню інвестицій, підвищує його інвестиційну привабливість тощо [3].

Використання мобільних додатків та інтерактивних дашбордів надають доступ до фінансової інформації в режимі реального часу і дозволяють фінансовим аудиторам швидко реагувати на ринкові зміни.

Поява та розвиток цифрових технологій знизилася бар'єри для доступу на ринок фінансових послуг, які раніше були доступні лише великим компаніям. Це призвело до більшої фінансової інклюзії, що означає, що все більше підприємств тепер мають доступ до фінансових послуг і фінансових ресурсів. Використання фінансових технологій трансформувало фінансову індустрію, надавши нові можливості для бізнесу щодо управління своїми фінансами (більш ефективно, прозоро та економічно) [4].

Використання хмарних технологій при формуванні інформаційного забезпечення фінансового аналізу дозволяють забезпечити гнучкість і масштабованість обробки даних, дозволяючи компаніям ефективно управляти своїми фінансами в безпечних та доступних місцях. Багато компаній переходять на хмарні рішення, оскільки вони зменшують витрати на обладнання та програмне забезпечення і забезпечують високий рівень безпеки даних.

Хоча впровадження цифрових технологій у фінансовий сектор має багато переваг, воно також несе з собою певні виклики та ризики. Одне з найважливіших – це безпека даних. Використовуючи технології, компанії повинні забезпечити захист своїх даних від несанкціонованого доступу. Слід також зазначити, що не всі компанії готові адаптувати свої процеси до нових технологій, що пов'язано із значними фінансовими витратами та достатньо тривалим процесом. Багато фінансових працівників не мають достатніх знань та навичок у сфері цифрових технологій. Це може призвести до помилок і неправильного використання технологій, що може мати негативний вплив на управління фінансами компанії [4].

Отже, використання новітніх цифрових технологій у фінансовому аналізі стає все більш важливими для сучасних компаній.

Використана література

1. Технології в сучасному фінансовому менеджменті. URL: <https://novifinance.com.ua/technologies-in-modern-financial-management/> (дата звернення: 25.03.2024).
2. Вергелюк Ю. Потенціал використання блокчейн технологій на фінансовому ринку. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 38. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1275/1229> (дата звернення: 21.04.24).
3. Світлична А. В., Бондар О. Г. Фінансові технології та їх вплив на розвиток суб'єктів підприємницької діяльності. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан*: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції. 2022. С. 506–509.
4. Karнаushenko A., Tanklevska N., Povod T., Kononenko L., & Savchenko V. Implementation of blockchain technology in agriculture: fashionable trends or requirements of the modern economy. *Agricultural and Resource Economics: Міждисциплінарні наукові студії 2024*

Мазуренко В. І. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Бойко Л. О. – к. с.-г. н., доцент кафедри підприємництва, обліку та фінансів Херсонського державного аграрно-економічного університету

ВПЛИВ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ

Розвиток біржової діяльності в Україні перебуває на стадії становлення порівняно з іншими країнами. Незначні обсяги біржової торгівлі свідчать про необхідність подальшого розвитку та вдосконалення цього сектору. Біржова діяльність є ключовим елементом ринкової економіки, і її розвиток в Україні важливий для створення стійкої та конкурентоспроможної фінансової системи. Вона відображає економічну стабільність країни та може використовуватися як індикатор фінансової та економічної кризи у світі.

Біржова діяльність має значний вплив на розвиток підприємств у багатьох аспектах:

- Біржове фінансування дозволяє підприємствам залучати капітал для розвитку та розширення своєї діяльності шляхом випуску акцій або облігацій. Це допомагає компаніям фінансувати нові проекти, інвестувати у дослідження та розвиток, або придбати нові активи.

- Лістинг акцій на біржі підвищує впізнаваність підприємств серед інвесторів та громадськості, що привертає увагу нових клієнтів, партнерів та співробітників, а також сприяє позитивному іміджу компанії.

- Наявність ліквідних акцій, які торгуються на біржі, полегшує купівлю та продаж акцій для інвесторів. Це збільшує привабливість підприємства для

потенційних інвесторів та забезпечує додаткові можливості для залучення капіталу.

- Біржові курси слугують індикатором стабільності та успішності підприємства, а висока ціна акцій вказує на довіру ринку до перспектив розвитку компанії.

- Підприємства, які залучаються до біржової торгівлі, отримують доступ до різноманітних інвесторів та капіталу, що сприяє їхньому подальшому росту та розвитку.

Проте, важливо зазначити, що біржова діяльність створює додатковий тиск на підприємства у зв'язку з вимогами щодо фінансової звітності, розкриття інформації та відповідності регуляторним вимогам. Крім того, зміни в біржових котируваннях можуть впливати на сприйняття ринком діяльності підприємства та його фінансову стабільність.

Аналіз наукової літератури свідчить, що основними чинниками, які впливають на сучасний стан розвитку біржової торгівлі є: процеси глобалізації ринку, розвиток новітніх інформаційних технологій, посилення впливу глобальних фінансових учасників ринку, диверсифікація існуючих та виникнення нових фінансових інструментів, уніфікація норм регулювання біржових ринків, регіональні структурні зміни в активності світового біржового ринку з посиленням концентрації біржової торгівлі [1].

Для розвитку біржової діяльності в Україні необхідне вдосконалення механізму адміністративно-правового регулювання, що вимагає глибокого розуміння економічних і правових аспектів біржової діяльності. Це може включати удосконалення законодавства щодо регулювання ринку цінних паперів, створення ефективних систем нагляду та контролю за ринком, а також забезпечення прозорості та ліквідності ринку. Такі заходи сприятимуть збільшенню довіри інвесторів та стимулюванню розвитку біржової діяльності в країні.

Використана література

1. Ніколайчук О. Розвиток біржової торгівлі: сучасний стан та перспективи. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. Вип. 6(2). С. 13–19. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(2\)-2](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(2)-2)

Кошуба Д. І. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Бойко Л. О. – к. с.-г. н., доцент кафедри підприємництва, обліку та фінансів Херсонського державного аграрно-економічного університету

ФУНКЦІОНУВАННЯ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Російська агресія проти України, що розпочалася 24 лютого 2022 р., спричинила значну невизначеність для українського бізнесу, й зокрема для торговельних підприємств. Війна зумовила порушення ланцюгів постачання, зниження споживчого попиту та стрімке зростання цін [1; 2].

Проблеми, з якими стикнулися торговельні підприємства: війна спричинила значні порушення ланцюгів постачання, що ускладнило для підприємств отримання необхідних товарів та сировини. Виник дефіцит продукції, а також значне зростання цін на неї; війна призвела до економії коштів та виїзду людей з країни, що суттєво знизило споживчий попит та спричинило значне зниження доходів підприємств та, як наслідок, до звільнень працівників; стрімко почали зростати ціни на товари та послуги, що значно ускладнило ведення бізнесу для підприємств, при цьому знизився рівень рентабельності підприємств, а в деяких випадках вони збанкрутували.

Незважаючи на складні умови, багато торговельних підприємств України продовжують працювати, адаптуючи свою діяльність до нових реалій. Деякі з них успішно впровадили такі зміни:

1. Продуктові магазини почали пропонувати доставку продуктів у домівки споживачів, що дозволяє людям отримувати необхідні продукти, не ризикуючи своїм життям.

2. Магазини одягу перейшли на онлайн-продажі, що дало їм змогу охопити ширшу аудиторію та зберегти свою клієнтську базу.

3. Інші підприємства почали пропонувати нові види продуктів та послуг, які відповідають потребам людей в умовах війни.

Влада в Україні з початку повномасштабного вторгнення, зрозуміла, що паралізований війною бізнес потребує якнайшвидших заходів підтримки. Тому, вже в березні минулого року був ухвалений закон про пільгове оподаткування бізнесу. Крім цього, було скасовано мито і ПДВ на весь імпорт, які, однак, були повернуті в червні.

Також була запроваджена урядова грантова програма «Робота», яка, зокрема, передбачає можливість отримати грант на власний бізнес зі створенням нових робочих місць. А деякі підприємці змогли за допомогою держави перевезти свої підприємства у більш безпечні регіони у рамках програми релокації та налагодити там роботу заново. Згідно з інформацією Мінекономіки, станом на початок лютого 2023 р. було переміщено 791 підприємство, з яких 617 вже працюють на новому місці.

Уряд України також вживає заходів для підтримки бізнесу під час війни. До них належать:

- Податкові пільги: зниження податків для підприємств, які постраждали від війни.
- Кредити: надання кредитів на пільгових умовах для підприємств, які потребують коштів для відновлення роботи.
- Гранти: надання грантів для підтримки малого та середнього бізнесу.

Згідно з дослідженням Європейської Бізнес Асоціації, та оцінки підприємців щодо перспектив своєї діяльності найбільший негативний вплив мають такі фактори, як активні бойові дії та близькість до фронту, руйнування, обстріли, перебої з електропостачанням та зв'язком, недоступність кредитних коштів, падіння споживчого попиту та зменшення платоспроможності населення, ускладнення логістики, інфляція, податковий тиск [3].

Майбутнє українських торговельних підприємств наразі є невизначеним. Проте багато підприємств налаштовані оптимістично щодо майбутнього. Вони вірять, що зможуть подолати труднощі, спричинені війною, і продовжувати успішно працювати.

Використана література

1. Бойко В., Бойко Л. Сучасний стан міжнародної торгівлі України як основної форми міжнародного бізнесу. *Фінансовий простір*. 2022. Вип. 1(45). С. 49–57. URL: <http://fnpnu.cibs.ubs.edu.ua/article/view/253350>
2. Boiko L. A. Logistics and production potential in the vegetable farming industry of the southern region of Ukraine. *Erbe der europäischen wissenschaft: wirtschaft, management, tourismus, rechtsprechung. Monografische Reihe «Europäische Wissenschaft»*. Buch 2. Teil 5. 2020. P. 106–113.
3. Жирій К. Час для роботи: як відновлювався та адаптувався український бізнес за рік війни. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/chas-dlya-roboti-yak-vidnovlyuvavsya-ta-adaptuvavsya-ukrajinskiy-biznes-za-rik-viyni-12154170.html> (дата звернення: 15.04.2024).

Ластовська В. Я. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Кононенко Л. В. – к.е.н., доцент кафедри підприємництва, обліку та фінансів Херсонського державного аграрно-економічного університету

ВПЛИВ ЛОКАЦІЇ НА УСПІШНІСТЬ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ: ФАКТОРИ ТА СТРАТЕГІЇ ВИБОРУ МІСЦЯ РОЗТАШУВАННЯ

Локація є одним з важливих факторів, що впливають на успішність ресторанного бізнесу. Правильно обрана локація може вплинути на успішність діяльності закладу. Так, ресторан матиме більше шансів на успіх, якщо він розташований:

- у місці з високим пішохідним трафіком або зручною транспортною розв'язкою;

- у районі, де мешкають або працюють люди з цільової аудиторії [4].

Ефективне функціонування ресторанного бізнесу (як і будь-якого іншого) неможливо без розробки і впровадження відповідних стратегій, які характеризуються різноманіттям підходів щодо їх формування і реалізації [2]. Проте, існують базові стратегії. Так, при виборі місця розташування ресторанного закладу основними стратегічними напрямками будуть:

- аналіз конкурентів: дослідити конкурентів та визначити, які місця розташування є найбільш успішними;

- аналіз цільової аудиторії: визначити, де мешкають або працюють люди з цільової аудиторії та обрати місце розташування у цьому районі;

- використання онлайн-інструментів: існує багато онлайн-інструментів, які можуть допомогти вибрати локацію для ресторану;

- звернення до фахівців: можна звернутися до фахівців з комерційної нерухомості, які допоможуть у виборі місця [3].

Успішність ресторанного бізнесу значною мірою залежить від адекватного розуміння та врахування потреб потенційних клієнтів на обраній локації, на що впливають демографічні характеристики, стиль життя та географічне розташування місцевого населення [5].

Грунтовне дослідження конкурентної ситуації на обраному місці локації, оцінка конкурентних переваг та слабких сторін інших закладів також є критично важливими. Без оцінки рівня конкуренції та аналізу можливостей для розрізнення від інших закладів не вийде «втримати гостя». Саме розробка і впровадження ефективних стратегій, що дозволяють створити конкурентні переваги та забезпечити унікальність ресторанної пропозиції – це те, що дозволить створити унікальний для відвідувачів заклад - «однин на мільйон» [1].

Рівень прохідності обраної локації, забезпечення максимальної видимість ресторану для привертання нових клієнтів також суттєво впливають на рентабельність роботи. Крім того, також необхідно враховувати зручність паркування у ресторанного закладу, а також транспортну розв'язку.

При виборі локації для майбутнього ресторанного закладу необхідно враховувати навколишню інфраструктуру та перспективи її розвитку, що дозволить побудувати рентабельний бізнес. Адже, саме клієнтами ресторанного закладу є працівники (або мешканці) навколишньої інфраструктури [5].

Стратегічний вибір локації є ключовим фактором для успішності ресторанного бізнесу. Ретельне вивчення факторів (пішохідний трафік, транспортна доступність, конкуренція, демографічні дані, вартість оренди або покупки, законодавчі обмеження) та урахування їх при виборі місця розташування може допомогти забезпечити максимальний успіх ресторанному підприємству.

Вибір місця розташування – це довгострокове рішення, яке може суттєво вплинути на успішність ресторанного бізнесу. Тому важливо перед

відкриттям бізнесу необхідно провести ґрунтовні дослідження та обрати оптимальне місце розташування.

Використана література

1. Камушков О., Ткач В., Язіна В. Економіка вражень у готельно-ресторанному господарстві. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, 2021. Вип. 7. С. 34–42. <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2021.7.4>
2. Кононенко Л., Юрченко О. Інформаційне забезпечення формування стратегії підприємства: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Економічний простір*. 2023. Вип. 185. С. 66–69. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/185-12>
3. Силівейстр В. Як вибрати приміщення під кафе і ресторан – Poster POS. *Poster POS – програма автоматизації HoReCa: система обліку для громадського харчування на планшеті*. URL: <https://joinposter.com/ua/post/prymishhennya-dlya-kafe-ta-restoranu> (дата звернення: 20.03.2024).
4. Що слід враховувати при виборі ресторану? Бізнес новини Львова. *032.ua - Сайт міста Львова*. URL: <https://www.032.ua/list/322346> (дата звернення: 20.03.2024).
5. LibreTexts. 7.2: Розташування. *LibreTexts – Ukrayinska*. URL: https://bit.ly/локація_розташування (дата звернення: 20.03.2024).

Томницький І. А. – здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Кононенко Л. В. – к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва, обліку та фінансів Херсонського державного аграрно-економічного університету

ПРОБЛЕМАТИКА ТА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ДОРАДНИЦТВА В УКРАЇНІ

Україна – країна з багатою сільськогосподарською історією, яка має великий аграрний потенціал та забезпечує значний внесок у світове виробництво сільськогосподарської продукції. Проте, сучасний аграрний сектор України стикається з численними проблемами та викликами, які перешкоджають його ефективному розвитку та конкурентоспроможності.

Сільське господарство України є однією з найважливіших галузей економіки, що забезпечує продовольчу безпеку та сприяє соціально-економічному розвитку країни. Проте, низька продуктивність, невідповідність стандартам якості, проблеми з ринками збуту та відсутність належного доступу до фінансових ресурсів – це лише декілька з низки проблем, що впливають на функціонування сільського господарства України.

У такій ситуації ключову роль у підтримці та розвитку сільського господарства має відігравати сільськогосподарське дорадництво. Консультанти-дорадники мають надавати сільськогосподарським виробникам необхідну інформацію, консультації та підтримку, щоб вони могли ефективно виробляти якісну продукцію, забезпечуючи при цьому високий рівень виробництва та прибутковості [1]. Особливо це стосується підприємств малого бізнесу, специфіка функціонування якого обумовлює доцільність використання технологічного агроконсалтингу, планування, обліку, податкового менеджменту тощо [2].

До головних проблем сучасного сільськогосподарського дорадництва України більшість науковців відносять:

- відсутність системного підходу до сільськогосподарської дорадчої діяльності;
- недостатню фінансову підтримку для розвитку інфраструктури сільськогосподарського дорадництва;
- відсутність чіткої структури та стандартів у сфері сільськогосподарського дорадництва;
- недостатню увагу до регіонального розвитку;
- відсутність централізованої бази даних і порталів з усією необхідною інформацією для сільськогосподарських виробників;
- низьку інтеграцію з міжнародними стандартами;
- недостатність державної підтримки.

Фінансування діяльності дорадчих служб в Україні залишається однією з основних проблем. Так, сьогодні більшість дорадчих служб стикається з проблемою недостатнього та непостійного фінансування. Це означає, що їхні можливості та обсяги роботи залежать від того, які саме кошти вдалося залучити на даний період. Недостатній рівень фінансування призводить до скорочення персоналу, обмеження ресурсів на навчання та розвиток, а також до втрати доступності послуг сільськогосподарських виробників [3].

Проте, сільськогосподарське дорадництво в Україні є перспективним напрямом, які мають реалізовуватися через зміни у наступних напрямках:

- розвиток консультаційно-інформаційних центрів;
- оптимізація державної політики щодо дорадництва;
- удосконалення механізмів реалізації законодавства;
- міжнародне співробітництва у галузі дорадчої діяльності;
- створення інноваційних технологічних рішень;
- підвищення якості кадрового забезпечення дорадчої діяльності;

- підтримка малих та середніх сільськогосподарських підприємств;
- посилення співпраці між державним сектором та приватними підприємствами у сфері дорадництва;
- підвищення кваліфікації дорадників;
- створення сприятливого інвестиційного клімату .

Наразі, коли більшість сільського населення неспроможна платити за консультаційні послуги, важливу роль відіграють дорадчі служби, які підтримуються державою, тому стає важливим проведення змін державної політики в частині дорадництва [4].

Шляхом реалізації цих заходів, сприянням взаємодії між дорадниками та аграріями, а також використанням найновіших досягнень в галузі агротехнологій та управління, Україна зможе підняти ефективність свого сільського господарства, забезпечити продовольчу безпеку та стати більш конкурентоспроможною на міжнародному ринку. Таким чином, розвиток сільськогосподарського дорадництва є невід’ємною частиною стратегії сталого розвитку аграрного сектору України.

Використана література

1. Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1807-15#Text> (дата звернення 20.04.2024).
2. Савченко В., Кононенко Л. Оптимізація функціонування малих сільськогосподарських підприємств у контексті співпраці з регіональними дорадчими службами. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2022. Вип.14. С. 43–51. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.14.6>
3. Розвиток сільських територій. URL: <https://edorada.org/en/articles/510> (дата звернення 21.04.2024).

4. Щодо державної підтримки розвитку сільськогосподарського дорадництва в Україні. Аналітична записка. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/schodo-derzhavnoi-pidtrimki-rozvitku-silskogospodarskogo-doradnictva-v> (дата звернення 22.04.2024).

Ліштван О. О. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Карнаушенко А. С. – завідувачка кафедри підприємництва, обліку та фінансів, к.е.н., доцент Херсонського державного аграрно-економічного університету

ІННОВАЦІЙНІСТЬ І ПРОРИВИ: АНАЛІЗ ПОРТФЕЛЯ ВЕНЧУРНОГО ФОНДУ, ЗАСНОВАНОГО ВІКТОРІЄЮ ТІГІШКО

У сучасному світі, що стрімко розвивається, інновації стають ключовим фактором успіху для бізнесу. Вони не лише визначають конкурентоспроможність компаній, але й відкривають шляхи до нових технологій, продуктів та послуг, змінюючи наше сприйняття світу. Одним із способів сприяти інноваціям і стимулювати їх розвиток є венчурний капітал. За своєю суттю венчурний капітал виступає посередником між потенційним інвестором та підприємством, яке потребує стартового капіталу чи інвестицій для реалізації інноваційного проєкту, шляхом створення венчурних фірм. Їхня стратегічна мета полягає в інвестуванні в проєкти з високим потенціалом зростання, які можуть призвести до значного прориву в різних галузях [3].

Венчурні фонди в Україні відіграють важливу роль у розвитку інноваційного підприємництва та стимулюванні технологічного прогресу. «Справжній» венчурний ринок України тільки починає зароджуватися. Останнім часом з'явився ряд венчурних фондів, які орієнтовані на інвестиції в інноваційні підприємства та, в першу чергу, в галузі ІТ-технологій. Це такі венчурні фонди як TA Venture, Imperious Group, AVentures Capital, Detonate

Міждисциплінарні наукові студії 2024

Ventures, Chernovetskyi Investment Group, Dekarta Capital, Vostok Ventures, Global Technology Foundation.

Але за останні два роки ринок інвестицій в Україні через повномасштабне вторгнення суттєво змінився. Через російську агресію Україна посідає 50-те місце в рейтингу Global Startup Ecosystem [7]. На початку 2022 р. багато з угод, ухвалених раніше, скасували через повномасштабне вторгнення. Не сприяли залученню інвестицій з-за кордону обстріли та блякаути.

Заснування венчурного фонду є кроком у напрямку стимулювання інновацій та проривів у світі бізнесу. Засновники венчурних фондів, вкладають не лише капітал, але й енергію та ідеї у розвиток відкритого інноваційного простору. Вікторія Тігіпко, одна з таких засновників, відома своєю відданістю просуванню передових ідей.

Вікторія Тігіпко заснувала компанію TA Ventures у Києві у 2010 році на власний капітал. Її фонд є поєднанням класичного фонду венчурного капіталу та фонду ангелів, який прагне інвестувати в компанії на ранніх стадіях інвестування та працює в таких сферах, як мобільний зв'язок, цифрове здоров'я (Digital Health), фінансові технології (FinTech), промислові технології (Industrial Tech), Enterprise Software and Property Tech, логістика, фінансові послуги, IoT та вертикальні ринки.

Фонд активно підтримує розвиток своїх портфельних компаній на міжнародних ринках і допомагає їм залишатися конкурентоспроможними, підтримуючи їх у створенні R&D центрів в Україні та Європі. За даними Pitchbook, з моменту заснування TA Ventures інвестувала в 254 компанії (наприклад, Liki24, Mate academy, InVision, AuroraLabs, Pixonic тощо), з яких 95 припинили діяльність (наприклад, Adore me, Shoes4you) [6].

Частка українських стартапів у портфелі TA Ventures становить трохи більше 1%. На даний момент фонд має 12 активних угод і постійно шукає нові. Стратегія полягає в тому, щоб 40-50% коштів інвестувати в США і 30% в

Європі, зосередившись на південному регіоні. Решта знаходяться в Латинській Америці, в основному в Мексиці та Бразилії, і в Південно-Східній Азії. Тігіпко сподівається повернутися в Індію (куди компанія зробила шість інвестицій) і Пакистан [1].

В результаті інвестиційна політика фонду трішки змінилася під час тотальної війни. Коли вони інвестують у відповідні та перспективні галузі, вони продовжуватимуть це робити [5].

У лютому 2022 року TA Ventures мала завершити залучення 50 мільйонів доларів фінансування, але великі плани TA Ventures були уповільнені через обережність інвесторів. Повномасштабне вторгнення затримало плани Тігіпка, але не зіпсувало їх – фонд закритися на початку квітня 2022 року. Проте протягом 2022 військового року TA Ventures інвестувала у понад 30 стартапів на загальну суму 33,3 мільйона доларів, а портфель зріс до 216 компаній. У 2023 році TA Ventures інвестував у 25 стартапів. Третій фонд, запущений у третьому кварталі 2023-го, вже інвестував у чотири компанії [1].

Зараз TA Ventures інтернаціоналізуються, оскільки вони розуміють важливість підтримки підприємців, які тимчасово перебувають за кордоном і бажають розвивати свої бізнеси в інших країнах, забезпечуючи при цьому підтримку своїм родинам та чоловікам, які захищають Україну.

З цією метою разом зі світовим венчурним ком'юніті, Вікторія Тігіпко запустила благодійний проєкт OneUkraine. Ця платформа об'єднала міжнародних підприємців та інвесторів для надання допомоги Україні під час війни. За рік вона евакуювала понад 12 000 біженців, надала €5 млн гуманітарної допомоги, а також відкрила школу для біженців у Литві. Ком'юніті TA Ventures за перший місяць переказало понад €10 млн на прямі рахунки Міноборони й Мінохорони здоров'я [4].

Команда TA Ventures спільно з Українським фондом стартапів та Міністерством цифрової трансформації розробили мапу стартапів, яка

включає найбільш важливі та критично необхідні сектори для розвитку України як зараз, так і у пост-воєнний період.

В команді TA Ventures при визначенні цих секторів керувалися своїм понад 10-річним інвестиційним досвідом, глибокими знаннями ринку Європи та США, а також розумінням того, як вирішуються ці проблеми за кордоном.

На мапі виділено основні сектори, які потребують інвестицій українською стартап-екосистемою. Особливий акцент зроблений на стартапи в секторах military tech, security, deep tech, agro-food tech та bio tech [2].

На сьогоднішній день венчурний фонд TA Ventures, заснований Вікторією Тігіпко, є одним із найактивніших та найвпливовіших українських венчурних фондів, не дивлячись на всі перешкоди. Завдяки своїй стратегії інвестування та ефективному підходу до підтримки стартапів, TA Ventures здобув значний успіх та визнання як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях.

Зокрема, фонд активно інвестує в українські технологічні компанії, допомагаючи їм розвиватися та виходити на міжнародні ринки. Крім того, TA Ventures надає менторську підтримку та доступ до глобальних мереж для українських стартапів, що допомагає їм досягати успіху у своїх галузях.

Завдяки своїм досягненням та впливу на інноваційну екосистему, TA Ventures залишається ключовим гравцем українського венчурного ринку. Його успіхи свідчать про важливість венчурного капіталу для розвитку технологічних стартапів та підтримки інноваційного потенціалу України.

Використана література

1. TA Ventures Вікторії Тігіпко. URL: <https://forbes.ua> (дата звернення: 29.03.2024).

2. Ukrainian Startup Fund, TA Ventures та Мінцифри розробили карту стартапів із пріоритетними для інвестування вертикалями. URL: <https://usf.com.ua/ukrainian-startup> (дата звернення: 02.04.2024).
3. Інноваційна діяльність та венчурний капітал в системній модернізації національної економіки: Монографія. Полтава : “Дивосвіт”. 2013. 183 с.
4. Інформація про Вікторію Тігіпко. URL: <https://forbes.ua> (дата звернення: 06.04.2024).
5. Необхідно демократизувати венчурний клас інвестицій – Вікторія Тігіпко. URL: <https://speka.media/viktoriya-tigipko> (дата звернення: 08.04.2024).
6. Огляд TA Ventures. URL: <https://pitchbook.com> (дата звернення: 08.04.2024).
7. Україна опустилася в рейтингу Global Startup Ecosystem 2022. Чому так? URL: <https://ain.ua> (дата звернення: 10.04.2024).

Тітова А. О. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Кононенко Л. В. – к.е.н., доцент кафедри підприємництва, обліку та фінансів Херсонського державного аграрно-економічного університету

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Тіньова економіка є складним та багатограним явищем, надзвичайно актуальною та болючою проблемою, що існує за будь-яких суспільно-політичних умов в усіх країнах світу.

Сьогодні у науковій та фаховій літературі широко застосовуються такі терміни як “тіньова економіка”, “неофіційна економіка”, “таємна економіка”, “паралельний ринок”, “чорний ринок”, “нелегальна економіка” [1; 2; 7]. Але

всі ці дефініції поєднує те що, мова йде про різні види діяльності, які розвиваються поза державним обліком та контролем або заборонені законодавством країни.

З метою подолання тіньового сектору важливе значення має визначення основних причин його існування (таблиця 1).

Таблиця 1

Основні причини існування тіньової економіки

Соціально-економічні			
Низький рівень життя населення	Кризовий стан економіки, економічна нестабільність	Високий рівень оподаткування	Неефективна діяльність держави
Політичні			
Політична нестабільність	Корупція	Завищена регламентація економіки	
Правові			
Недосконалість законодавства	Недостатня діяльність правоохоронних структур з припинення незаконної і кримінальної економічної діяльності	Недосконалість механізму координації по боротьбі з економічною злочинністю	
Морально-етичні			
Лояльне ставлення до тіньової діяльності з боку суспільства			

Складено автором на підставі [1].

Для України найбільш поширеним видом тіньової економіки є або не оформлення працівників на роботу на легально працюючі підприємства або діяльність незареєстрованих підприємств. Крім того, для українських суб'єктів господарювання типовим є виплата “тіньової” (неофіційної) зарплати навіть на легально вироблену продукцію або надані послуги” [2]. Отже, основною причиною існування тіньового сектору є приховування реального доходу суб'єктами господарювання з метою уникнення (зменшення) сплати податків до бюджету держави. Це призводить і до нездорової конкуренції між “білим” і тіньовим бізнесом – будь-яка легальна діяльність господарюючого суб'єкта пов'язана із сплатою податків, а оскільки, робота підприємства та виплата податків за законами збільшують собівартість

Міждисциплінарні наукові студії 2024

продукції, тіньовий бізнес може вигравати в конкурентній боротьбі завдяки можливості встановлювати нижчі ціни.

Тіньова економіка не обмежується кордонами однієї держави, так достатньо поширеним є контрабандне ввезення товарів, нелегальний вивіз капіталу з країни, незаконна приватизація державного майна та не легальне використання природних ресурсів [5].

У контексті глобалізації і інтеграції тіньова економіка стає глобальним явищем, яке виходить за межі однієї країни. Так, на міжнародному рівні тіньовий сектор представлений групою самостійних, достатньо розвинених країн, які фактично управляють частиною світової економіки шляхом володіння відносно значної кількості нерухомості, акцій, облігацій, валюти тощо. Проведені компанією McKinsey Global Institute дослідження свідчать, що більше 12 трлн. дол. США є основою світового тіньового сектору [1]. Також значну частку в тіньовій економіці займає імпордне ввезення товарів закордону фізичними особами, що ввозяться на територію України начебто для власних потреб. При цьому не сплачуються відповідні податки на митниці, а потім ці товари перепродаються кінцевим споживачам. Таким чином, фізичні особи приймають участь у тіньовій підприємницькій діяльності, при цьому уникають сплати митних платежів, а отже – оподаткування.

На думку більшості науковців та практиків найкращий спосіб подолання тіньової економіки – це створення переваг для легального бізнесу відносно тіньового сектору; забезпечення умов, за яких працювати у легальному секторі більш зручно та вигідно; усвідомлення підприємцями, що шляхом сплати податків вони мають можливість долучитися до виконання соціально важливих функцій тощо. Також доцільним є посилення ролі держави щодо запобігання реєстрації фіктивних підприємств, внесення змін до законодавчих актів та законів, що регулюють фінансову та банківську діяльність, спрощення процедур здійснення підприємницької діяльності, тощо.

Незважаючи на те, що існує багато підходів щодо запобігання тіньовій економіці, можна виокремити основні з них:

- посилення ринкового регулювання економіки та проведення антикорупційної реформи;
- цільова спрямованість податкової реформи на зменшення податкового навантаження, забезпечення ефективного податкового адміністрування та стабільності державних фінансів;
- реформа банківської системи, що має бути спрямована на унеможливлення тіньових грошових потоків;
- реформа ринку праці: для бізнесу, для працівників, для державних органів щодо унеможливлення нелегальної зайнятості;
- судова реформа має бути направлена на забезпечення гарантій щодо справедливого суду та виконання судових рішень [3].

Натепер для України питання функціонування тіньового сектора та відповідно несплата податків до бюджету в умовах повномасштабних військових дій є доцільним розглядати як кримінальний злочин.

Для України подолання тіньової економіки є одним із пріоритетних напрямів фінансової політики держави, що задекларовано у Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки [6]. Актуальність прийняття заходів щодо боротьби з тіньовою економікою в Україні підкреслює її високий рівень. Так, якщо за різними оцінками у розвинених країнах тіньова економіка становить 12–16% ВВП; у країнах, що розвиваються – від 23 до 25% ВВП; у країнах з перехідною економікою – 30-50% ВВП, а в Україні 38% [1].

Отже, є необхідним вживати заходи щодо подолання тіньового сектора економіки. Її високий рівень гальмує соціально-економічний розвиток країни, сприяє зростанню інфляційних процесів та офіційного безробіття, призводить до зниження реального ВВП, знижує рівень добробуту населення. Зменшення економічної активності суспільства, послаблення соціального захисту

населення – це все наслідки тіньової економіки, що обумовлює зацікавленість всіх країн світу у боротьбі із тіньовим сектором.

Використана література

1. Дяченко О. П. Масштаби і структура тіньової економіки у світі та причини її виникнення. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2018. Вип. 2. С. 68–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2018_2_12 (дата звернення: 11.04.2024).

2. Кісіль М. І., Саловська Л. В. Регулювання доходів сільського населення : монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2007. 222 с. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/12031> (дата звернення: 11.04.2024).

3. Микитенко Т., Мельник О., Чорна Т. Діяльність митних органів у протидії тіньовій економіці. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 57. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-138>.

4. Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД) URL: https://icps.com.ua/assets/uploads/files/t_novaeconom_kaukra_ni.pdf (дата звернення: 12.04.2024).

5. Повстин О., Кучеренко А. Тіньова економіка: сутність, причини виникнення та шляхи подолання. 2019. URL: <https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/6702/1/Кучеренко.pdf> (дата звернення: 12.04.2024).

6. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки та плану заходів з її реалізації. Розпорядження КМУ від 29 грудня 2021 р. № 1805-р. ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.04.2024).

7. Що таке тіньова економіка і скільки вона “краде” від ВВП? URL: <https://kse.ua/ua/community/stories/shho-take-tinova-ekonomika-i-skilki-vona-krade-vid-vvp/> (дата звернення: 10.04.2024).

Кащук Н. В. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Коваль С. В. – к.е.н., доцент кафедри підприємництва, обліку та фінансів Херсонського державного аграрно-економічного університету

НОРМАТИВНО-ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБІЛЬШЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ ДОПОМОГИ ТА ГРОШОВИХ ВИПЛАТ ПРИ НАРОДЖЕННІ (УСИНОВЛЕННІ) ДИТИНИ

Українське суспільство стикається з важливими викликами у сфері демографії та підтримки сімей, зокрема, у забезпеченні допомоги при народженні (усиновленні) дитини. Останні роки характеризуються катастрофічним зниженням народжуваності. Це створює необхідність у перегляді та удосконаленні організаційно-економічних механізмів надання фінансової підтримки молодим сім'ям. Законодавчі ініціативи, спрямовані на зміцнення соціальної підтримки у цій сфері, відіграють важливу роль у забезпеченні добробуту сімей та збереженні національної демографічної стабільності.

На сьогодні розмір державної грошової допомоги при народженні (усиновленні) дитини встановлено в сумі 41 280 грн незалежно від кількості народжених дітей у сім'ї. По відношенню до курсу долара США, ця сума зменшилася майже удвічі з початку 2014 року. Одноразово виплачують 10 320 грн, решта суми — протягом наступних 36 місяців рівними частинами. Тобто щомісяця виплачується по 860 грн. [1].

11 березня 2024 року у Верховній Раді України зареєстровано проєкт Закону №11072 "Про внесення змін до Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» щодо розміру допомоги при народженні (усиновленні) дитини та встановлення державної допомоги по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку». Його авторами є О. Саладуха, Д. Разумков, С. Кузьмініх та інші народні депутати [2].

Виникла дана ініціатива через скорочення народжуваності в Україні на 40%. Пропонується допомогу при народженні дитини нараховувати, виходячи з розміру прожиткового мінімуму для дітей віком до шести років, встановленого на дату дня народження дитини. А саме, у сумі, кратній 150 розмірам прожиткового мінімуму, – на першу дитину; кратній 100 розмірам прожиткового мінімуму, – на другу дитину; кратній 50 розмірам прожиткового мінімуму, на третю і кожен наступну дитину.

Виплату допомоги пропонують здійснювати одноразово у двадцятикратному розмірі прожиткового мінімуму при народженні дитини, решту суми допомоги на першу – третю і кожен наступну дитину виплачувати протягом наступних 36 місяців рівними частинами у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [2]. Право на допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку матимуть: особи, яка фактично доглядають за дитиною (батьки, опікуни, родичі); опікуни та усиновлювачі (з дня прийняття рішення); звільнені з роботи (за довідкою); працюючі на підприємствах (за витягом з наказу роботодавця); безробітні (за довідкою державної служби зайнятості) [2].

Фінансова допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку надається на кожен дитину незалежно від кількості народжених (усиновлених, взятих під опіку) дітей у сім'ї, по догляду за якими надається допомога. У разі прийняття цей закон набере чинності з 1 січня 2025 року [3].

Прийняття проєкту Закону №11072 відкриває нові можливості для поліпшення системи державної фінансової допомоги сім'ям з дітьми в Україні. Збільшення розміру допомоги при народженні (усиновленні) дитини та встановлення державної підтримки по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку відображає ретельне вивчення та врахування потреб сімей у сучасних умовах. Ці кроки сприяють покращенню демографічної ситуації в країні та підтримці молодих сімей у важкий період їхнього життя. Сподіваємося, що запропоновані законодавчі зміни допоможуть підвищити якість життя сімей, сприятимуть покращенню демографічної ситуації, підвищенню добробуту населення, забезпеченню соціально-економічної стійкості суспільства.

Використана література

1. Проєкт Закону від 11.03.2024 № 11072. Головбух. URL: <https://buhplatforma.com.ua/news/27669-rozmr-dopomogi-pri-narodzenn-ditini-zblshat> (дата звернення: 11.04.2024).
2. «Дебет-Кредит». Праця та соціальний захист/ЄСВ, соціальний захист. URL: <https://news.dtki.ua/labor/social-protection/89416-z-2025-roku-dopomogu-pri-narodzenni-ditini-proponuiut-priviazati-do-prozitkovogo-minimumu> (дата звернення: 10.04.2024).
3. Проєкт Закону про внесення змін до Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» щодо розміру допомоги при народженні (усиновленні) дитини та встановлення державної допомоги по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43811> (дата звернення: 14.04.2024).

Лихацький В. – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Мармуль Л. О. – д.е.н., професор кафедри обліку, оподаткування та бізнес-управління Університету Григорія Сковороди в Переяславі

ЕКОЛОГІЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУЧАСНИХ КОМПАНІЙ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РІВЕНЬ ЕКОЛОГІЧНИХ ВИТРАТ

З кожним роком питання екологічної соціальної відповідальності та екологічної свідомості стають все більш актуальними як в Україні, так і за кордоном. Це пов'язано з процесами глобалізації, зростанням ймовірності техногенних та екологічних загроз, акцентом на здоровий спосіб життя та соціалізацією трудових відносин. Протягом останніх трьох десятиліть в розвинених країнах і не лише там відбувається значне зростання витрат на природоохоронну діяльність. Загальний обсяг цих витрат на сьогодні досягає десятків і сотень мільярдів доларів, і, важливо відзначити, що значна частка цього фінансування надходить від компаній.

Під терміном «природоохоронна діяльність компаній» ми розуміємо добровільне розроблення та реалізацію програм, спрямованих на збереження природи та зниження впливу підприємств на довкілля. Це включає в себе впровадження екологічних стандартів, раціональне використання ресурсів, зменшення викидів та інші заходи, спрямовані на стале та відповідальне господарювання. Ця тенденція свідчить про те, що корпоративна відповідальність стосовно довкілля стає не тільки моральним обов'язком, але й важливим чинником у забезпеченні сталого розвитку та вирішенні екологічних проблем сучасного світу.

В Україні на сьогодні Міністерством екології та природних ресурсів розроблена Стратегія Державної екологічної політики України на період до 2030 року (набрало чинності 1 січня 2020 року), в рамках якої передбачено

реалізацію процесів охорони навколишнього середовища як основного фактора забезпечення сталого розвитку, також передбачені значні трансформації системи фінансування природоохоронних заходів [4].

Компанії, що дбають про мінімізацію негативного впливу своєї діяльності на навколишнє середовище, часто впроваджують систему екологічних принципів та стандартів. Основні аспекти цієї системи включають: дотримання екологічного законодавства, відкрита екологічна політика, інформування зацікавлених сторін. Загальна мета цих заходів – сприяти сталому розвитку та взаємодії з оточуючим середовищем відповідальним та прозорим способом. Такий підхід дозволяє компаніям відзначатися своєю соціальною відповідальністю та покращувати власний внутрішній та зовнішній екологічний вплив. Екологічне законодавство України представлене кодексами й окремими законами, які регулюють розрізнені питання охорони довкілля, Указами Президента України й постановами Кабінету Міністрів України, а також відомчими нормативно-правовими документами.

Екологічний аудит є важливим інструментом для розробки основних засад екологічної політики та визначення стратегічних напрямків діяльності підприємства. Цей процес охоплює кілька ключових етапів. Екологічний аудит визначає основні ресурси, які використовуються підприємством у процесі його діяльності. Це може включати енергію, воду, сировину та інші матеріали. Аудит допомагає визначити обсяг та ефективність використання цих ресурсів.

Екологічний аудит дозволяє аналізувати вплив діяльності компанії на навколишнє природне середовище. Це включає вивчення атмосферних викидів, забруднення водойм, викидів в атмосферу, та інших аспектів, які можуть призводити до екологічної шкоди. На основі зібраної інформації проводяться аналіз та оцінка впливу на довкілля. Висновки екологічного аудиту надають компанії науково обґрунтовану основу для прийняття рішень щодо покращення своєї екологічної ефективності. Результати екологічного аудиту

використовуються для формулювання основних засад екологічної політики та визначення стратегічних напрямків діяльності компанії щодо зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Екологічний аудит є необхідним інструментом для компаній, що прагнуть до впровадження сталого розвитку та відповідального відношення до довкілля.

Основні елементи екологічної відповідальності бізнесу включають:

- запровадження корпоративної екологічної політики;
- екологічний аудит;
- залучення працівників до екологічних ініціатив;
- «зелене постачання»;
- виробництво екологічно чистої продукції;
- система екологічного управління.

Ці елементи свідчать про комплексний підхід до екологічної відповідальності, який охоплює всі аспекти бізнесу від стратегічного планування до щоденних операцій.

Розвинуті суспільства та успішні компанії частіше виявляють: чіткі екологічні стратегії, демонструють усвідомлення необхідності екологічної відповідальності та готові платити за екологічне благополуччя. Вони розробляють та впроваджують стратегії, спрямовані на покращення якості навколишнього середовища, зменшення викидів та оптимізацію використання природних ресурсів. Успішні компанії розуміють важливість внеску у покращення екологічної ситуації і готові визнати потребу в екологічній відповідальності. Зростаючий рівень соціально-економічного розвитку дозволяє суспільству більш чітко визначати і цінувати екологічні блага, і компанії відчують тиск платити за збереження природи.

Це відображає вищий стандарт екологічної свідомості та готовності до дій, що випливає з розвиненого соціально-економічного контексту. Успішні компанії в умовах розвиненого суспільства частіше беруть на себе лідерську

роль у справах екологічної відповідальності, сприяючи сталому природокористуванню та загальному благополуччю.

Розвиток економічних аспектів природокористування заснований на фундаментальному понятті економіки природокористування – екологічних витратах.

На наш погляд, головним завданням керівництва сучасних компаній має стати не лише досягнення максимального прибутку в найкоротший термін, а отримання прибутку, який ґрунтується на принципах сталого розвитку та урахуванні невизначеності майбутнього. Замість того, щоб спрямовувати зусилля на виснаження природних ресурсів та їх використання виключно для власних потреб, компанії повинні фокусуватися на оперативному та стратегічному управлінні, спрямованому на досягнення еколого-економічної ефективності в межах принципів сталого розвитку.

Екологічна діяльність в будь-якій організації пов'язана передусім із відповідними витратами, які мають вплив на економічні показники підприємства. Отже, необхідно переосмислити підходи до управління та враховувати екологічні аспекти, щоб забезпечити не тільки фінансовий успіх, але й збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь.

Використана література

1. Витрати на охорону навколишнього природного середовища за видами економічної діяльності. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.04.2024).

2. Воскресенська Т. І. Екологічні витрати промислових підприємств: особливості обліково-аналітичного відображення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2017. Вип. 862. С. 49–54.

3. Гнилицька Л. В. Обліково-аналітичне забезпечення екологічних витрат. *Управління проектами та розвиток виробництва*. 2017. Вип. 1. С. 146–154.

4. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19> (дата звернення: 15.04.2024).

Алексєєнко Є. – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Перчук О. В. – к.е.н., доцент кафедри обліку, оподаткування та бізнес-управління Університету Григорія Сковороди в Переяславі

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПРИ ФОРМУВАННІ ПОКАЗНИКІВ ВНУТРІШНЬОЇ ЗВІТНОСТІ

Вагомим інструментом інформаційного забезпечення менеджменту підприємства виступає облікова політика. Гармонізація, за допомогою облікової політики складових стійкого розвитку дозволить вийти підприємствам на якісно новий рівень стійкого розвитку. «Облікова політика як складова бухгалтерського обліку покликана забезпечувати виконання розглянутих функцій у будь-який момент та у будь-яких економічних системах».

У частині інформаційного забезпечення внутрішніх користувачів-суб'єктів прийняття управлінських рішень найбільш корисна внутрішня звітність. Внутрішня звітність – це сукупність упорядкованих показників та іншої інформації. Вимоги до побудови і змісту внутрішньої звітності, виробленої наукою і практичним досвідом, характеризують саму суть даного елементу управлінського обліку. Причому мають значення як формальні, так і суттєві вимоги. Внутрішня звітність – це ще не результат управлінського

аналізу, що є найважливішим елементом управлінського обліку, первинний матеріал для управлінського аналізу, але матеріал, вже готовий для загальної оцінки центрів відповідальності, ступеня досягнення поставлених цілей і вироблення оперативних коригуючих рішень.

Внутрішня звітність є найважливішим інструментом внутрішнього контролю, надаючи менеджерам синтезовану і узагальнену інформацію про діяльність підприємства. Узагальнення результатів, отриманих в процесі здійснення внутрішнього контролю з використанням форм внутрішньої звітності, має вирішальне значення для прийняття ефективних управлінських рішень. Слід зазначити, що внутрішня звітність, на відміну від фінансової, статистичної та податкової звітності, містить інформацію, яка формується за запитами лише внутрішніх користувачів.

У даний час складання внутрішньої звітності на законодавчому рівні не регламентоване, тому кожне підприємство має право встановлювати свої вимоги до її форми. Ми вважаємо, що це є перевагою, оскільки відсутність суворої регламентації структури, складу, правил і принципів складання внутрішньої звітності дозволяє вирішувати управлінські завдання на основі оперативної, своєчасної, достовірної, детальної інформації відповідно до цілей, визначених підприємством.

Таким чином, правильно складена відповідно до вимог корпоративного менеджменту та своєчасно надана внутрішня звітність дозволяє забезпечити вирішення наступних завдань:

- 1) виявлення існуючих проблем і недоліків;
- 2) виділення моментів, які вказують на потенційні проблеми в майбутньому;
- 3) всеосяжний і швидкий огляд діяльності;
- 4) розрахунки та інформування про фактичну ефективність і рентабельність діяльності;

5) групування й аналіз інформації для вибору оптимальних варіантів вирішення проблем, що виникають в ході діяльності;

б) представлення інформації для прийняття стратегічних рішень.

Для задоволення вимог менеджерів внутрішня звітність повинна бути простою для сприйняття, а інформація точною і лаконічною. Дані, що містяться у внутрішній звітності, не повинні допускати неоднозначного тлумачення, тому ми вважаємо, що внутрішня звітність повинна відповідати певним вимогам.

Найбільш важливими вимогами є придатність внутрішньої звітності для аналізу і контролю, так як виконання цих вимог при складанні звітності дозволить не тільки порівнювати і зіставляти отримані дані, а й аналізувати тенденції і напрямки їх зміни, а також постійно контролювати.

Проведене дослідження дозволяє визначити сукупність чинників, які зумовлюють структуру та зміст внутрішньої звітності:

- підпорядкованість інформаційним запитам менеджерам;
- стан розвитку системи управлінського обліку, тобто здатність адекватно ідентифікувати діяльність корпоративного підприємства з використанням облікових процедур (спостереження, вартісне вимірювання, угруповання і узагальнення фактів цієї діяльності);
- якісний рівень нормативно-правового регулювання обліку в діючих умовах розвитку економіки;
- самостійність підприємства у визначенні змісту та структури форм звітності та періодичності її подання з урахуванням потреб керованої системи;
- професійний рівень кадрів: бухгалтерів та менеджерів.

Внутрішня звітність забезпечує інформування зацікавлених осіб про відповідність фактичних результатів діяльності очікуваним або бажаним, тобто відображає зворотній зв'язок. Інформація зворотного зв'язку, як правило, проходить через систему внутрішньої звітності, яка є невід'ємною частиною більш загальної системи внутрішнього контролю підприємства.

Облікова політика забезпечує можливість створення різних форм і видів внутрішньогосподарської звітності, що відображує багатогранність виробничих процесів і необхідність управлінської ланки в інформації. Облікова інформація та показники, що відображується у внутрішній звітності вирішують основну задачу – як найповніше відповідати на поставленні системою управління питання. Внутрішня звітність підприємства постає єдиною ланкою в процесі здійснення підприємницької діяльності та її управління.

Отже, правильно сформована система внутрішньої звітності для вищого керівництва є точною та вичерпною характеристикою певного підрозділу, а отже основою управлінських рішень.

Організація формування внутрішньої звітності складається з двох частин: перша – належить виключно засновнику (керівнику); друга – є спільною: керівника і облікового апарату. Слід чітко відрізнити поняття «організація» і «складання» внутрішньої звітності. Організація процесу підготовки внутрішньої звітності – це прерогатива засновника (керівника), друге – виключно обов'язки головного бухгалтера. За правильність застосування методології (узгодженої із засновником) та технології складання відповідальність покладається внутрішнім нормативним актом на бухгалтерську службу. Це можливо передбачити в Положенні про облікову політику підприємства, Статуті, спеціальному наказі, контракті з головним бухгалтером тощо.

Дані внутрішньої звітності є одним з найважливіших елементів інформаційної бази оцінки бізнесу. Зокрема, стають можливими оцінка ефективності функціонування різних сегментів і ділянок діяльності підприємства і взаємовідносин між ними; перевірка виконання бюджетів, оцінка їх якості. Поряд з цим звіти забезпечують інформацію, достатню для того, щоб керівництво могло встановити, чому здійснюються витрати і який прибуток приносить бізнес одиниця, центр прибутку, бізнес-напрямок, клієнт,

проект, канал збуту тощо, проаналізувати причини витрат і доходів, привести доходи і витрати до бажаного рівня.

Використана література

1. Войтенко Т. Облікова політика: реалії-2020. *Податки і бухоблік*. 2020. Вип. 5. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/> (дата звернення: 12.04.2024).
2. Радіонова Н. Облікова політика як методологічна основа управління підприємством. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2015. Вип. 2-3. С. 53–60.

Міхєєва А. В. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Повод Т. М. – к.е.н., доцент кафедри підприємництва, обліку та фінансів Херсонського державного аграрно-економічного університету

БЮДЖЕТНА СИСТЕМА УКРАЇНИ: ЇЇ РОЗВИТОК ТА РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Головною ланкою фінансової системи є бюджетна система, яка організаційно залежить від форми державного устрою і, як правило, складається з державного та місцевих бюджетів. Відношення між державним та місцевими бюджетами будуються на основі єдності бюджетної системи та фінансової політики держави взагалі. Зміни в економіці, керівництві держави та зміни у структурі і функціях державної влади і управління, стосуються і бюджетної системи, змінюють співвідношення між різними ланками бюджетів, змінюють їх обсяг і внутрішню структуру. Структура бюджетної системи визначається і діючою Конституцією України [1]. В ній закріплено не тільки права держави, а і місцевих органів влади і управління на затвердження

своїх бюджетів; на диференціювання доходів і видатків між різними ланками бюджетної системи, порядок їх складання, розгляду та затвердження.

Державний бюджет України має досить тривалу історію становлення і розвитку. Вона бере свій початок у XVI ст., коли запорозьке козацтво набуло самостійної державності, мало дипломатичні відносини з рядом держав Європи. Була загальновійськова казна, до якої надходили доходи від рибних промислів, скотарства, полювання. Видатки передбачались на військове спорядження, будівництво укріплень, монастирів, утримання закладів для престарілих воїнів, дипломатичних місій тощо.

Бюджетна система є серцевиною фінансової системи будь-якої країни, і в сучасних умовах трансформації економіки актуальним є дослідження процесу її становлення та розвитку. Становлення бюджетної системи України має досить тривалу історію, завдяки якій є можливість простежити за роллю держави в розподільчих процесах та місце безпосередньо бюджету в соціально-економічних процесах [3, с. 195]. Розглядаючи становлення та розвиток бюджетної системи України, слід відмітити, що вітчизняна бюджетна система пройшла досить тривалий період, протягом якого змінювалась її побудова відповідно до існуючого на той час законодавства країни та суспільно-економічного устрою. Початковий етап становлення характеризувався недосконалим регулюванням міжбюджетних відносин; наявністю значного бюджетного дефіциту, зростанням обсягу державного боргу.

З часу набрання чинності Бюджетного кодексу України [2] до його положень також неодноразово вносились зміни та доповнення, які стосувалися регулювання питань у бюджетній сфері. Перед бюджетом постали нові завдання, викликані розвитком економічних та суспільних відносин, підвищенням вимог до якості надання державою суспільних послуг.

Акумуляція у бюджетній системі значних грошових фондів створює можливість для забезпечення рівномірного розвитку економіки та культури на

усій території країни, тому що бюджет є могутнім інструментом державного управління. Бюджетна система України є важливим елементом державного управління, який визначає розподіл фінансових ресурсів для задоволення потреб суспільства та забезпечення функціонування державних інститутів.

Сьогодні, коли країна зазнає зовнішньої або внутрішньої загрози, бюджетна система переорієнтовується на забезпечення потреб оборони та безпеки, що призводить до значного збільшення витрат на ці цілі. У воєнний час держава зазвичай мобілізує різноманітні ресурси, включаючи фінансові. Це може означати введення спеціальних податків, збільшення витрат на оборону та безпеку, а також перенаправлення бюджетних коштів з інших сфер економіки на потреби оборони. Держава встановлює нові пріоритети у витрачанні коштів, змінювати розподіл бюджетних асигнувань та раціоналізувати витрати для ефективного використання ресурсів. Збільшується фінансування оборонних програм, таких як закупівля військової техніки, розвиток військово-промислового комплексу, навчання та підготовка військових тощо. Це може призводити до значного зростання витрат у відповідних розділах бюджету. Внаслідок війни значно скоротились податкові надходження. Це пов'язано з падінням економічної активності, руйнуванням підприємств та інфраструктури, а також з виїздом за кордон мільйонів людей.

Після закінчення війни перед Україною стоятиме складне завдання відновлення економіки. Це потребуватиме значних бюджетних ресурсів. Бюджетна система України зазнала значних змін внаслідок війни. Уряд вживає заходів для адаптації бюджетної системи до мінливих умов та забезпечення обороноздатності країни. Після закінчення війни перед Україною стоятиме складне завдання відновлення економіки та реформування бюджетної системи.

Використана література

1. Конституція України №2222-IV, від 08.12.2004 №30, ст. 141. Дата оновлення: 01.01.2020. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua (дата звернення 05.04.24).

2. Бюджетний кодекс України №2456-VI від 08.07.2010, №50-51, ст. 572. Дата оновлення: 01.01.2024. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення 05.04.24).

3. Грех Х. І., Кульчицький М. І. Бюджетна система України та шляхи її вдосконалення. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. № 21.7 С. 194–199. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvntu/21_7/194_Gre.pdf (дата звернення 05.04.24).

Срьоменко В. П. – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Центральноукраїнського національного технічного університету

Назарова Г. Б. – к.е.н, доцент, доцент кафедри аудиту, обліку та
оподаткування Центральноукраїнського національного технічного
університету

ОСНОВНІ ПРОЦЕДУРИ ПРИ ВИКОНАННІ УЗГОДЖЕНИХ ПРОЦЕДУР ЩОДО СТАНУ РОЗРАХУНКІВ З БЮДЖЕТОМ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

Виконання практикуючим фахівцем узгоджених процедур щодо стану розрахунків з бюджетом податку на додану вартість уможливорює виявлення випадків невідповідності нарахування податку на додану вартість шляхом заниження обсягів продажів або неправомірного формування вхідного податку, та вживання відповідних заходів щодо зменшення ризиків виникнення у суб'єкта господарювання критеріїв ризикованості, які можуть спричинити блокування реєстрації податкових накладних податковим органом. Ефективні процедури виконання узгоджених процедур сприяють

Міждисциплінарні наукові студії 2024

належній практиці управління, забезпечуючи прозорість, підзвітність і чесність адміністрування податку на додану вартість. Виконання узгоджених процедур щодо стану розрахунків з бюджетом податку на додану вартість дозволить виявити системні помилки у суб'єкта господарювання, оцінити можливість виникнення критеріїв ризикованості, які впливають на блокування податкових накладних.

Метою виконання практикуючим фахівцем узгоджених процедур щодо стану розрахунків податку на додану вартість є оцінка правильності нарахування податку на додану вартість відповідно до вимог Податкового кодексу України та звітування до податкових органів розрахунків з бюджетом податку на додану вартість. Під час виконання узгоджених процедур оцінюється дотримання вимог діючого Податкового кодексу України у частині нарахування податку на додану вартість, виявлення будь-яких випадків неправильного нарахування податку на додану вартість, оцінюється можливість виникнення у суб'єкта господарювання критеріїв ризикованості, які суттєво вплинуть на порядок реєстрації податкових накладних у Єдиному реєстрі податкових накладних. Крім того, виконання узгоджених процедур спрямовано на виявлення сфер, у яких підприємствам можуть знадобитися рекомендації чи допомога у розумінні та виконанні своїх податкових зобов'язань. Також практикуючий фахівець при виконанні узгоджених процедур допоможе визначити зони високого ризику виникнення недоплати до бюджету податку на додану вартість, що у майбутньому може призвести до застосування штрафних санкцій зі сторони податкових органів.

Під час виконання практикуючим фахівцем узгоджених процедур стосовно оцінки стану розрахунків з бюджетом податку на додану вартість проводить ретельну перевірку господарських операцій за якими виникають зобов'язання щодо сплати податку на додану вартість до бюджету, документального їх оформлення. Практикуючий фахівець повинен оцінити

повноту та точність розрахунків податку на додану вартість, звільнень від сплати ПДВ та відшкодування, на які претендують суб'єкти господарювання.

Практикуючий фахівець повинен опитати основний персонал суб'єкта господарювання, щоб отримати уявлення про бізнес-операції, внутрішній контроль і процедури дотримання податку на додану вартість. Він також може запитувати про конкретні операції або практики, які потребують роз'яснення.

Процедури виконання узгоджених процедур щодо стану розрахунків з бюджетом податку на додану вартість можна поділити на наступні етапи: прийняття та продовження завдання; узгодження умов завдання; виконання узгоджених процедур та оформлення звіту про узгоджені процедури. У звіті про узгоджені процедури щодо стану розрахунків з податку на додану вартість практикуючий фахівець зазначає, що він перевіряв, що встановив за результатом перевірки, що знайшов за результатами виконання узгоджених процедур. Протягом усіх процедур виконання узгоджених процедур практикуючий фахівець повинен дотримуватися професійних стандартів поведінки, зберігати конфіденційність інформації про платників податків.

Використана література

1. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» № 2258-VIII від 21 грудня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>.

2. Міжнародний стандарт супутніх послуг «Завдання з виконання узгоджених процедур» URL: https://mof.gov.ua/storage/files/3_ISRS_4400_Revised_Final_Text_of_Full_Standard_uk.pdf.

3. Назарова Г. Б., Кононенко Л. В. Завдання з виконання узгоджених процедур як вид супутніх послуг в аудиторській діяльності: зміни стандарту та

напрямки удосконалення. Економіка та суспільство. № 53. 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2680>.

4. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 275-VI URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main>.

Білан А. С. – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Центральноукраїнського національного технічного університету

Назарова Г. Б. – к.е.н, доцент, доцент кафедри аудиту, обліку та
оподаткування Центральноукраїнського національного технічного
університету

СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМЦІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Фізичні особи-підприємці – це особи, які ведуть власний бізнес і несуть виключну відповідальність за управління, діяльність і фінансові результати. Фізичні особи-підприємці мають повну автономію та контроль над своїм бізнесом. Вони приймають усі рішення щодо бізнес-операцій, включаючи пропозицію продуктів або послуг, ціноутворення, маркетингові стратегії та розподіл ресурсів. Загальна та спрощена система оподаткування для фізичних осіб-підприємців – це системи оподаткування, які розроблені для спрощення дотримання податкового законодавства суб'єктами господарювання, що відносяться до складу середнього та малого бізнесу.

Загальна система оподаткування фізичних осіб-підприємців включає нарахування і сплату наступних податків:

По-перше, податок з доходів фізичних осіб, що обкладається від прибутку своєї діяльності. Податок розраховується на основі чистого доходу, отриманого від підприємницької діяльності, за вирахуванням допустимих витрат.

По-друге, податок на додану вартість залежить від юрисдикції фізичної особи-підприємця, який може бути зобов'язаний зареєструватися як платник податку на додану вартість, якщо його річний оборот перевищує певний поріг. Фізичні особи-підприємці нараховують податок на додану вартість із продажів і перераховують його податковим органам, а також мають право відшкодувати податок на додану вартість, сплачений за їхні бізнес-покупки.

По-третє, єдині внески на соціальне страхування – фізичні особи-підприємці нараховують та сплачують єдиний соціальний внесок, щоб фінансувати такі виплати, як медичне обслуговування, пенсії та страхування на випадок інвалідності. Розмір внесків залежить від розміру отриманого річного чистого доходу і порогових сум, які залежать від розміру мінімальної заробітної плати.

Спрощена система оподаткування для фізичних осіб-підприємців включає оподаткування за єдиною ставкою. Ця система передбачає нарахування єдиного податку, що визначено у відсотках від доходу, який отримано грошовими коштами або у відсотках від розміру мінімальної заробітної плати. Спрощена система зазвичай зменшує адміністративне навантаження за рахунок спрощення вимог до звітності, наприклад мінімізації кількості податкових декларацій, які потрібно подавати, або дозволу на спрощені методи ведення обліку господарських операцій.

Процедури спрощення дотримання податкового законодавства полягають у тому, щоб розрахунок податкових зобов'язань по сплаті податків виконувався за простим методом з метою зменшення ризику ухилення від сплати податків. Правила та положення, які регулюють спрощену систему оподаткування, повинні бути чіткими, послідовними та зрозумілими для фізичних осіб-підприємців. Неясність або часті зміни в податковому законодавстві можуть створити невизначеність і плутанину, підбиваючи ефективність спрощеної системи. Порогові значення для участі у спрощеній системі оподаткування мають бути встановлені на належному рівні, щоб

охопити малий бізнес, одночасно запобігаючи зловживанням або уникненню сплати податків. Крім того, для забезпечення справедливості та прогресивного оподаткування можна розглянути диференційовані податкові ставки або порогові суми залежно від розміру бізнесу чи обороту. Фізичним особам-підприємцям може знадобитися допомога та поради щодо розуміння своїх податкових зобов'язань та орієнтування в системі оподаткування. Надання доступу до освітніх ресурсів, навчальних програм і допоміжних послуг може допомогти покращити дотримання законодавства та гарантувати, що підприємці в повній мірі скористаються перевагами спрощеної системи оподаткування.

Використання цифрових технологій і онлайн-платформ може оптимізувати процеси адміністрування податків, полегшуючи індивідуальним підприємцям дотримання своїх податкових зобов'язань. Впровадження зручних онлайн-порталів, цифрових систем декларування та електронних варіантів оплати може підвищити ефективність і зручність для платників податків.

Регулярна оцінка та моніторинг спрощеної системи оподаткування є важливими для оцінки її ефективності, визначення областей для покращення та усунення будь-яких небажаних наслідків. Зворотний зв'язок із платниками податків, податковими фахівцями та іншими зацікавленими сторонами слід використовувати для інформування про політичні рішення та реформи.

Загалом загальна та спрощена системи оподаткування для фізичних осіб-підприємців відіграють важливу роль у підтримці малого бізнесу та розвитку підприємництва. Звертаючи увагу на сфери, які необхідно вдосконалити, і забезпечуючи, щоб система залишалася актуальною та ефективною, політики можуть сприяти створенню сприятливого середовища для розвитку малого бізнесу та економічного процвітання.

Використана література

1. Гусєв А. О. Єдиний податок в Україні: економічна сутність та особливості обліку URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2021/203.pdf.
2. Кононенко Л. В., Назарова Г. Б., Оришака О. В. Організація обліку і аудиту розрахунків за податками та платежами в умовах використання сучасного інформаційного забезпечення. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. Чернів. торг.-екон. ін-т КНТЕУ. Чернівці : Вид-во ЧТЕІ КНТЕУ, 2020. Вип. I-II (77-78). Економічні науки. С. 202–211. URL: http://chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2020/v1_2/17.pdf.
3. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 275-VI URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main>.
4. Парфенюк Т. В., Яструбський М. Я. Особливості застосування спрощеної системи оподаткування в Україні в умовах воєнного часу URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1795/1730/>.

ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Гемська Ю. С., Музика О. Ю. – здобувачки вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Шаумян О. Г. – к. психол. н., доцент, доцент кафедри соціальних та поведінкових наук Херсонського державного аграрно-економічного університету

АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ВПЛИВУ ВІЙНИ НА ЖИТЕЛІВ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ: ЗМІНИ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ТА ЦІННІСНИХ ПРІОРИТЕТІВ

Проблема трансформації ментальної сфери жителів деокупованих територій України була актуальною, починаючи ще з 20 лютого 2014 року, проте особливої гостроти вона набула з 24 лютого 2022 року через повномасштабну війну та її наслідки. Події війни суттєво позначилися на системі цінностей та світоглядних засад особистості, саме тому нами було обрано темою для вивчення зміни емоційного стану та ціннісних пріоритетів українців.

Однією з ключових особливостей впливу війни на жителів деокупованих територій є переживання негативних емоцій, спричинених подіями та наслідками війни. Серед них передусім страх, боязнь, тривога, туга, що торкнулися майже кожного українця. Жителі деокупованих територій України продовжують долати складний шлях, який супроводжується емоціями та оцінкою власних ціннісних пріоритетів і конкретних суспільних явищ, виявом схвильованості та душевного піднесення.

Для проведення емпіричного дослідження на тему «Вплив війни на жителів деокупованих територій України: зміни емоційного стану та ціннісних пріоритетів» було враховано кількість мешканців деокупованих територій, яка склала понад 1 млн осіб. Для вибірки було обрано кількість опитаних, яка проживала в місті Херсоні та Херсонській області, що становить приблизно 20 – 30 %. Таким чином, генеральна сукупність орієнтовно 100000 осіб за похибки 5 % [1]. Тобто нами було опитано 383 жителі деокупованих територій міста Херсона та Херсонської області, серед них 242 жінки та 141 чоловік віком від 14 до 63 років. Дослідження відбувалося чотирма етапами.

1) теоретично-підготовчий: збір та вивчення інформації про емоційний стан та ціннісні пріоритети, які обрані для дослідження; аналіз літератури з досліджуваної проблематики, обґрунтування мети й гіпотези дослідження;

2) практично-підготовчий: складання й опрацювання програми дослідження, зокрема розробка анкетного опитування, добір діагностичних опитувань та тестувань;

3) практичний: безпосереднє проведення емпіричного дослідження – спостереження, опитування, бесіда, анкетне опитування та тестування;

4) підсумковий: опрацювання та аналіз результатів емпіричного дослідження, узагальнення, висновки й рекомендації.

Гіпотеза дослідження полягає у тому, що: є прямий зв'язок між емоційним станом і негативними проявами війни в Україні; є така залежність – вплив війни супроводжується уточненням ціннісних пріоритетів.

Вивчення емоційного стану та ціннісних пріоритетів за анкетним опитуванням. Розроблено таке анкетне опитування:

1. Ви були окуповані?
2. Скільки часу Ви провели під окупацією?
3. Чи виїжджали Ви?
4. Загалом Ви перебуваєте у пригніченому стані, спокійному стані чи піднесеному стані?

5. Чи з'явилися у Вас нові страхи після окупації? Якщо так, то з чим вони пов'язані?

6. Чи відчували Ви з початку війни щастя?

З'ясовано, за результатами проведеного емпіричного дослідження та бесід, що повномасштабна війна в Україні має істотний вплив на емоційний стан і ціннісні пріоритети жителів деокупованих територій. Зокрема, виявлено, що у жителів України, які перебували в окупації (особливо у людей середнього та старшого віку) емоційний стан є більш загостреним.

Обґрунтовано, що для поліпшення емоційного стану вагоме значення має адаптація до нових реалій нинішнього життя (регулярні тривоги, масовані атаки, загроза можливих втрат знайомих, рідних, друзів, житла тощо) та їх усвідомлення за умов неконтрольованих військових дій з боку ворога. Наразі важливо реально сприймати певну незахищеність населення під час війни в Україні, незважаючи на мужність та активні бойові дії наших воїнів, наполегливість волонтерів, згуртованість населення. Дійсність переконливо свідчить: попри всі зусилля все ж таки залишається те, що перебуває поза нашим контролем.

Установлено, що емоції, які спричинені певними душевними переживаннями, сприяють появі різноманітних актів чи-то героїзму, чи-то страждання, чи-то сумнівів, чи-то трансформації переконань тощо. Емоційний стан жителів деокупованих територій України окреслюється матеріальними втратами, загубленими людськими життями, каліцтвом, безвісти зниклими рідними тощо.

Використана література

1. Формула для обчислення вибірки. URL:<https://socio-lab.vntu.edu.ua/download/Calculator.html> (дата звернення: 20.03.2024).

Філоненко Л. О. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Шаумян О. Г. – к. психол. н., доцент, доцент кафедри соціальних та поведінкових наук Херсонського державного аграрно-економічного університету

ВЕКТОРИ ВИВЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ В РОБОТІ ПСИХОЛОГА

Дослідниками запропоновано ряд концепцій, серед яких найуживанішою є концепція «емоційного вигорання», яка притаманна лише конкретним професіям, що працюють з людьми. Тому відбувається емоційне виснаження в професійній сфері професіонала, зокрема у роботі психолога. А ознаками професійного вигорання більшість дослідників визнають формальне ставлення до діяльності, відсутність емоційного тиску, що провокують невдоволеність собою, своїми професійними обов'язками тощо.

Емоційне вигорання – це тривалий процес, що затягує поступово; виникає в результаті внутрішнього накопичення негативних емоцій, а потім виводить фахівця з робочого стану на невизначений термін, якщо не втручатися, не робити спроб зарадити [1; 2; 8].

Також емоційне вигорання розвивається в системі «людина-людина» в професіях таких, які пов'язані з соціально-психологічною сферою (психологи, психотерапевти, соціальні працівники, соціальні педагоги, педагоги та ін.). До цієї сфери можна ще долучити лікарів, консультантів, менеджерів, працівників сервісних служб та ін. [2; 3; 8].

Стрес, який сприяє вигоранню загалом залежить від ставлення до роботи та високого рівня відповідальності за неї, від способу життя людини. Особистість за певних обставин може сама провокувати стрес через конкретні

риси особистості, темперамент, характер, моделі мислення, як перфекціонізм та песимізм [4; 5; 7].

Вигорання є наслідком невпинного стресу. Стрес застосовує забагато тисків, не дозволяючи людині вирватись з них самостійно. І такі тиски різнопланового характеру – це фізичні, соціальні, психічні. Проте люди, які знаходяться в стресі, можуть на певних етапах занурення до стресовості брати все контроль, і тоді їм поступово стає краще.

Бути «згорілим» ґрунтується на відчуттях порожнечі та психічної виснаженості, відсутності мотивації, надмірного тягара турбот тощо. Психологи, які переживають вигорання, не відчувають жодних надій на позитивні зміни щодо їх особистісного та професійного життя [6; 8].

Якщо у людини є надмірний стрес, тоді у неї може з'явитися відчуття, що вона тоне у призмі життєвих подій. Тобто, вигорання – це відчуття того, що немає можливостей рухатися далі. І хоча особистість часто усвідомлює, що зазнає сильного стресу, проте вона не завжди вчасно помічає наявність у неї вигорання.

Поширеним є вигорання в процесі роботи психолога. Так, він може почувати себе перевтомленим та недооціненим із ризиком «перегорання». Вигорання спричиняється не лише від стресової роботи або занадто великої кількості зобов'язань. Існують й додаткові критерії емоційного вигорання. Це і спосіб життя, і робочий режим, і специфічні риси особистості. І не лише робота із складними клієнтами сприяє формуванню стресу, а й під час виконання простих задач. Те, як психолог бачить світ і себе у ньому може теж спровокувати величезний стрес, або на роботі, або вдома [1; 2; 7].

Складовими емоційного вигорання, які можуть бути пов'язані з роботою – це відчуття, що психолог втрачає контроль над роботою, чи наявне відсутність визнання або винагороди за якісну роботу, чи незрозумілі, розмиті або надто вимогливі очікування від роботи тощо.

А от складовими емоційного вигорання поза роботою є:

- 1) сама робота, що забирає занадто багато часу для міжособистісного спілкування, відпочинку, взагалі життя;
- 2) відсутність родини чи близьких, які підтримували б за потребою;
- 3) занадто багато зобов'язань без достатньої допомоги з боку інших;
- 4) відсутність хобі;
- 5) відсутність свіжих прогулянок, спорту тощо [5; 6; 7; 8].

Поняття «емоційне вигорання» та «професійне вигорання» є синонімами, тому що сам термін «емоційного вигорання» виник у професійній сфері. Але можна припустити, що «емоційне вигорання» – є більш широким. Тобто результат тривалої дії стресових факторів, які наявні у спілкуванні та у напружених ситуаціях, що можуть тривати місяцями. Синдром же «професійного вигорання» є одним з проявів стресу, з яким стикається людина у власній професійній діяльності [5; 6; 8].

Хоча вигорання в сучасній науці та практиці не є діагностованим психологічним розладом в патопсихології, то це не применшує його вагомості, небезпечності, складності. Його слід сприймати серйозно, а не нехтувати ним.

Отже, емоційне вигорання має ряд складних симптомів, що позначаються на особистості психолога в його роботі. Проблема емоційного вигорання є такою, що вивчається відносно недавно як для науки. Окресленість цієї проблеми потребує подальших наукових розвідок, щоб допомогти психологу в роботі. Особливо в період повномасштабної війни, коли потреба у ньому є значною і кількість клієнтів неймовірно зростає з кожним днем.

Використана література

1. Арефнія С. В. Психологічний аналіз видів професійного вигорання та їх порівняльна характеристика. Актуальні проблеми психології: зб. наук.

праць інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. *Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія*. Київ, 2014. С. 55–56.

2. Барабанова М. В. Вивчення психологічного змісту синдрому «емоційного вигорання». *Психологія*. 2010. № 1. С. 54–58.

3. Вікова психологія: навч. посіб. / О. П. Сергеєнкова, О. А. Столярчук, О. П. Коханова, О. В. Пасєка. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 376 с.

4. Горбунова В. В. Психологія командотворення: Цінніснорольовий підхід до формування та розвитку команд : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 380 с.

5. Гуменюк О. Є. Психологія впливу: монографія. Тернопіль : Економічна думка, 2003. 304 с.

6. Зайчикова Т. В. Взаємозв'язок між синдромом професійного вигорання та особистісними факторами. *Наукові записки*. 2005. Вип. 26. Т. 2. С. 107–114.

7. Дзюба К. Профілактика професійного вигорання. *Психолог*. 2013. № 8. С. 24–25.

8. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації. Київ : Лібра, 2001. 400 с.

Рискаль О. М. – здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Приватного вищого навчального закладу «Університет сучасних знань»

Шаумян О. Г. – к. психол. н., доцент, доцент кафедри соціальних та поведінкових наук Херсонського державного аграрно-економічного університету

МОТИВАЦІЙНІ ЧИННИКИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Вивчення проблеми окреслює ефективну імплементацію ігрових технологій в освітній процес. Інтеграційні процеси, які відбуваються в Україні і мають на меті її входження до світового освітнього простору, зумовлюють необхідність реформування системи вищої освіти в нашій державі. Насамперед це передбачає створення умов для забезпечення ефективності освітньої системи, що залежить від багатьох чинників, зокрема: рівня професійної підготовки вчителя, який не тільки володіє певним обсягом знань і високими моральними якостями, але й вміє професійно та адекватно бути дієвим та відповідальним у робочих ситуаціях. Також зростають вимоги до якості навчання та організації освітнього процесу.

Мотиваційні чинники ігрової діяльності молодших школярів – це рушійна сила навчання, яка визначає його характер або окремі його риси [1; 2].

Ігрова діяльність – це складний процес, що має культурні та історичні корені, і спрямований на розвиток молодших школярів. Вона сприяє соціалізації дитини, допомагає їй вивчати світ, розвивати навчально-пізнавальні інтереси та закріплювати отримані знання, вміння та навички [2; 3; 4].

Результати проведеного нами психологічного дослідження підтвердили, що у молодших школярів віком від 6 до 9 років існує природне бажання грати

та прагнення до ігрової діяльності. Це обумовлено їхньою довільною поведінкою, наочно-образним способом мислення та ігровими інтересами. Під час гри діти відчувають себе більш вільними, порівняно з іншими видами діяльності, вони ставлять перед собою цілі, досягають їх та аналізують отримані результати.

Застосування ігрових технологій у освітньому процесі молодших школярів сприяє розвитку їхнього інтелекту. Тому є доцільним поєднання ігрових методик із навчальними завданнями. Що допоможе дітям бути більш активними та продуктивними.

Мотиваційні чинники ігрової діяльності молодших школярів у освітньому процесі широко реалізують пізнавальні можливості та ще ряд цілей: допомогу в розвитку творчої уяви; можливість думати та висловлювати свої думки; пізнання самих себе в процесі гри; засвоєння норм етичної поведінки, формує вміння самоконтролю та саморегуляції, налаштовує на позитивні емоції.

Потреба у грі окреслена природою людини і відіграє важливу роль у її розвитку. Для дитини особливе значення гра має не лише як засіб фізичного та духовного зростання, але й як підготовка до різних сфер життя. Особливо в молодшому шкільному віці гра має дослідницький характер, дозволяючи дитині моделювати різні аспекти навколишнього світу. Через ігрову діяльність молодший школяр оволодіває правилами та нормами спілкування з природою та людьми, швидше вивчає культурну поведінку [2; 3; 4].

Організація ігрової діяльності молодших школярів психологом має сприяти забезпеченню безпечного та захоплюючого середовища задля розкрити їхньої неповторності. Ігрова діяльність надає молодшому школяреві можливість бути безтурботним та відкритим психологічно. Це спонукатиме до повного розкриття її потенціалу [3].

Отже, мотиваційні чинники ігрової діяльності молодших школярів є ефективним засобом формування особистості. Застосування розвивальної

програми у освітній процесі сприяє формуванню пізнавальної активності, дозволяє молодшим школярам швидше вирішувати різні завдання і знаходити правильні рішення.

Використана література

1. Журат Ю. В., Тернавська Т. А., Фесун Г. С., Канівець Т. М. Інтерактивні методи соціально-педагогічної роботи та ефективність їх використання в діяльності ЦСССДМ. *Journal «ScienceRise: PedagogicalEducation»*. 2020. №3(36). С. 42–46.

2. Кудикіна Н. В. Ігрова діяльність молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі: монографія. Київ : КМПУ, 2010. 272 с.

3. Онопрієнко О. В., Петрук О. М., Павлова Т. С. Технології оцінювання особистісних і навчальних досягнень учнів початкової школи. Київ : Педагогічна думка, 2023. 249 с.

4. Якубовська М. С., Стахів М. О. Дискурс практики життя і системи компетентнісного підходу у практиці особистісно зорієнтованої освіти сучасності. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2019. С. 286–289. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2019.71.65>.

Жижко З. Ю. – здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Варнавська І. В. – завідувачка кафедри соціальних та поведінкових наук Херсонського державного аграрно-економічного університету, к. пед. н., доцент

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАНЯТЬ РУКОПАШНИМ БОЄМ

Психологія рукопашного бою покликана вивчати закономірності прояву та розвитку психіки людини, а формування психології діяльності особистості у специфічних умовах. До діяльності у рукопашному бої прикладені усі категорії, котрі характеризують психологічну структуру професійно-прикладної діяльності, а саме ідеологія, цілі, мотиви, засоби та результат. Хоча поряд з тим існує й ряд відмінностей. Людина, яка займається вивченням і вдосконаленням мистецтва рукопашного бою, свідомо починає оволодівати специфічним набором рухових дії, навичками переміщення свого тіла у часі та просторі за допомогою власних зусиль. У процесі цієї діяльності спортсмен розвиває необхідні йому рухові якості (зокрема, силові, швидкісні, витривалість, спритність, гнучкість тощо), а також разом із тим вдосконалює психічні процеси, психічні стани й свої особистісні якості. Виходячи із особливостей цих занять й діяльності, виділяють певний ряд специфічних особливостей, що їй характерні:

1) хоча предметом діяльності з оволодіння рукопашним боєм є сам спортсмен, то він має спілкуватися із іншими людьми у процесі цієї діяльності, та володіти собою, за умов взаємного сприяння, так й протидії;

2) суттю рукопашного бою є конкретна бойова взаємодія. Психологічно це визначається прагненням отримати перемогу за умов боротьби із будь-яким супротивником;

3) для рукопашного характерні біляграничні й граничні за інтенсивністю і тривалістю фізичне й психічне напруження. Систематичне і розумне використання цього напруження призводить до того, що ці напруження стають звичними й завдяки адаптації організму та психіки дозволяють вирішувати різні поставлені завдання професійної діяльності. Тоді як несистематичне й безрозсудне застосування подібного напруження призводить до перевтоми та травм.

Як відомо, в психологічній структурі діяльності виділяють 3 блоки, а саме мотивацію, засоби та результати діяльності. Мотивація визначається як сукупність різних спонукань до певної активності, котрі породжують, стимулюють та регулюють дану активність. Блок мотивації, в свою чергу, утворюють потреби, мотиви та цілі діяльності.

Потреба чи відчуття людиною потреби у чому-небудь, часто пов'язано із появою певного дискомфорту, якого можна позбавитися, у випадку лише задовольнивши дану потребу. І саме тому будь-яка потреба пробуджує пошукову активність, яка спрямована на пошук способу її задоволення.

Мотив як спонука до певної активності, чи до задоволення потреби певним способом. Різні способи задоволення цієї потреби можуть конкурувати одна з одною, і це знаходить своє віддзеркалення у боротьбі мотивів. Впродовж часу роль конкретних мотивів при стимулюванні професійно-прикладної діяльності й активності може змінюватися, а для кожного етапу можуть бути свої певні домінуючі мотиви. Коли мотиви визначають вибір шляху і напрям руху, тоді цілі є те, наскільки далеко спортсмен має свій намір пройти по даному шляху. Цілі є підсумком т.з. внутрішньої роботи людини, у процесі якої вона намагається для себе вирішити певні протиріччя між вимогами діяльності, а також її конкретними умовами, із одного боку, й власними можливостями, здібностями адаптуватися до цих умов та вимог, із іншого. Отже, мета виступає як регулятор активності, яка впливає на підбір засобів досягнення конкретного результату. Блок мотивації є пусковим

механізмом діяльності, підтримує необхідний важливий рівень активності у процесі діяльності та регулює зміст активності. До засобів діяльності відносять способи та умови.

Як способи діяльності у рукопашному бої розглядаються рухи та дії (рухові та розумові; технічні й тактичні). Умови діяльності, в свою чергу, розділяють на об'єктивні й суб'єктивні. До об'єктивних умов слід віднести загальні вимоги професійно-прикладної діяльності, конкретні умови життєдіяльності (матеріально-технічна база, кваліфікація наставників, а також технології навчання тощо). До суб'єктивних умов вже відносять природні задатки, рівень розвитку психічних процесів (відчуття, спеціалізовані сприйняття, пам'ять, увага, мислення); домінуючі психічні стани, риси вдачі; досвід спортсмена, втілений у знаннях, уміннях та навичках. Суб'єктивні умови діяльності можуть формуватися під час підготовки. Інтегральною характеристикою блоку засобів буде індивідуальний стиль діяльності, тобто відносно стійка система ефективних прийомів та способів діяльності, яка відповідає індивідуально-психологічним особливостям рукопашника. А індивідуальний стиль діяльності (ІСД) характеризується загальною здатністю, прояв індивідуальних особливостей у реалізації даної діяльності, має особливості:

1. Завдяки індивідуальним прийомам, реакціям особи, які характеризуються різними властивостями уваги, сприйняття, мислення, емоційно-вольовими реакціями, у тій же області діяльності можуть досягати тієї ж ефективності.

2. ІСД формується протягом всього життя, виховується у процесі діяльності, в умовах активного й позитивного відношення до даної діяльності.

3. ІСД залежить від властивостей нервової системи й темпераменту, котрі є необхідними передумовами для формування свого власного стилю (сукупність прийомів, способів роботи та індивідуальна манера).

Тобто, індивідуальний стиль діяльності є обумовленим темпераментом та характером стійка система способів, котра складається в людини, яка прагне до найкращого здійснення діяльності; є індивідуально-своєрідною система психологічних засобів, до яких свідомо чи стихійно вдається людина у цілях врівноваження своєї індивідуальності із зовнішніми умовами діяльності.

ІСД складається й розвивається впродовж всього шляху занять рукопашним боєм та відображає закономірність, за якої рукопашник не лише сам пристосовується до професійної діяльності, а ще й пристосовує цю діяльність під себе. Блок засобів цієї діяльності буде забезпечувати практичну реалізацію цілей та планів рукопашника, перетворюючи образи майбутніх результатів діяльності на вже реальні її ефекти.

Використана література

1. Варнавська І.В. Психологічні складові дослідження професійного іміджу фахівця. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2023. № 14(32). С. 627–636.

Савченко Д. О. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Матусяк Г. І. – к. філол. н., доцент, доцент кафедри публічного управління, права та гуманітарних наук Херсонського державного аграрно-економічного університету

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЧЕРЕЗ ЧИТАННЯ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Збірка «Chufynarrator» польської письменниці О. Токарчук складається з 12 есеїв, кожен із яких є рефлексією сучасності в контексті еволюції

Міждисциплінарні наукові студії 2024

суспільства, його ідеалів і цінностей. Однією з наскрізних ідей книги є потреба в художній літературі як засобу пізнання світу через вербалізований досвід різних людей. Сама письменниця у своїх рефлексіях, інспірованих різними суспільними феноменами, апелює до літературної спадщини минулого й сучасності, порівнюючи між собою світоглядні основи, викладені в прочитаних творах, підкреслюючи їх впливи на формування власних поглядів і переконань, зіставляючи відмінні картини світу та простежуючи еволюцію уявлень про відповідне явище в діахронічному аспекті.

О. Токарчук вважає важливими не тільки події, які трапляються в житті, а й ті сенси, якими їх наділяють. На її думку, тканина оповіді, сплетена з різноманітних понять та ідей, є п'ятим елементом світобудови поруч із повітрям, водою, землею і вогнем. О. Токарчук підкреслює важливість літератури як інструменту передачі індивідуального й колективного досвіду та підтримання тяглості пізнання дійсності. Вона спростовує хибну думку тих, хто вважає читання художніх творів лише одним із варіантів дозвілля, способом розважити себе й гадає, що без книги можна повноцінно жити. О. Токарчук аргументує свою позицію щодо виняткової ролі літератури тим, що вона передусім є скарбницею різних точок зору, візій світу, профільтованих через неповторний інтелект кожної людини [1, с. 27]. Письменниця повсякчас підкреслює унікальне значення літератури у формуванні особистості, у впливах, які вона має на світобачення людини.

В есеї «Maskizwierząt» О. Токарчук вказує на важливість літератури у формуванні емпатії, без якої неможливі гармонійні стосунки. Саме вміння співчувати, переживати чужі страждання як власні, робить людину людиною. Письменниця наголошує, що філософія і література – це ті галузі творчості, які здатні вийти за межі раціональної й практичної мови та стати інструментом, що уможливорює розуміння людиною іншої істоти [1, с. 54].

Утім, найбільше про вагомість читання О. Токарчук розмірковує в есеї «Palecwsoli. Czylikrótkahistoriamojegoczytania». Вона впевнена в тому, що

література виводить нас за наші й дозволяє брати участь у досвіді, який не можна отримати в інший спосіб [1, с. 93]. О. Токарчук захоплює магія читання, що полягає в перетворенні друкованих знаків в уяві на зорові, слухові, нюхові і навіть смакові образи. Письменниця акцентує своєчасність формування звички читання у віці 9–16 років, інакше його якість не буде високою, а сам процес не принесе максимального задоволення. Це пов'язано з фізіологічними і психологічними особливостями дитячо-підліткового періоду. О. Токарчук аналізує також гендерні відмінності в читанні, наголошуючи, що першість належить жінкам, які довше зберігають любов до друкованого слова. І в цьому есеї авторка згадує про важливість художньої літератури для формування емпатії, адже вона дозволяє жити життям інших людей [1, с. 97].

Таким чином, есеї збірки О. Токарчук «*Czułynarrator*» засвідчують значущість читання художньої літератури як джерела пізнання унікального досвіду різних людей, його вагомість для розвитку критичного мислення, емпатії, емоційного інтелекту й уяви та формування філософської картини світу.

Використана література

1. Tokarczuk O. *Czułynarrator*. Krakow. Wydawnictwo literackie. 2020. 300 s.

Гладюк А. В. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Макухіна С. В. – старший викладач кафедри публічного управління, права та гуманітарних наук Херсонського державного аграрно-економічного університету

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ТА ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Освіта у ХХІ ст. – це чинник соціальної стабільності, економічного добробуту, конкурентоспроможності й національної безпеки. Фазівець з вищою освітою це спеціаліст з ґрунтовним багажем знань, практичних умінь, професійних навичок, добре підготовлений до повноцінного виконання посадових обов'язків.

На сьогодні пріоритетним непрямом сучасної освіти є пошук та впровадження педагогічних інновацій, спрямованих на підвищення якості освіти та задоволення освітніх потреб суб'єктів освітнього процесу. У зв'язку з цим у педагогічній спільноті не втрачає своєї актуальності наукова дискусія про психологічні аспекти педагогічної діяльності, що забезпечують високу результативність процесу навчання та успішність педагогічної діяльності. Психологію освітньої діяльності можна розкрити на основі аналізу сучасних педагогічних підходів до процесу навчання, до психології навчальної діяльності та особистості здобувача вищої освіти.

Розглянемо деякі психологічні аспекти, що відіграють важливу роль при використанні сучасних методик навчання та технологій у сфері освіти.

1. Підлаштування під індивідуальні потреби: здобувачі мають різні стилі навчання, переваги та темпи роботи. Психологія може допомогти ідентифікувати індивідуальні потреби кожного студента та адаптувати методики навчання та технології, щоб вони краще відповідали цим потребам.

2. Підтримка емоційного благополуччя: навчальний процес може бути стресовим для деяких здобувачів, особливо під час використання нових технологій. Психологічні аспекти можуть допомогти виявити та впоратися з емоційними труднощами, які можуть виникнути під час навчання.

3. Мотивація та залученість: розуміння мотиваційних факторів та використання технік мотивації може допомогти створити позитивну обстановку для навчання та стимулювати постійний розвиток.

4. Соціальна взаємодія: психологічні аспекти можуть відігравати важливу роль у розвитку соціальних навичок та взаємодії між здобувачами. Сучасні методики навчання та технології можуть бути використані для створення колективної роботи, групових проектів та спільного навчання, що сприяє розвитку комунікаційних та соціальних навичок.

Таким чином, психологічні аспекти є невід'ємною частиною розробки та використання сучасних методик навчання та технологій у сфері освіти. Вони дозволяють більш ефективно адаптувати навчання до потреб та інтересів здобувачів, підтримувати їхній емоційний добробут, підвищувати мотивацію та залученість, а також розвивати соціальні навички.

Використана література

1. Дяченко Л. М. Психопедагогіка як предмет наукового інтересу. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2014. № 2. С. 34–44.
2. Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посіб. Київ : Либідь, 2005. 400 с.
3. Старостіна О. В. Значущість психолого-педагогічних засад системи Е. Стоунса на сучасному етапі розвитку освіти. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 1 (35). С. 96–102.

Гемська Ю. С. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Акімова Н. В. – д. психол. н., професор кафедри соціальних та поведінкових наук Херсонського державного аграрно-економічного університету

СУБ'ЄКТИВНІ СТРЕСОГЕННІ ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я

У сучасних умовах стрес стає майже звичайною складовою нашого життя. Він істотно впливає на почуття відповідальності, здатність реалізовувати життєві плани, гармонійність організації психіки і її адаптивні можливості, і таким чином фактично обумовлює працездатність, ефективність спілкування і стан здоров'я людини. Тож, дослідження зв'язку стресу і ментального здоров'я є актуальним для сучасної психології. Тому, метою є дослідити суб'єктивні стресогенні фактори, що впливають на ментальне здоров'я.

Методи: Для досягнення мети було використано комплекс взаємопов'язаних теоретичних методів дослідження: аналіз і синтез, порівняння, класифікація, систематизація, абстрагування, узагальнення, класифікація – для аналізу наукової літератури, обґрунтування понять, встановлення зв'язку та визначення специфіки впливу стресу на ментальне здоров'я.

Однією з умов ментального здоров'я є вміння керувати стресом. Кожен з нас в якийсь момент перебуває у стресовому стані. З деякими це трапляється мало не щодня. Робота, стосунки в родині, здоров'я, гроші, політична нестабільність – все це може стати причиною стресу. Кращий засіб проти стресу – мислити позитивно [3]. «Прогулянки – це недорогий, безпечний і доступний вид навантаження. Виявляється, групові прогулянки на свіжому

повітрі можуть бути потужним інструментом для боротьби зі стресом», – писала провідний автор дослідження доктор Sara Warber, професор сімейної медицини [3]. Важливо не ускладнювати ситуацію, маючи неприємні події, які змушують відчувати стрес. Вчасна зміна середовища або просто прогулянка можуть врятувати від більш серйозного стресу.

За своєю суттю стрес є одним із видів емоційного стану людини, який характеризується її підвищеною фізичною та психічною активністю. При цьому однією з головних характеристик стресу є його крайня нестійкість. За сприятливих умов цей стан може трансформуватися в оптимальний стан, та за несприятливих - у стан нервово-емоційного напруження, для якого характерне зниження працездатності й ефективності функціонування систем та органів, виснаження енергетичних ресурсів. Виникнення і переживання стресу залежать не стільки від об'єктивних, скільки від суб'єктивних чинників, від особливостей самої людини: оцінки нею ситуації, співвіднесення своїх сил і здатностей та життєвих обставин [2]. Враховуючи всю суть стресу, важливо усвідомлювати, що він виснажує енергетичні ресурси, змінює емоційний стан, підвищує напругу, і всі ці чинники суттєво впливають на погіршення ментального здоров'я. Адже не справившись зі стресом вчасно, всі важливі компоненти ментального здоров'я не матимуть позитивного підкріплення.

Дослідники, описуючи критерії психічного здоров'я, відводять головну роль таким складовим, як: психічна рівновага, здатність людини адекватно змінювати свою поведінку відповідно до змін в соціумі та прийнятих морально-етичних норм, почуття відповідальності по відношенню до близьких людей, здатність реалізовувати свої життєві плани, гармонійність організації психіки і її адаптивних можливостей [1]. Балансування перерахованих факторів свідчать про позитивні зрушення, які ведуть до відносно спокійного життя без зупинки на стресових випадках.

Будь-яка несподіванка, що порушує звичний перебіг життя, може стати причиною стресу. При цьому не мають значення зміст самої ситуації та ступінь

її об'єктивної загрози. Важливим є саме суб'єктивне ставлення до неї. Тому певна ситуація (скажімо, отримання «двійки») одними може сприйматися як стресова, а у інших вона не викличе жодного стресу. Матимуть значення внутрішні психологічні особливості людини [4]. Виходячи з цього, суб'єктивне сприймання події може значно погіршити стресостійкість, і тим самим повпливати на психічне здоров'я.

Отже, протистояти стресу – це один із факторів, які впливають на стабільність або ж покращення ментального здоров'я. Вміння застосовувати різні техніки чи вчасно долати стресові ситуації допоможе нам бути ментально здоровими.

Використана література

1. Берегова Н. П., Комар Т. В. Варгата О. В., Джигун Л. М. Вплив психологічного благополуччя на професійну діяльність. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2022. Вип. 5. С. 21–25.
2. Василенко Ю. О. Сучасні методи запобігання і подолання наслідків стресу. *Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць НАНП України, Ін-т психології ім. Г.С. Костюка*. С. 16–22.
3. Костева Т. Б. Вплив ментального здоров'я на життєдіяльність особистості. Миколаїв : ЧНУ ім. Петра Могили. 2018.
4. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с.

Музика О. Ю. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Акімова Н. В. – д. психол. н., професор кафедри соціальних та поведінкових наук Херсонського державного аграрно-економічного університету

ПОТЕНЦІАЛ СПОРТУ ДЛЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ ФІЗИЧНОГО І МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я

Проблема погіршення ментального здоров'я в Україні в умовах воєнного стану все більше привертає увагу дослідників. Ментальне здоров'я все частіше розглядають окремо від фізичного, поміж тим між ними існує тісний зв'язок. Гармонійний фізичний та психічний розвиток здатні посилювати один одне, а шляхом такої гармонізації може бути спорт. Тож, мета цієї розвідки – дослідити потенціал спорту для гармонізації фізичного і ментального здоров'я.

Методи: Для цього використано комплекс взаємопов'язаних теоретичних методів дослідження: аналіз і синтез, порівняння, класифікація, систематизація, абстрагування, узагальнення, конкретизація – для аналізу наукової літератури, обґрунтування понять, встановлення зв'язку між ними та визначення специфіки впливу спорту на ментальне здоров'я.

Спорт є важливим засобом підвищення соціальної і трудової активності людей, задоволення їх моральних, естетичних та творчих запитів, життєво важливої потреби взаємного спілкування. Сама мета гармонійного розвитку особистості є продуктом історії розвитку людства. Але умови для її реалізації особистість одержує лише на певному етапі історичного розвитку. Всебічний розвиток людині необхідний для того, щоб мати можливість брати участь у всіх напрямках діяльності (професійній, громадській, спортивній, художній

тощо.). Але для цього потрібно розвинути структуру особистості, зробити її комунікативною.

Однією з умов всебічного розвитку особистості є його фізична підготовленість, як результат фізичного виховання, заняття спортом. Однак спорт виступає не тільки як засіб покращення фізичного розвитку, зміцнення здоров'я, розвиток рухових якостей. В поєднанні з іншими засобами виховання спорт сприяє всебічному розвитку людини. Спорт впливає на моральні якості, розвиток, волевої та емоційної сфер людини, естетичних і етичних уявлень і потреб. Він впливає на формування характеру людини, тобто тих особливостей особистості, які відбиваються на вчинках і відносинах з іншими людьми та зовнішнім світом. Заняття спортом позитивно впливають на інтелектуальну сферу.

Разом з розвитком інтелектуальної сфери відбувається і духовне зростання людини, що займає сьогодні найбільш вагоме місце в досягненні загальної мети виховання.

Фізкультурно-спортивна діяльність людини, має чимале духовне навантаження. Ще П'єр де Кубертен висловився про те, що головна сила і досягнення спорту в тому, що він є школою морального благородства та чистоти, фізичної витривалості та енергії. В спорті особливо чітко виражаються всі людські якості: характер, ставлення до справи, воля, совість, чесність. Це саме той вид діяльності, де особливо чітко перевіряються та формуються морально-вольові якості людини [2]. Тож, дослідник акцентує увагу на формуванні психологічних якостей через фізичні риси.

Ментальне здоров'я в свою чергу є не менш важливим, ніж фізичне, хоча його дуже часто недооцінюють. Саме наш психічний стан визначає готовність до стресових ситуацій та стилі поведінки особистості, тому дуже важливим є його підтримання. Виявляється, що фізичне та ментальне здоров'я тісно пов'язані, за допомогою різноманітних вправ і активності, можна зменшити рівень стресу, тривоги, а також покращити загальне самопочуття. Першою та

найбільшою перевагою різноманітних фізичних вправ є виділення ендорфінів – природних антидепресантів, які знижують загальний рівень стресу та тривоги і покращують нашу резильєнтність. Також при фізичній активності виділяються серотонін (гормон щастя) та норадреналін. Саме стабільність гормону щастя знижує ступінь депресивності та сприяє покращенню настрою людини. Тобто, фізичні вправи не замінять лікування депресії та інших супутніх захворювань, але можуть стати додатковим способом боротьби, окрім допомоги спеціалістів. Підвищення фізичної активності та збільшення навантаження сприятиме витривалості і зменшенню загального рівня втоми.

Також регулярні фізичні вправи якісно покращують процес сну і позитивно впливають при безсонні. Фізична активність покращує кровообіг, включаючи постачання крові до мозку, що може поліпшити когнітивні функції, такі як увага, концентрація та пам'ять. Також спорт може бути не лише в індивідуальній формі, а також при взаємодії з іншими (командні види спорту, як баскетбол, волейбол, групові заняття в залі). Вони дуже позитивно впливають на соціальні аспекти психіки людини, адже потреба у спілкуванні – одна з базових потреб людини. Такі види спорту дуже позитивно впливають на психічний стан людини, не кажучи вже про фізичний [3]. Отже, фізичні вправи сприяють покращенню ментального здоров'я, знижують рівень стресу, поліпшують якість сну та когнітивні функції, а також позитивно впливають на соціальні аспекти психіки через спільну активність з іншими.

Ментальний стан дуже впливає на фізичний, і не варто забувати про це. Одне без іншого не може існувати – тренування не буде ефективним без усвідомленого ставлення до нього та гарного настрою, а впоратися з нестабільним емоційним станом допоможе спорт, оскільки це відмінний спосіб порятунку від негативних емоцій [1]. Тож, згідно із слів дослідника, ментальний стан і фізичне самопочуття взаємопов'язані, причому усвідомлене ставлення до тренувань та гарний настрій є важливими для ефективності фізичних занять.

Таким чином, можемо зрозуміти що спорт має безліч позитивних впливів на наше ментальне здоров'я. Як допомога при зменшенні стресу, так і у сприянні підвищенню настрою через виділення ендорфінів. А також, регулярна фізична активність може покращити якість сну, що має надзвичайно важливе значення для ментального здоров'я. Добре виспана людина має більш збалансований настрій та кращу здатність до стресостійкості. Крім того, зайняття спортом надає можливості для соціальної взаємодії та спілкування з іншими людьми, що важливо для ментального здоров'я. Спільні тренування та спортивні події сприяють підтримці позитивних соціальних зв'язків, що в свою чергу сприяє загальному самопочуттю та психічному здоров'ю.

Використана література

1. Берестова О. Ю. Про вплив способу життя на здоров'я людини. Харків : НТУ «ХПШ», 2023, 543 с.
2. Лисяк В. М. Оцінка впливу фізичної культури та спорту на формування особистих якостей студентів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*: науковий журнал. Харків : ХОВНОКУ, ХДАДМ. 2010. Вип. 8. С. 132.
3. Шимечко А.Я ., Шафранський І. В. Вплив фізичних навантажень на психоемоційний стан людини. Амстердам, 2023. 403 с.

Турченко І. О. – здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Несін Ю. М. – к. пед. н., доцент, доцент кафедри публічного управління, права та гуманітарних наук Херсонського державного аграрно-економічного університету

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Викладачі, які мають великий безперервний досвід роботи в царині іноземних мов (англійська, французька), зазначають, що цілком погоджуються з фахівцями, дослідниками, експертами, які небезпідставно вважають – питання врахування вікових та індивідуальних особливостей здобувачів вищої освіти було і продовжує залишатись однією з актуальних проблем навчання. Як науковці, вони мають думку – у цьому зв'язку все більшого значення набуває вирішення проблем внутрішніх потенційних можливостей особистості.

Іноземна мова по своїй суті дуже тісно пов'язана з чотирма компетенціями, серед яких виокремлюємо мовну (фонетика, лексика, граматики), мовленнєву (аудіювання, говоріння, читання, письмо), соціокультурну (компаративістика) й загальнонавчальну або стратегічну (рівень знань, вмінь та навичок молоді на початку й наприкінці процесу навчання).

Низка вітчизняних вчених і дослідників, серед яких ми можемо відзначити такі постаті як Артемов В. О., Басай Н. П., Беляєв Б. В., Бігич О. Б., Борецька Г. Е., Бориско Н. Ф., Гора Т. В., П. І. Зінченко П. І., Зимня І. О., Костюк Г. С., Ляудіс В. Я., Ніколаєва С. Ю., Полонська Т. К., Редько В. Г., Рогова Г. В., Симонова Н. М., Смирнов А. О., підкреслюють важливість

врахування психологічних особливостей здобувачів вищої освіти при вивченні іноземних мов.

Чисельні дослідження закордонних і вітчизняних вчених дозволяють виявити ступінь і характер зв'язків успішності навчання з індивідуально-психологічними особливостями здобувачів вищої освіти, розкрити найважливіші параметри індивідуальності, що впливають на процес оволодіння іноземними мовами, але це не означає, що проблема врахування вікових та індивідуальних відмінностей у навчанні іноземних мов вирішена. Тут, на наш погляд, є як об'єктивні причини (економічні, політичні), так і суб'єктивні (недиз'юнктивність).

Важливість і актуальність сучасної педагогічної проблеми, її практична значущість зумовили наш вибір і, відповідно, мету нашої тези – висвітлення психологічних особливостей здобувачів вищої освіти на заняттях з іноземних мов.

Відомо, що одним із головних питань теорії і практики індивідуального розвитку людини є питання про співвідношення вікових, типологічних та індивідуальних особливостей здобувачів, про суперечливі та змінювані взаємозв'язки між ними. Їхнє поєднання буде складати основу для можливостей подальшого розвитку психіки в правильних напрямках і тим самим сприяти прояву й розвитку здібностей до засвоєння навчальних дисциплін, зокрема іноземних мов. Про це неодноразово нагадували відомі вчені, серед яких професор С. Ю. Ніколаєва [3].

У теперішні часи, на нашу думку, слід бути максимально близькими до європейських освітніх цінностей. Якісні зміни у зв'язку із процесами інтеграції й глобалізації невідворотні. Володіння щонайменше двома іноземними мовами вітається і про це відкрито говориться в Загальноєвропейських стандартах мов [5].

Фахівці – відомі українські вчені-педагоги Волкова Н. П., Дичківська І. М., Фіцула М. М., підтвердять той факт, що всім викладачам слід враховувати психологічні особливості здобувачів вищої освіти [1; 2; 4].

Підводячи підсумки, зауважимо, що процес навчання іноземним мовам ніколи не буває легким. Подальший розвиток пізнавальної сфери осіб не обмежується тільки вищезазначеною інформацією й параметрами. Сюди можна й треба додати проблеми із зосередженням уваги молоді на заняттях з розвитком репродуктивної та творчої уяви, вирішення питань із дисципліною й можливими проявами булінгу та його подолання, формуванням дружнього колективу однодумців, де би панувала атмосфера емпатії, симпатії й емоційної співдружності. Вищезазначені проблеми ми маємо на меті розглянути в наших наступних публікаціях.

Використана література

1. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. 3-тє вид., стер. Київ : Академвидав, 2009. 616 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
4. Фіцула М. М. Педагогіка. Вид. 2-ге, випр., доп. Київ : Академвидав, 2007. 560 с.
5. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment/Council of Europe. UK : Cambridge University Press, 2020. 260 p.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Машаріпова К. Б. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Шаумян О. Г. – к. психол. н., доцент, доцент кафедри соціальних та поведінкових наук Херсонського державного аграрно-економічного університету

ІНСТРУМЕНТАРІЙ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ ЩОДО РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ-СИРИТ

В Україні з кожним роком стає все більше дітей-сиріт. В нинішній час проблеми дітей-сиріт є особливо актуальними для сучасного суспільства. Соціально-економічна ситуація в суспільстві має вплив на формування й розвиток українських сімей, зокрема на їх норми, цінності тощо. З'ясовано, що сімейні проблеми та конфлікти спричиняють значну кількість негативних явищ, унаслідок яких збільшується кількість дітей-сиріт.

На сьогодні зросла чисельність тривожних дітей, що характеризуються саме невпевненістю у собі, емоційною нестійкістю, низькою адаптивністю. Діти-сироти, як правило, мають відхилення у становленні особистості і психологічному розвитку, які проявляються передусім у порушеннях емоційної сфери. Це призводить до прояву агресії, переважання негативних емоцій і психоемоційних станів, порушення спілкування, зниження регуляторних і контролюючих дій [2].

Діти-сироти є емоційно запальними та нестійкими, тому їм важко пристосовуватися до нових умов. Часом вони бувають навіть агресивні та схильні до стресів. Тож у процесі надання соціально-психологічної допомоги дуже важливо навчити дітей і підлітків керувати своїм психофізичним та

психологічним станом.

Виокремлюють такі основні форми соціально-психологічної роботи з дітьми-сиротами:

1) Психологічні: метод психодіагностики (тестування здібностей та інтелекту, особистісні опитувальники, соціометрія); психотерапевтичні методи (ігрова терапія, психосоціальна терапія, поведінкова терапія); психокорекційні методи (психогімнастика, арт-терапія); психологічне консультування.

2) Соціологічні: спостереження; методи опитування (анкетування, інтерв'ю, фокус-група); методи аналізу документів (контент-аналіз, традиційний аналіз) [1; 2; 4; 5].

У процесі роботи з дітьми-сиротами вирізняють два види надання психологічної допомоги: робота психолога в установах соціально-психологічної підтримки (кризових центрах, притулках, дитячих будинках, інтернатах); залучення висококваліфікованих фахівців (з центрів, служб, консультацій).

Психологу, який працює безпосередньо з дітьми, необхідно враховувати вікові особливості дітей і новоутворення, які є характерними для певного вікового періоду розвитку дитини. У разі ігнорування цих особливостей розвиток набуває проблемного характеру і може спричинити незворотні зміни, тобто призвести до патологічних форм поведінки [3].

Водночас зауважимо, що психіка дитини відрізняється пластичністю, гнучкістю і можливістю компенсації. Завдяки застосуванню відповідних видів реабілітаційної та психокорекційної роботи можна частково компенсувати певні аспекти психічного розвитку і таким чином допомогти дитині оволодіти навичками соціальної компетенції, що дозволяють пристосовуватися до культурних типів поведінки [3].

Серед найбільш ефективних видів і форм роботи з дітьми від 3 до 18 років, які доцільно використовувати під час складання реабілітаційних і

психокорекційних програм, виокремлюємо ігротерапію та арт-терапію.

Ігротерапію реалізуємо за допомогою відомих літературних творів, діалозі-імпровізації, переказу. Арт-терапію здійснюємо на основі музичного та танцювального мистецтва [1; 5].

Отже, практичному психологу в роботі з вихованцями притулків, кризових центрів, шкіл-інтернатів, дитячих будинків важливо практикувати різноманітні форми занять, застосовуючи передові технології їх проведення. Невід'ємним компонентом такої роботи є розроблення психологом програм розвитку, реабілітаційних програм. Слід пам'ятати, що дітям-сиротам, які пережили стреси та травми, можна допомогти через щоденне навчання необхідного та зняття бар'єрів, які перешкоджають нормальному психічному розвитку дитини.

Отже, психологові в роботі з вихованцями притулків, кризових центрів, шкіл-інтернатів, дитячих будинків необхідно практикувати різноманітні форми занять, застосовуючи новітню методику їх проведення. Важливим компонентом такої роботи є розроблення психологом програм розвитку, реабілітаційних програм. Слід пам'ятати, що дітям, які пережили стреси та травми, можна допомогти лише двома способами: щоденним навчанням необхідних навиків і зняттям бар'єрів, що заважають нормальному психічному розвитку дитини (із залученням фахівців різних профілів – психологів, консультантів психотерапевтів).

Використана література

1. Журат Ю. В., Тернавська Т. А., Фесун Г. С., Канівець Т. М. Інтерактивні методи соціально-педагогічної роботи та ефективність їх використання в діяльності ЦСССДМ. *Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*. 2020. № 3(36). С. 42–46.

2. Мордань О. Об'єктивні чинники впливу на державну політику щодо *Міждисциплінарні наукові студії 2024*

соціального захисту дітей, які залишилися без піклування батьків. Київ : ГНОЗІС, 2013. 234 с.

3. Сергеєнкова О., Столярчук О., Коханова О., Пасека О. Вікова психологія : навч. посібник. Київ : ЦУЛ, 2020. 376 с. ISBN 978-611-01-0268-1.

4. Kanwal A., Ullah F. Enhancing Educational and Social Support for Orphaned Children: A Case Study of SOS Children's Village Faisalabad. *Harf-O-Sukhan*. 2024. 8(1). P. 445–460. URL: <https://harf-o-sukhan.com/index.php/Harf-o-sukhan/article/view/1146> (дата звернення: 10.04.2024).

5. Li S., Zhang Y., Wang X., & Yuan R. Association between life satisfaction, problem behaviours and psychological distress in orphaned adolescents: Exploring gender and orphanhood typediscrepancies. *Child & Family Social Work*. 2023. P. 1–10. DOI: <https://doi.org/10.1111/cfs.13138>

Савасва Є. А. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Варнавська І. В. – завідувачка кафедри соціальних та поведінкових наук Херсонського державного аграрно-економічного університету, к. пед. н., доцент

ЗНАЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВОЛОНТЕРСТВА В УКРАЇНІ ДО ВІЙНИ І ПІД ЧАС ВІЙНИ

У нашій країні ще у 2014 році активізувався новий (для нашої держави) напрям волонтерів – військові волонтери, але особливого значення для суспільства їх робота набула після початку війни у 2022 році.

Приблизно 39% відсотків українців після повномасштабного вторгнення зацікавилися волонтерством різних напрямів, а 86% – стали благодійниками і допомагали комусь, а це, до речі, на 26% більше, ніж у 2016 році.

Яке ж місце в Україні займає волонтерство зараз, коли майже рік відбувається війна, і яке його значення до повномасштабного вторгнення?

Отже, згадаємо себе до 24 лютого 2022 року і порахуємо кількість знайомих вам людей, які займались волонтерством будь-якого напрямку. Максимум можемо згадати 2-3 особи. До того ж, більшість людей навіть, коли задумувалися над ідеєю волонтерства, у них виникали риторичні питання: «Навіщо тобі це? Навіщо тобі витратити час на це?». У соціумі була розповсюджена думка, немов волонтерство – це щось неважливе, що немає сенсу і просто даремно витрачений час. Не значного місця, не великого значення волонтерство не посідало, якщо не враховувати окремі моменти, такі як Майдан і АТО.

Шукаючи інформацію про волонтерів до повномасштабного вторгнення, ми знайшли статтю яка починається зі слів «Давайте говорити чесно: виживуть не усі!». Стаття написана у 2021 році, коли нашу країну турбував коронавірус і саме про нього кажуть, використовуючи ці слова. Зараз ці слова сприймаються зовсім інакше.

Першим сильним поштовхом до волонтерства українців був Майдан. Це був найсильніший поштовх з моменту існування Незалежної України, адже усі зрозуміли, що Україні потрібна допомога. Потрібна допомога, щоб не опинитись у «лапах РФ», а продовжувати розвиток вільної, демократичної країни. На Майдані були сотні людей, які безкоштовно готували їжу для протестувальників, лікарів, які безкоштовно надавали лікарські послуги, і багато інших людей, які просто намагались врятувати державу.

Другий, не менш сильний поштовх, – це АТО – перше вторгнення в Україну, анексія Криму і війна на сході України. Максимально швидко почали з'являтися організації, які надавали допомогу біженцям і військовим, які тримали фронт на сході. Хтось самостійно відкривав збори грошей, купував усе необхідне для військових і відвозив на лінію фронту. Хтось просто передавав речі, іграшки і усе необхідне, щоб допомогти країні.

Починаючи із 2014 року, волонтери залучали школярів у зборі іграшок, дитячих речей, щоб передати біженцям із Донецької, Луганської областей і Криму. Тоді на уроках трудового навчання плели маскувальні сітки для військових. Це також були елементи волонтерства, не зважаючи на те, що були залучені діти. На той момент, армія дуже сильно спиралась на підтримку волонтерів.

Але найстрашніше у цьому те, що на початку війни на сході України, усі активізувалися, пішов рух волонтерів, багато хто їздив і щось возив, плели сітки, шили одяг для військових, але вже через декілька років усі забули про війну там. Усі продовжували стверджувати: «Так, Крим – наш! Так, Донецьк, Луганськ – Україна!», але продовжували жити своїм життям і не допомагали армії. Ми жодному випадку не засуджуємо цих людей. Адже не маємо на це права, більшість з нас поводити себе так само – байдуже, індиферентно, і це болюча тема. Небезпечно, що місце і значення волонтерства знову знижується.

Зараз, на жаль, ставлення до волонтерства «на дві монети», бо люди чують дуже багато історій про те, як «волонтери» розбирають допомогу між собою, як ця допомога не доходить до людей або ж як волонтери не чемно поводять себе по відношенню до людей. І якщо останнє можна зрозуміти, адже ми усі люди і усі маємо право втомитись, то перші два моменти – ні за що. Це перший бік монети, другий ж – це розуміння усієї складності ситуації і будь-якому разі вдячність волонтерам. Але ж це ми подивились на монету з боку звичайних людей, а якщо переглянути її з боку волонтерів?

Поспілкувавшись з волонтерами (і офіційними, і не офіційними) ми зробили висновок: дуже багато з них швидко втомлюються, адже є вдячні херсонці, які цінують роботу волонтерів. Але, на жаль, є особи, які зловживають допомогою, майже щодня отримують безкоштовну допомогу, не дають можливості більш вразливим категоріям отримати необхідні набори. Тобто, одне розуміння – це втомленість від виснажливої безоплатної роботи, друге – це усвідомлення, що їх робота – важливий внесок у перемогу держави.

Використана література

1. Варнавська І. В., Єфремов А. О. Роль молоді під час дії воєнного стану і в післявоєнному економічному і соціальному відновленні Херсонщини. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. Вип. 6. С. 28–38.

Капрелова А. Р. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Ковальов Д. В. – к. с-г. н., доцент, доцент кафедри соціальних та поведінкових наук Херсонського державного аграрно-економічного університету

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ГАЛУЗІ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Динаміка розвитку фармацевтичного ринку, як світового так і вітчизняного, свідчить про те, що, за останні 15 років виробництво ліків є на сьогодні й залишиться у майбутньому одним з найперспективніших. Основна кількість медпрепаратів (більш ніж 75%), яка надходить на світовий ринок, виробляється у США, Японії, Німеччині, Франції, Великобританії, Швейцарії, Італії та Іспанії. Саме ці країни є виробниками найбільш ефективних і Якісних лікарських засобів, для також характерна висока активність у сегменті R&D. Щорічно в розробці знаходяться сотні препаратів.

Фармацевтичний сектор економіки завдяки своєї високій наукомісткій продукції, на сьогодні належить до високотехнологічних виробництв поряд з виробниками медичного, радіо-телекомунікаційного та комунікаційного устаткування, аерокосмічних апаратів, офісних рахункових та обчислювальних машин.

Міждисциплінарні наукові студії 2024

Так, завдяки знайденою інформацією, ще у 2010 р. в розробці знаходилось 878 лікарських препаратів для лікування раку, 193 – діабету, 303 – для терапевтичного лікування рідкісних захворювань, 237 – серцево-судинних захворювань, 81 – ВІЛ/СНІД. Тому зрозумілим є те що, головними стратегічними завданнями фармацевтичних компаній провідних країн світу є найшвидша комерціалізація розроблених лікарських засобів шляхом продажу ліцензій, активної збутової політики, а головне – здійснення довгострокових вкладень у R&D та розвиток нових технологій [1].

Як вже зазначалося у постановки проблеми, до основних завдань фармацевтичної галузі як соціально значущої сфери на даному етапі розвитку суспільства, належить збереження та продовження життя, поліпшення його якості через наукові пошуки, створення нових препаратів, вдосконалення вже існуючих. Для цього у фармацевтичну науку і виробництво залучаються кращі фахівці, для яких створюються високооплачувані робочі місця. Це, у свою чергу, спонукає розвитку інші види діяльності, за принципом «доміно» позитивно впливає на розвиток суміжних сфер: постачальників сировини та обладнання (підприємства хімічної промисловості, виробництва медичного скла, сільського господарства, приладо- та машинобудування), а також постачальників послуг (медичних, програмного забезпечення, фінансових, консалтингових, страхових тощо).

Так, у США кожне робоче місце в біофармацевтичній індустрії створює п'ять робочих місць за межами сектору в таких сферах, як виробництво і будівництво, а також догляд за дітьми. Роздрібна торгівля, бухгалтерський облік тощо. Дослідження, в якому були задіяні 17 біофармацевтичних компаній у США показало, що у 17 штатах їх витрати на надання послуг і забезпечення поставок становили 53 млрд. дол. США і забезпечили понад 4 млн. робочих місць. У галузі фармацевтики США безпосередньо задіяно понад 650 тис. осіб [2].

Інновації у фармацевтичній галузі мають прямий вплив на здоров'я населення, а з іншого боку полегшують невидимий, але вагомий тягар, сприяючи скорочення витрат держави, які пов'язані із системою охорони здоров'я. Згідно з дослідженням, кожні 24 дол. США, що витрачаються сьогодні в країнах – членах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) на нові препарати для лікування серцево-судинних захворювань, дозволяють заощадити витрати на госпіталізацію в розмірі 89 дол. США.

Фармацевтичний ринок України має свої особливості, закономірності та перспективи розвитку. Так, на думку фахівця, а саме Мамонтової Н.А., «... рівень споживання лікарських засобів на душу населення в Україні залишається досить низьким порівняно з європейськими країнами, у загальній структурі витрат домогосподарств України витрати на медичні препарати посідають 5-6 місце (близько 75-80 дол. США на рік)» [3].

На сьогодні, в Україні сформувалася відносно розвинена фармацевтична галузь, яка з небагатьох серед інших галузей економіки постраждала від кризи у 2020 році. Також, ключовим маркером, є те, що ця сфера почала активно набирати обертів, оскільки в останні роки мале місце збільшення інвестицій у підвищення технологічних процесів за рахунок інновацій, що і надало можливість зменшити наслідки карантину в березні-травні 2020 року.

Фармацевтична галузь, як і багато інших галузей економіки, є системою багаторівневих та взаємопов'язаних доволі складних відносин у створенні, виробництві, розподілі за каналами реалізації кінцевому споживачеві лікарських субстанцій, препаратів та виробів медичного призначення. Тому вона і представлена в Україні багатьма суб'єктами господарських відносин.

На теперішній час у галузі працюють такі суб'єкти:

- підприємства-виробники субстанцій, засобів, дієтичних лікарських засобів, лікувальних косметичних добавок тощо;

- підприємства, які здійснюють оптову реалізацію фармацевтичної продукції (так звані дистриб'ютори);
- підприємства, що займаються роздрібною реалізацією цієї продукції (аптечні заклади);
- наукові заклади, які виконують науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки зі створенням нових лікарських препаратів, технологічних процесів, обладнання та методів контролю якості;
- організації та установи, що формують і реалізують інформаційно-аналітичне забезпечення фармацевтичної галузі [4].

Фармацевтичний ринок України в цілому фінансується за рахунок населення країни, тому державні закупівлі ліків особливим чином не впливають на його розвиток. Ще одна з особливостей ринку полягає в тому, що згідно статистичних даних у структурі аптечних продажів 69% - ліки вітчизняного виробника. Так, ще у 2019 році було виділено ТОП-10 компаній за обсягами продажів товарів так званого «аптечного кошика» і п'ятіркою на ринку були «Фармак», «Артеріум», «Sanofi», «Дарниця» та «Teva». У 2020 році згідно з даними ТОВ «Проксіма Рісерч», компанія «Фармак» відповідно до обсягів продажу лікарських засобів у грошовому виразі займала перше місце серед усіх компаній, які діють на фармацевтичному ринку, її частка склала 5,6%. У тому ж році, вітчизняні підприємства на ринку лікарських засобів мали частку 38,5% у грошовому виразі та 71,8% у натуральному. На той час підприємство «Фармак» займало 14,6% на ринку лікарських засобів у грошовому вимірі [5].

Сьогодні промислове виробництво продукції фармацевтичної галузі в Україні здійснюють біля 120 підприємств. Обсяг виробництва, продажу лікарських засобів зростають порівняно з промисловою та деякою іншою продукцією країни в цілому.

Використана література

1. Мільярди проти епідемії: як фармринок переживає кризу. 15.10.2020.
URL: <https://mind.ua/publications/20216941-milyardi-proti-epidemiyi-yak-farmrinok-perezhivae-krizu> (дата звернення 12.04.2024).
2. PhRMA (2012) PhRMA releases new data on biopharmaceutical industry's contributions to local, state economies. *Pharmaceutical Research and Manufacturers of America, press release*. November 13. URL: <http://pharma.org/> (дата звернення 12.04.2024).
3. Мамонтова Н. А. Фінансова стійкість акціонерних підприємств і методи її забезпечення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к. екон. н. : 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит». Ін-т екон. прогнозування НАН України. К. 2001. 17 с.
4. Фармацевтика України 2020. URL: https://businessviews.com.ua/ru/get_file/id/the-infographics-reportpharmaceutical-industry-of-ukraine-2020.pdf (дата звернення 12.04.2024).
5. Річна інформація емітента цінних паперів АТ «Фармак» за 2020 рік. URL: <https://farmak.ua/wp-content/uploads/2021/04/richna-informacziya-emitenta-czinnih-paperv-at-farmak-za-2020-rik.pdf> (дата звернення 14.04.2024).

Кандала І. М. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Ковальов Д. В. – к. с-г. н., доцент, доцент кафедри соціальних та поведінкових наук Херсонського державного аграрно-економічного університету

БЮДЖЕТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНУ

Сучасний етап розвитку економічних відносин в Україні, особливо в умовах військового стану, значно посилюється роль місцевих органів влади у соціально-економічному розвитку територій, що викликає необхідність їх розширення та зміцнення фінансової бази, розв'язання проблем, які пов'язані з удосконаленням методів використання фінансових ресурсів адміністративно-територіальних утворень та інструментів фінансування інвестиційних проектів і капітальних вкладень, тому важливе місце в системі фінансового забезпечення регіону займає бюджетний потенціал.

Сектор державних фінансів потребує реформування, оскільки наявність дефіциту державного бюджету й суттєвого дисбалансу в процесі перерозподілу фінансових ресурсів між бюджетами різних рівнів не сприяють фінансовій самодостатності територіальних громад.

Бюджетний потенціал є системою показників, що відображають співвідношення доходів і витрат, тобто під бюджетним потенціалом регіону слід розуміти сукупність економічних і нормативно-правових умов, що дають змогу сформувати оптимальну величину доходів, за рахунок чого покриваються нормативні витрати регіону, а також забезпечується їх цільове й ефективне використання.

Бюджетний потенціал, це важлива складова системи бюджетного планування. За допомогою оцінювання бюджетного потенціалу можна

ранжувати території, що надалі, дасть можливість підвищити ефективність управління бюджетними ресурсами. Так, території з низьким рівнем бюджетного потенціалу, отримують державні трансферти на підвищення їх дохідної спроможності, а ті, що мають високий потенціал, є привабливими для надання державних інвестицій та гарантій, оскільки їх інвестиційні ризики значно нижчі.

Так, за визначенням В. Бороноса «... бюджетний потенціал регіону є сумою внутрішнього та зовнішнього потенціалів, які вже використовуються, а також резервів, що можуть бути залучені для його примноження в майбутньому. З одного боку, він характеризує потенційну можливість акумулювання фінансових ресурсів у бюджеті відповідного рівня, а з другого – слід виділяти реальний бюджетний потенціал, який фактично здатен сформувати регіон у визначених державою умовах» [1, с. 44].

Реальний бюджетний потенціал – це фактичний обсяг бюджетних ресурсів, акумульованих бюджетною системою на регіональному рівні; величина грошових коштів, що формуються внаслідок використання фінансових ресурсів (кошти державного та місцевих бюджетів, цільові фонди, надходження від майнової та фінансової діяльності регіональних органів влади тощо) [2, с. 187].

Джерелом формування таких коштів є економічна діяльність населення та господарюючих суб'єктів регіону. Трансферти, які надходять із державного бюджету і спрямовуються на підтримку та розвиток регіональної соціальної та комунальної інфраструктури, соціальний захист населення, утримання місцевих органів влади, та є основним джерелом формування реального бюджетного потенціалу регіону в Україні.

Бюджетний потенціал є складною, динамічною системою, яка характеризується постійною зміною взаємозв'язків між його елементами в часі та просторі, і визначає:

- поточне фінансове становище регіону;

- перспективи його зміни;
- якість управління бюджетом [3, с. 144].

Ефективна політика використання розпорядниками бюджетних коштів акумульованих додаткових фінансових ресурсів сприятиме стимулюванню суб'єктів господарювання і населення до підвищення власних потенційних можливостей та більшої продуктивності праці, що приведе до синергічного ефекту від їх взаємодії. Зацікавленість органів місцевого самоврядування в раціональному використанні всіх потенційних можливостей суб'єктів господарювання відповідного регіону дасть змогу розширити напрями їх діяльності і, відповідно, збільшити обсяги надходжень до бюджету, що, як наслідок, приведе до зростання бюджетного потенціалу.

Використана література

1. Боронос В. Г. Формування бюджетної складової фінансового потенціалу регіону. *Зб. наук. пр. ДВНЗ “Укр. акад. банк. справи НБУ”*. 2010. С. 42–52.
2. Ігнатенко В. Ю. Гармонізація процесу формування бюджетного потенціалу регіону. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. Вип. 5. С. 185–189.
3. Жебчук Р. Л. Бюджетний потенціал та його місце в процесі бюджетного планування. *Вісник. ОНУ ім. І. І. Мечникова*. 2021. Т. 18. Вип. 3/1. С. 144–147.

Трусова К. В. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Ковальов Д. В. – к. с-г. н., доцент, доцент кафедри соціальних та поведінкових наук Херсонського державного аграрно-економічного університету

ФІНАНСОВА СПРОМОЖНІСТЬ ЯК ПОКАЗНИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Для регіонів України на сьогодні, однією з основних проблем, розв'язання яких буде визначати їх стабільний розвиток, є підвищення фінансової спроможності. За допомогою фінансів можна відчутно активізувати розвиток регіону та країни в цілому, тому що, між фінансами та регіональним розвитком існує прямий зв'язок – без достатніх джерел фінансового забезпечення такий розвиток неможливий. Забезпечення фінансової спроможності регіону є пріоритетним напрямом регіональної політики сталого розвитку, який зараз потребує системного і комплексного вивчення господарської та фінансової діяльності регіональних суб'єктів і передбачення ймовірності виникнення дестабілізуючих чинників, тобто діагностики, яка базується на використанні певної системи індикаторів.

Діагностика фінансової спроможності регіону є пріоритетним засобом виявлення резервів нарощування фінансового потенціалу, а також: підвищення ефективності регіонального відтворення, удосконалення діяльності суб'єктів господарювання. Тому що, на основі результатів оцінювання можна зробити правильний висновок про ситуацію, яка склалась у регіоні, знайти найбільш уразливі місця, сформулювати стратегічні й тактичні цілі та запропонувати ефективні заходи виходу з кризового стану і забезпечити фінансову спроможність як окремого суб'єкта господарювання, так і регіону в цілому [1, с. 182].

Таким чином, діагностика фінансової спроможності є вагомим інструментом щодо, вироблення стратегії формування та використання, розміщення й акумулювання капіталів на певних регіональних ринках для державних і регіональних органів влади, інвесторів, кредиторів, суб'єктів господарювання, політичних та інших громадських організацій громадян.

Як, категорія “фінансова спроможність” враховує комплекс характеристик, здатних забезпечити цілісну оцінку фінансового стану певної економічної системи, а також можливості зміни цього стану для забезпечення стійкого економічного зростання. Так, під фінансовою спроможністю розуміється стан і рівень забезпечення інтересів, що визначаються власними спроможностями суб'єкта господарювання. З одного боку, фінансова спроможність регіону – це конкретний стан соціально-економічної системи, за якого вона задовольняє економічні, соціальні та екологічні потреби і задовольнятиме їх у майбутньому, з другого – фінансова спроможність визначається як передумова виникнення нових можливостей розвитку, забезпечення конкурентоспроможності [2].

Виділяють такі критерії фінансової спроможності:

- фінансова достатність (наявність у регіоні фінансових ресурсів);
- фінансова дієздатність (здатність регіону забезпечувати ефективне розширене самовідтворення);
- фінансова стійкість (здатність регіону стабільно підтримувати на певному рівні або нарощувати стабільний розвиток за рахунок його самостійності та незалежності від зовнішніх джерел фінансування).

Кожна із характеристик фінансової спроможності відображає певний суттєвий аспект даної категорії, тобто дію певної групи чинників на спроможність регіонального розвитку. Слід зазначити, що фінансова спроможність регіону формується під впливом усіх чинників, тому неправильно оцінювати фінансову спроможність (неспроможність) лише на основі оцінки однієї характеристики.

Фінансова достатність регіону розглядається як збалансованість його фінансових можливостей і потреб, тобто забезпеченість регіону фінансовими ресурсами, достатніми для гарантування безперебійного та своєчасного задоволення потреб соціально-економічного розвитку. Під фінансовою дієздатністю регіону розуміється здатність суб'єктів фінансово-економічних відносин регіону оптимально розподіляти та ефективно використовувати фінансові ресурси, нарощуючи фінансовий потенціал, що забезпечує результативність фінансової політики соціально-економічного розвитку регіону та формує його конкурентні переваги.

Отже, фінансову спроможність регіону можна трактувати як його здатність до розширеного самовідтворення з метою збалансованого задоволення потреб регіону, забезпечення стійкого розвитку та утримування конкурентоспроможності.

Використана література

1. Камінська І. М. Змістовні характеристики фінансової спроможності регіону. *Економічні науки : зб. наук. пр. Черк. держ. техно- лог. ун-ту. Черкаси*, 2007. Вип. 18. Ч. II. С. 182–188.

2. Тенденції у фінансовому забезпеченні органів місцевого самоврядування та перспективи бюджетної реформи. *Стан місцевого самоврядування в Україні в 2021 році*. URL: <http://dialogueauc.org.ua/content/stan-mistsevogo-samovryaduvannya> (дата звернення: 14.04.2024).

Москаленко М. В. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Аверчева Н. О. – к. е. н., доцент, доцент кафедри соціальних та поведінкових наук Херсонського державного аграрно-економічного університету

ФОНДОВА БІРЖА ТА ЇЇ РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ

Фондові біржі є одним із основних складових елементів світової фінансової системи, оскільки здійснюють потужний вплив на економіку, виступають основним механізмом перерозподілу капіталів між різними секторами і господарюючими суб'єктами. Головна роль фондової біржі полягає в тому, що за її допомогою забезпечується рух, розподіл і перерозподіл капіталу, а також зосереджуються тимчасово вільні грошові кошти, здійснюється їх наступне спрямування у вигляді інвестицій [1, с. 182]. Фондова біржа дозволяє забезпечити концентрацію попиту і пропозиції цінних паперів, а також їх збалансованість на основі біржового ціноутворення. Значення фондових бірж в економіці розкривається через їх функції (рис. 1).

- мобілізація та концентрація вільних грошових капіталів, нагромаджень за допомогою продажу цінних паперів;
- кредитування і фінансування державних та інших господарських організацій за допомогою купівлі їх цінних паперів;
- оцінка якості акцій та контроль цін, забезпечення ліквідності інвестицій у цінні папери;
- поширення достовірної, чіткої і зрозумілої інформації про товари та фінансові інструменти, аналітичні звіти та прогнози фінансового ринку для учасників торгів;
- реалізація та контроль виконання угод, підтримка професіоналізму торгових і фінансових посередників;
- розробка однакових інструментів і правил для всіх учасників, принципів організації торгів;
- індикація стану економіки, її товарних сегментів, котирування цін

Рис. 1. Функції фондових бірж [2, 3]

Таблиця 1. Найбільші фондові біржі світу

Назва біржі	Ринкова капіталізація у 2019 р.	Особливості діяльності
NYSE, Нью-Йоркська біржа, заснована у 1817 р.	32 трильйони доларів (40% від загальної вартості акцій на світовому фондовому ринку)	Зареєстровано більше 2 400 компаній із різних галузей, (фінансів, охорони здоров'я, споживчого товарообігу та енергетики).
NASDAQ, Нью-Йорк, заснована у 1971 р.	12 трильйонів доларів	Перша електронна біржа у світі. Зосереджена найбільша частка акцій емітентів у галузі технологій. Учасниками NASDAQ є такі провідні компанії, як Apple, Microsoft, Facebook та Tesla.
TSE, Японська біржа, Токіо, заснована в 1878 р.	5 трильйонів доларів	Емітентами біржі є Honda Motor, Toyota Motor, Sony Corp
SSE, Китайська біржа, Шанхай, заснована у 1866 р.	5 трильйонів доларів	Котируються цінні папери найбільших підприємств Піднебесної, зокрема Промислово-торгового та Сільськогосподарського банків країни.
SEHK, китайська біржа, Гонконг	4,46 трильйона доларів	Деякі емітенти біржі входять до списку 20 найбільших корпорацій світу.
LSE, Лондонська біржа, заснована у 1801 році	4,38 трильйона доларів	Емітентами є понад 3 000 корпорацій, які розташовані у понад 70 країнах.
Euronext, Нідерландська фондова біржа, Амстердам, створена у 2000 р.	4,46 трильйона доларів	Торги ведуться винятково у Євро. Емітентами є представниками галузей моди та машинобудування, зокрема компанії Christian Dior та Renault.
SZSE, Шеньчженьська біржа	3,49 трильйона доларів.	Займає 3 місце у Китаї і 8 місце у світі
TSX, Канадська фондова біржа, Торонто, заснована у 1852 р.	2,29 трильйона доларів	Виставлено цінні папери понад 1 500 компаній.
FWB, Німецька фондова біржа	2,22 трильйона доларів	Емітентами є Adidas та BMW.

Складено і систематизовано авторами за [2].

В Україні перша фондова біржа була зареєстрована наприкінці жовтня 1991 р., а перші торги відбулися 6 лютого 1992 р. Вона функціонує і досі під назвою «Українська фондова біржа», однак її ринкова капіталізація невелика, як у деяких нових фондових майданчиків.

На основі аналізу наукових публікацій можна виділити наступні проблеми функціонування фондового ринку в Україні: низький рівень ліквідності; недостатня капіталізація ринку; проблеми з правами акціонерів та захистом інвесторів; нормативне регулювання, яке потребує удосконалення; недостатність податкового стимулювання для розвитку ринку; непрозорість у функціонуванні ринку; відсутність розвиненої біржової культури; недостатня кількість професіоналів у сфері фондового ринку [4, с. 45-51; 5, с. 485-490; 6].

В Україні діє 11 біржових майданчиків, головні офіси яких розташовані у Києві, Дніпрі та Миколаєві, проте 3 фондові біржі консолідують більше 99 % угод з цінними паперами.

Перша Фондова Торгова Система (ПФТС) – один із найбільших організаторів торгів цінними паперами в Україні, заснована у 1996 р. здійснює торги такими цінними паперами: облігаціями внутрішніх та зовнішніх державних позик; облігаціями підприємств та місцевих позик; казначейських зобов'язань України; ощадних та інвестиційних сертифікатів. Членами ПФТС у 2019 р. були 64 професійні учасники ринку цінних паперів, зокрема провідні банки та інвестиційні компанії. У списку біржі налічується 507 цінних паперів, а акціонерами ПФТС є 124 фізичні та юридичні особи. Індекс біржі прийнято вважати показником загальної фінансової ситуації України.

«Українська біржа» УХ об'єднує 67 учасників, серед яких українські банки Укргазбанк, ПУМБ, Ощадбанк, Альфа-Банк та інші.

Фондова біржа «Перспектива» розташована у Дніпрі, і була заснована у 2006 р. У 2020 р. чистий прибуток «Перспективи» склав 82 тис. грн, а станом на 2017 р. обсяги торгів склали 127 410, 01 млн грн. Емітентами біржі є понад 150 компаній.

Вплив введення воєнного стану та поширення території з активними бойовими діями на національну економіку виявився суттєвим. У лютому-серпні 2022 р. на фінансових ринках України були встановлені обмеження, такі як припинення обігу всіх цінних паперів та заборона на проведення

операцій учасниками ринків капіталу. З початку березня 2022 р. дозволено було обіг лише окремих серій державних облігацій, а поступово розширювався перелік доступних операцій для фінансових інститутів.

Проте ці обмеження, разом з іншими факторами нестабільності внаслідок бойових дій та евакуації частини учасників ринку, призвели до скорочення попиту на інвестиційні послуги та фінансові інструменти. Наприклад, обсяг торгів на фондових біржах України за перші два місяці склав 93,4 млрд грн, а за наступні 10 місяців – лише 78,4 млрд грн. Середньомісячний обсяг біржових торгів зменшився з 46,7 млрд грн у січні-лютому до 2,9 млрд грн у березні-липні, коли діяли регуляторні обмеження, що становить у 16 разів менше [7].

«Українська біржа» та фондова біржа ПФТС заявили про поновлення торгівлі цінними паперами, припиненої в перший день війни 4 серпня 2022 р. НКЦПФР скасувала більшість обмежень, впроваджених 24 лютого 2022 р. у зв'язку зі збройним нападом Росії на Україну та запровадженням воєнного стану. Тому з 8 серпня 2022 р. відновили торгівлю всіма цінними паперами [8].

Натомість відміна мораторію на фондовому ринку з 8 серпня, успіхи ЗСУ та активізація попиту інвесторів на ОВДП позитивно вплинули на біржову ліквідність та підвищили середньомісячний обсяг торгів на фондових біржах України до 12,8 млрд грн у серпні-грудні. Подібні тенденції характеризували і торговельну активність на ПрАТ «ФБ «Перспектива»: за січень-лютий середньомісячний обсяг торгів становив 19,6 млрд грн, у березні-липні – 2,1 млрд грн, у серпні-грудні – 4,5 млрд грн [7].

Отже, фондова біржа виконує ряд ключових функцій, сприяючи економічному зростанню та розвитку країни, надає платформу для підприємств, щоб залучати кошти через емісію та розміщення акцій та облігацій, тим самим дозволяючи інвесторам ефективно розміщувати свої заощадження. Це сприяє накопиченню капіталу та його вкладенню в найбільш ефективні галузі економіки.

Використана література

1. Кононенко І. В. основи біржового права: навч. пос. К. : Кондор, 2007. 576 с.
2. Зятюк С. Фондові біржі в Україні та світі: що це і як працює. URL: https://24tv.ua/education/fondovi-birzhi-ukrayini-sviti-shho-tse-yak-pratsyuje-ostanni-novini_n1621860 (дата звернення 12.04.2024).
3. Берlach А. І., Берlach Н. А., Ілларіонов Ю. В. Організаційно-правові основи біржової діяльності: навч. посіб. К. : Фенікс, 2000. 336 с.
4. Гриценко Л. Л., Роєнко В. Проблеми розвитку фондового ринку України в умовах фінансової глобалізації. *Механізм регулювання економіки*. 2010. Вип. 2. С. 45–51.
5. Жилякова О. В., Поставний А. Проблеми розвитку фондового ринку України. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі і послуг*. 2010. Вип. 2 (12). С. 485–490.
6. Сухітра А. М., Сегідін І. Біржова торгівля в Україні: проблеми становлення та розвитку. URL: http://www.8_NND_2010/Economics/60579.doc.htm (дата звернення 10.04.2024).
7. Річна інформація емітента цінних паперів за 2022 рік. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/33718227_27.04.2023.pdf (дата звернення 11.04.2024).
8. Українські фондові біржі відновили торги цінними паперами. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/08/8/690128/> (дата звернення 12.04.2024).

Єфремов А. О. – здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Аверчева Н. О. – к. е. н., доцент, доцент кафедри соціальних та поведінкових наук Херсонського державного аграрно-економічного університету

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю ефективного повоєнного відновлення сільського господарства на основі ефективного використання земельних ресурсів. Динаміка і структура земельних ресурсів мають прямий вплив на обсяги виробництва валової продукції сільського господарства. Тому ефективне і раціональне використання земель стане першочерговим завданням господарств всіх організаційно-правових форм. Південна територія України складає 28,5% загальної площі країни, проте сільськогосподарські угіддя становлять 31,8% від усіх угідь, що перевищує загальний відсоток. Аналіз статистичних даних показує, що в цих регіонах сільськогосподарські угіддя складають 76,1%, що значно вище за середні показники по країні.

Однак, хоча для сільськогосподарського бізнесу доступні значні території та відповідні сільськогосподарські угіддя, проблемою стає помірно-континентальний клімат з ознаками субтропічного характеру на південних територіях. Степова зона характеризується найбільшим тепловим ресурсом та найменшою зволоженістю порівняно з іншими природними зонами країни [1, 2]. Географічна карта Херсонської, Запорізької областей та Автономної Республіки Крим свідчить про обмежену кількість природних водойм, придатних для ефективного зрошення земель. Це спонукало до спорудження значного обсягу іригаційних систем, які отримували воду з штучно створеного

Каховського водосховища. Втрата такого потужного ресурсу як зрошення через руйнування Каховської ГЕС також стає викликом для аграріїв у їх розвитку.

Масштаби виробництва сільськогосподарського сектору Півдня України варто оцінити на основі порівняльного аналізу показників валової продукції за цими регіонами та в цілому по країні в період до повномасштабного вторгнення (рис. 1).

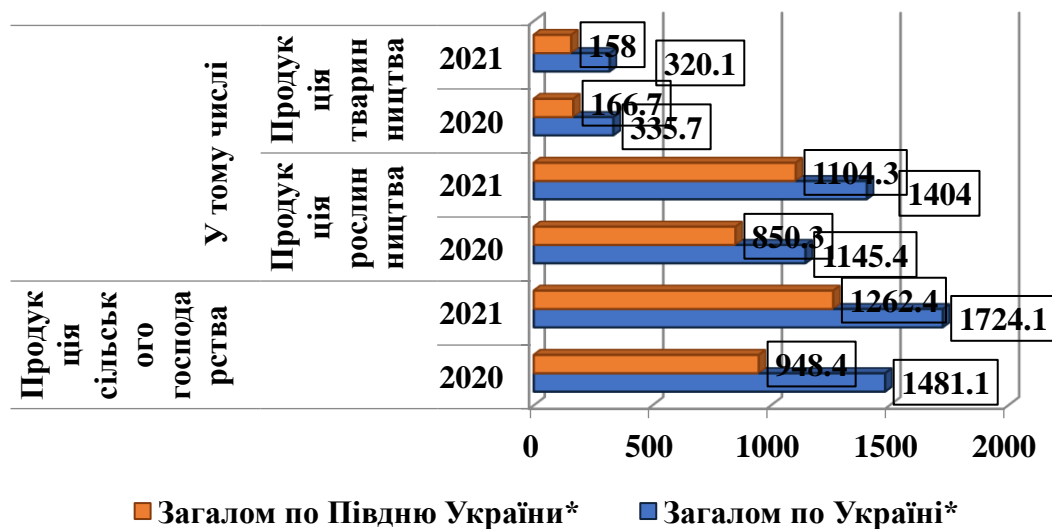

Рис. 1. Вартість валової продукції сільськогосподарства усіх категорій господарств (у постійних цінах 2016 р., млн грн)

Розраховано авторами за [3]

За проведеними розрахунками, на Півдні України у 2020-2021 роках було вироблено понад 20% валової продукції країни. У структурі цієї продукції значну перевагу традиційно надавалося рослинництву, яке складало 89,7% у 2020 році і 81,4% у 2021 році. У цілому по країні, в той же період, тваринництво мало вищу питому вагу у виробництві валової продукції - 22,7% і 18,6% відповідно.

Аналізуючи ефективність використання земельних ресурсів, варто зауважити, що на Півдні цей показник значно нижчий, ніж в середньому по країні. У 2020 році на 100 гектарів сільськогосподарських угідь тут було

отримано 948,4 тисячі гривень валової продукції, що становить лише 64,0% середніх показників по країні, а у 2021 році – 1262,4 тисячі гривень та 73,2% відповідно.

Отже, сільськогосподарські угіддя Півдня займають більше 30% у загальній структурі земельних ресурсів країни. Проте, в обсягах виробництва валової продукції сільського господарства частка регіону становить близько 20%. У її структурі традиційно переважає рослинництво, яке займає більше 80%. Аналіз ефективності використання земельних ресурсів свідчить про нижчий рівень в порівнянні з середніми показниками по країні.

Сільськогосподарські угіддя Півдня частково мають вищу питому вагу від загальної території угідь по всій країні, ніж вартість валової продукції, можна зробити висновок, що показники ефективності використання земельних ресурсів Півдня України є відповідно нижчими. Зокрема, причиною цього є несприятливий клімат регіону, зміна кліматичних умов під впливом глобальних процесів потепління, а також нижчий рівень природної родючості ґрунтів.

Причини низьких показників ефективності використання земельних ресурсів Півдня України криються у негативному впливі кліматичних умов і недостатньому рівні адаптації технологій до умов регіону. Причини низьких показників ефективності використання земельних ресурсів Півдня України лежать у негативному впливі кліматичних умов і недостатній адаптації технологій до умов регіону. Тому основними напрямками підвищення ефективності господарської діяльності є впровадження екологічних інновацій, зокрема, систем точного землеробства, агроекологічного землеробства, біологізації технологічних процесів [4; 7].

Позитивний екологічний і економічний ефект можна досягти через використання методів агроекологічного землеробства, впровадження точного землеробства на організаційному рівні, а також застосування біологічних методів у виробничих процесах. Рекомендації щодо поліпшення екологічного

стану при веденні сільськогосподарської діяльності у південних областях України після війни сприятимуть підвищенню ефективності використання земельних ресурсів.

Використана література

1. Південна Україна. *Вікіпедія*. URL: <http://surl.li/pawkh> (дата звернення: 08.04.2024).

2. «Земельний довідник України 2020» - база даних про земельний фонд країни. *AgroPolit.com*. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/705-zemelniy-dovidnik-ukrayini--baza-danih-pro-zemelniy-fond-krayini> (дата звернення: 08.04.2024).

3. Економічні рахунки сільського господарства. *Статистичний збірник України, 2022 р.* URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 08.04.2024).

4. Який реальний фінансовий ефект може забезпечити точне землеробство. «*Агробізнес Сьогодні*». URL: <https://agro-business.com.ua/agro/podiia/item/26250-yakyi-realnyi-finansovyi-efekt-mozhe-zabezpechyty-tochne-zemlerobstvo.html> (дата звернення: 11.04.2024).

5. П'ять методів регенеративного землеробства та їх вплив на ґрунт. *Офіс сталих рішень*. URL: <https://ukraine-oss.com/pyat-metodiv-regeneratyvnogo-zemlerobstva-ta-yih-vplyv-na-grunt/> (дата звернення: 16.04.2024).

6. Кроки до біологізації в агро. *БТУ-ЦЕНТР. Біолтехнологія України*. URL: <https://btu-center.com/publication/2023/kroki-do-biologizatsii-v-agro/> (дата звернення: 04.04.2024).

7. Шевчук Г.М. Еколого-економічне обґрунтування органічного сільськогосподарського виробництва (на прикладі Рівненської області). *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. Вип. 4. Т.1. С. 241–251. URL:

https://mmi.sumdu.edu.ua/wp-content/uploads/mmi/volume-2-issue-4-part-1/mmi2011_4_1_241_251.pdf (дата звернення: 12.04.2024).

Луцюк О. Л. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Аверчева Н. О. – к. е. н., доцент, доцент кафедри соціальних та поведінкових наук Херсонського державного аграрно-економічного університету

РОЛЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасних умовах війни важливим аспектом економічного розвитку є комплексне вдосконалення сільських територій. Стійкість та економічно-соціальний розвиток сільських районів є ключовими для забезпечення стабільності, незалежності та продовольчої безпеки країни в умовах кризи. Сільські райони представляють собою необхідну складову соціально-економічної структури суспільства, яка швидко реагує на зміни в управлінні економікою. Основним галуззю виробництва на сільських територіях залишається сільське господарство. Крім того, аграрний сектор прямо впливає на рівень продовольчої, екологічної та, отже, економічної безпеки країни. Цим обумовлена актуальність обраної теми дослідження.

Стабільний соціально-економічний розвиток українських сільських територій можливий за умови взаємодії активної громадської частини населення, підприємців різних сфер та дієвої державної регіональної політики. Сучасний хід розвитку людства характеризується швидкими та динамічними змінами в усіх сферах життя і діяльності людини. Ці зміни послідовні й часто непередбачувані, проте більшість з них становлять загрозу для подальшого

розвитку суспільства, тож одним із ключових напрямків сучасного світу є сталий розвиток [1].

Сталий розвиток спрямований на досягнення цілей людського розвитку, забезпечуючи максимальне задоволення потреб людей без шкоди навколишньому середовищу. Він передбачає економічне зростання та розвиток, які не виснажують природні ресурси, а зважають на їх вплив та мають на увазі потреби майбутніх поколінь.

Під сталим розвитком сільських територій розуміють поступове зростання їх економічного та соціального потенціалу, що сприяє розвитку, диверсифікації та підвищенню ефективності сільського господарства. Це також означає забезпечення стабільності доходів населення, підвищення тривалості та якості життя, збільшення загальної та продуктивної зайнятості, а також раціональне використання та відновлення природних ресурсів.

Сталий розвиток сільських територій передбачає проведення якісних змін, спрямованих на стабільний соціально-економічний розвиток та підвищення ефективності сільського господарства, залучаючи економічні, соціальні та екологічні заходи на рівні держави та місцевого самоврядування. У цьому процесі важливо охопити різні сфери, такі як сільське господарство, туризм, лісове господарство, природоохоронні території та управління природною та культурною спадщиною. Це не лише стратегічне напрямок, а й мета, що стоїть поруч із гуманітарним розвитком, і не слугує лише виправданням для збільшення витрат [2, с. 51–55].

Основними завданнями сталого розвитку сільських територій є:

- створення самодостатніх господарських систем на основі конкурентоспроможного та екологічно спрямованого сільського господарства, диверсифікації виробництва та розвитку нових галузей підприємництва, що допомагають підвищити економічну активність населення та регіону в цілому;

- розвиток сучасної виробничої та інформаційної інфраструктури на сільських територіях, зокрема, удосконалення транспортних мереж, енергетичної інфраструктури, доступу до інтернету;
- розвиток ефективного місцевого самоврядування і підвищення його ролі у формуванні соціально-організованого громадянського суспільства на селі, розробка та реалізація стратегій розвитку, управління ресурсами та вирішення місцевих проблем;
- підвищення привабливості проживання на сільських територіях, поліпшення умов життя, доступу до освітніх, медичних та інших послуг, а також розвиток культурної та рекреаційної інфраструктури;
- підвищення конкурентоспроможності, зміцнення ринкового простору та відповідних виробничо-збутових зв'язків як виробників аграрної продукції та інших товарів та послуг [3, с. 19].

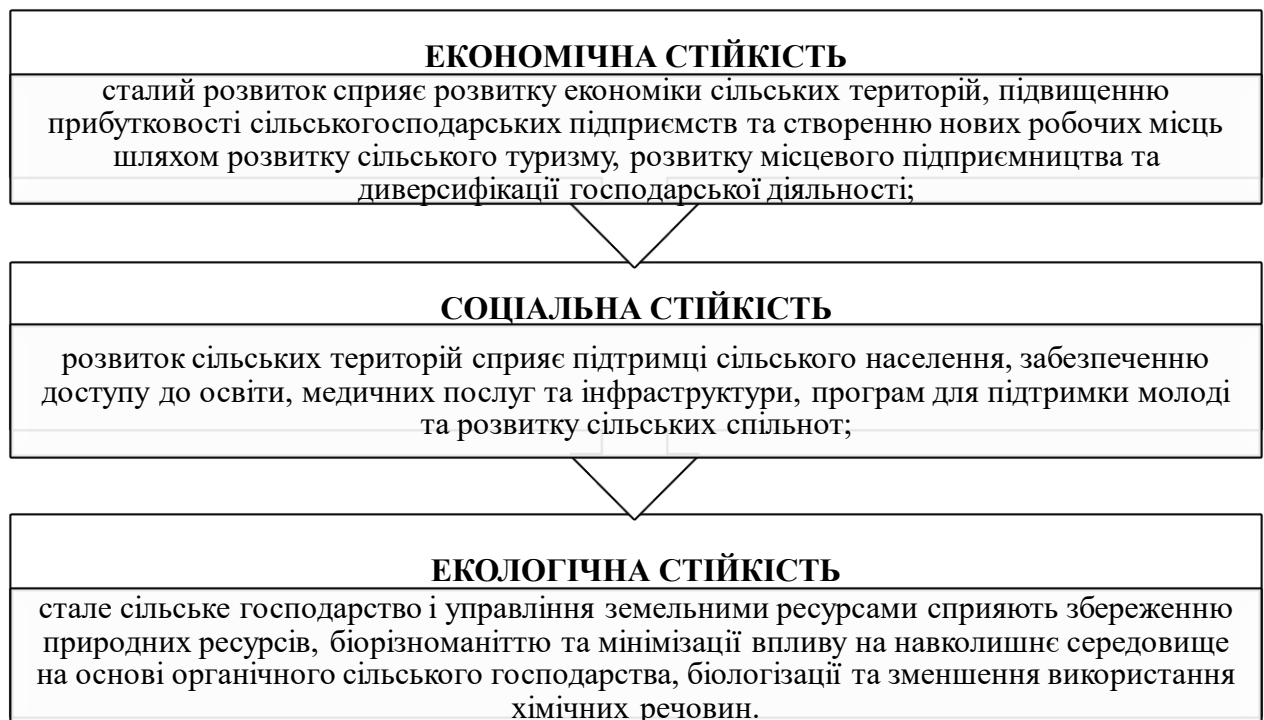

Рис. 1. Роль сталого розвитку на сільських територіях

Крім того, регіональний розвиток передбачає сталі ініціативи сприяють рівномірному розвитку сільських територій та зменшенню різниці між

міськими та сільськими областями, розвиток транспортної інфраструктури, забезпечення доступу до інновацій та підтримку підприємництва;

Отже, сталий розвиток сільських територій визнається як ключовий фактор для забезпечення безконфліктного, демократичного розвитку суспільства та його економічного та соціального благополуччя. Розв'язання соціальних проблем сільського населення стає важливою умовою для досягнення цих цілей. Тому сталий розвиток сільських територій слід визнати пріоритетним напрямом розвитку держави [4, с. 60–62].

Головна роль у забезпеченні продовольчої безпеки належить сталому сільському господарству, яке сприяє забезпеченню сталого доступу до якісної та безпечної продукції для місцевого населення та інших ринків.

Використана література

1. Інститут сільського розвитку. URL: <http://icp.org.ua/> (дата звернення 13.04.2024).
2. Малік М. Й. До питання сталого розвитку сільських територій. *Економіка АПК*. 2014. Вип. 5. С. 51–55.
3. Саблук П. Т. Розвиток сільських територій в контексті забезпечення економічної стабільності держави. *Соціально-економічні проблеми розвитку українського села і сільських територій*: матер. VII річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників. К., 2005. 19 с.
4. Богданов Д. С. Завдання сталого розвитку сільських територій. *Агросвіт*. 2017. Вип. С. 60–62.

Консул Т. С. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Орлик М. В. – PhD з економіки, доцент кафедри соціальних та поведінкових наук Херсонського державного аграрно-економічного університету

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ СІЛЬСЬКОГО РОЗВИТКУ

У СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасних умовах формування стратегій сільського розвитку є важливим завданням для забезпечення сталого та збалансованого розвитку сільських територій.

Аналіз сучасних тенденцій у розвитку сільського господарства та агропромислового комплексу показує необхідність інтеграції інноваційних технологій, створення сприятливих умов для підприємництва, підтримки малого та середнього бізнесу, розвитку інфраструктури та забезпечення доступу до освіти та медичних послуг у сільських регіонах. Використання сучасних підходів до управління, впровадження новітніх технологій виробництва, стимулювання розвитку альтернативних форм енергетики та розвиток екологічно чистого сільського господарства є важливими складовими ефективних стратегій сільського розвитку.

Крім того, активна участь громадськості, створення партнерських відносин між різними зацікавленими сторонами та використання міжнародного досвіду є ключовими чинниками успішної реалізації стратегій сільського розвитку. Таким чином, формування ефективних стратегій сільського розвитку у сучасних умовах передбачає комплексний підхід та врахування різноманітних аспектів економічного, соціального та екологічного характеру. Відповідна увага до цих питань дозволить досягти сталого розвитку сільських територій та покращення якості життя їх мешканців.

Російське вторгнення завдало відчутного удару по сільському господарству України. Загальні прямі і непрямі збитки в сільському господарстві перевищили \$40 млрд, підраховали аналітики KSE Agro Center і Мінагрополітики. Від війни постраждали і рослини, і худоба. Значна частина сільськогосподарських угідь залишається розробленою. Хоча експортний коридор зерна відкритий, він навряд чи є надійним з огляду на нестабільну поведінку Російської Федерації та не призвів до значного зростання внутрішніх цін на основні культури.

У сукупності ці фактори не викликають оптимізму. Наразі у розпалі посів озимих культур. І хоча останніми роками було посіяно близько 9 млн га озимих культур, цього року посіяно лише 4,4 млн га.

Причинами таких цифр є, окрім втрати сільськогосподарських угідь, низькі внутрішні ціни та невпевненість фермерів щодо того, чи зможуть вони відновити виробництво наступного року.

Зазначена наукова робота також відзначає необхідність врахування географічних, економічних та культурних особливостей кожного регіону при формуванні стратегій сільського розвитку. Розуміння потреб та потенціалу конкретної місцевості сприятиме ефективному використанню ресурсів та розробці адаптованих до місцевих умов програм.

Додатково, важливим аспектом є залучення молоді до сільського розвитку. Розвиток освіти та створення можливостей для молоді в сільських регіонах може сприяти утриманню та привертанню талановитого населення, що є ключовим для створення витривалого сільськогосподарського сектору.

Загалом, висновки вказують на те, що ефективне формування стратегій сільського розвитку в сучасних умовах передбачає поєднання новаторських підходів, урахування специфіки кожного регіону та активну участь всіх зацікавлених сторін. Однак лише за умови реалізації запропонованих стратегій та при плідній співпраці всіх зацікавлених сторін можна досягти стійкого та успішного розвитку сільських територій в сучасних умовах.

Використана література

1. Клецов Є. С. Управління проектами регіонального розвитку у контексті потреб повоєнної відбудови. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. Вип. 4. С. 187–192.
2. Олексюк Г., Попадинець Н., Пітюлич М. Інноваційне підприємництво як елемент стратегічного управління розвитком регіону. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2023. Вип. 1 (314). С. 15–22.
3. Лазарєва О. В. Соціально-економічний розвиток сільських територій : навч. посіб. / О. В. Лазарєва. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 128 с.
4. Савельєва С. О., Касич А. О. Розробка стратегії розвитку громади. 2020. URL : https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/18720/1/DOMIN2021_P128-130.pdf (дата звернення: 04.04.2024).
5. Центр досліджень продовольства та землекористування (KSE Агроцентр). *Kyiv School of Economics*. URL: <https://kse.ua/ua/center-for-food-and-land-use-research-c4flure-main/> (дата звернення: 06.04.2024).

Сушич В. С. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Савченко В. М. – к.е.н., професор, професор кафедри підприємництва, обліку та фінансів Херсонського державного аграрно-економічного університету

СІЛЬСЬКИЙ РОЗВИТОК В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ “AGRICULTURE 5.0”

Сьогодення характеризується процесами становлення “Industry 5.0” та “Agriculture 5.0”, формування яких базується на впровадженні і використанні цифрових технологій [1; 2] та забезпеченні реалізації цілей сталого розвитку [3]. Виокремлення “Agriculture 5.0” обумовлено необхідністю врахування специфіки аграрного виробництва, його впливу на довкілля та розвиток сільських територій.

Суб’єкти агробізнесу представлені різними за розмірами, економічною ефективністю, інноваційною готовністю та можливостями підприємствами. В Україні у структурі суб’єктів агробізнесу за останні десять років переважали суб’єкти малого підприємництва (94,7 – 97%). Проте, незважаючи на їх значну чисельну перевагу та орієнтацію на забезпечення внутрішнього ринку, рівень їх розвитку був і залишається значно нижчим ніж агрохолдингів. При цьому левову частку державної підтримки отримують саме великі агропідприємства. Так, до війни 5–10% найбільших сільськогосподарських підприємств забирали 70–80% загальнонаціональних коштів для заходів підтримки сільського господарства [4]. Крім того, саме агрохолдинги отримують значні інвестиційні ресурси міжнародних партнерів України. Це породжує недобросовісну конкуренцію між агровиробниками. Враховуючі орієнтацію малих агровиробників на внутрішній ринок, сприяння їх бізнесу сільському розвитку, їх орієнтація на селозберігаючу модель ведення бізнесу першочерговим завданням держави є саме їх підтримка [5].

Ефективне функціонування будь-якого підприємства потребує формування інноваційного потенціалу, що в аграрній сфері має певні особливості, які пов'язані із умовами їх функціонування, із їх розміром та організаційно-правової форми.

На основі визначення особливостей інноваційного потенціалу аграрних підприємств, науковці пропонують шляхи, що забезпечують ефективні умови формування їх інноваційного потенціалу та можливості його реалізації. На нашу думку, слушною є пропозиція науковців стосовно

Розробка та впровадження системи підготовки (перепідготовки) працівників малого агробізнесу і формування механізму просування наукової і інноваційної продукції на вітчизняному ринку на основі створення «територіальних науково-освітніх інноваційних центрів, що будуть надавати дорадчі та консультативні послуги з підготовки та перепідготовки сімейних фермерів і фахівців для роботи в сімейних фермерських господарств, а водночас стануть «мозком» кластерних мереж аграрного сектору, до складу яких увійдуть сімейні фермерські господарства» [7] є перспективним напрямом підвищення інноваційного потенціалу малих агровиробників, а відповідно і сільського розвитку. Також доцільною є співпраця малих агровиробників з Дорадчими службами, що має не тільки позитивно впливати на їх розвиток, але й покращувати соціально-економічні умови життя на селі та, відповідно, спрямовуватися на сільський розвиток [8].

Для малих агропідприємств в умовах становлення “Agriculture 5.0” формування цифрових компетентностей натепер є вкрай важливим. Так, сьогодні більшість малих агропідприємств використовує прості цифрові технології (Bluetooth, GPS (система глобального позиціонування), тощо) [9]. Ці технології можуть бути легко організовані та використані без будь-яких значних інвестицій безпосередньо для виробничого процесу. Проте, це потребує наявності у працівників (менеджменту та власників) цих підприємств сформованих цифрових компетентностей.

Натепер більшість українських малих агропідприємств не мають вільних фінансових ресурсів для оплати послуг дорадника, що обумовлює необхідність цільової державної підтримки такої співпраці (до повномасштабного вторгнення позитивний досвід за цим напрямом мав місце). Так, у розвинених країнах світу процедура консультування малих агропідприємств здійснюється за фінансовою підтримки держави. Це обумовлено тим, що без забезпечення процесу передачі технологій і останніх наукових досягнень неможливо створити ефективно працюючу аграрну галузь.

Для малих агропідприємств характерним є необізнаність менеджменту та власників цих суб'єктів господарювання з напрямками інноваційного стратегічного розвитку та відсутність відповідного рівня цифрової зрілості. Вирішити цю проблему натепер можливо на підставі співпраці із регіональними дорадчими службами.

Використана література

1. Скрипник С., Шпатакова О. Штучний інтелект як рушій розвитку цифрової економіки. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. Вип. 9 (09). С. 10–13. <https://doi.org/10.32782/dees.9-2>
2. Karnaushenko A., Tanklevska N., Povod T., Kononenko L., & Savchenko V. Implementation of blockchain technology in agriculture: fashionable trends or requirements of the modern economy. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2023. Issue 9(3). P. 124–149. <https://doi.org/10.51599/are.2023.09.03.06>
3. Цілі сталого розвитку URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/innovacijna-diyalnist-ta-transfer-tehnologij/analitichni-materiali/cili-stalogo-rozvitku> (дата звернення: 13.04.2024).

4. The press service of the NAS of Ukraine URL: <https://www.nas.gov.ua/EN/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=9288> (дата звернення: 04.04.2024).

5. Sabii I. Choosing a Model of the Agrarian Structure of Ukraine as a Foundation for Comprehensive Sustainable Rural Development. *Ekonomika APK*. 2021. Issue 28(9). P. 82–90. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202109082>

6. Сільський розвиток. URL: <https://minagro.gov.ua/napryamki/rozvitok-silskih-teritorij> (дата звернення: 11.04.2024).

7. Осадчук І. В., Боліла С. Ю. Забезпечення конкурентоспроможності сімейного фермерства на основі зростання інноваційного потенціалу. *Економіка та суспільство*. 2017. Вип. 13. С. 645–650. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/109.pdf (дата звернення: 14.04.2024).

8. Савченко В., Кононенко Л. Оптимізація функціонування малих сільськогосподарських підприємств у контексті співпраці з регіональними дорадчими службами. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2022. Вип. 14. С. 43–51. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.14.6>

9. Marucci A., Colantoni A., Zambon I., Egidi G. Precision farming in hilly areas: The use of network RTK in GNSS technology. *Agriculture*. 2017. Issue 7. P. 60.

ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННИЙ ТА ТУРИСТИЧНИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ, ВИКЛИКИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ

Мазуренко В. І. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Бойко Л. М. – к. філол. н., доцент, доцент кафедри публічного управління, права та гуманітарних наук Херсонського державного аграрно-економічного університету

ІНШОМОВНІ НАЗВИ ЗАКЛАДІВ ХАРЧУВАННЯ ЛЬВОВА: ВІД МОДНОГО ТРЕНДУ ДО СУЧАСНОЇ ПРАКТИКИ

Львів називають містом кави, тисячі левів, джазу, дощу, шоколаду, терас і пристрасного танго. Поставивши туризм у пріоритет, місто приймає багато гостей з усього світу. Туристична індустрія дала імпульс розвитку іншим галузям, бо люди подорожують у справді комфортні і цікаві міста – із якісними інфраструктурою та послугами [2].

Кожного року у місті з'являються десятки нових закладів громадського харчування. Вони намагаються привернути увагу вибагливих відвідувачів, які звикли до широкого вибору ресторанів, кафе, кав'ярень, їдалень, барів, бістро, цукерень у цьому місті (їх тут працює близько тисячі). Існує величезна розмаїтість назв закладів харчування. Метою нашого дослідження було проаналізувати іншомовні нетранслітеровані (оригінальні) назви та їх вплив на функціонування закладів.

Майже 90 відсотків закладів, які з'явилися на мапі Львова протягом останніх двох років, мають іншомовні нетранслітеровані назви, це підтверджується також і розвідками науковців щодо інших міст, наприклад, Луцька, де найчастотнішими є нетранслітеровані одно- і двослівні назви [1].

Назва впливає на перше враження відвідувачів, вона викликає певні емоції, асоціації та очікування. Також назва може стати частиною бренду та відображати унікальність закладу, його концепцію та стиль. Більше уваги привертає приваблива та цікава назва, яка залучає більшу кількість клієнтів. Якщо назва легко запам'ятовується та виокремлює заклад серед конкурентів, вона сприяє його успішності.

Причинами використання іншомовних слів та словосполучень у назвах закладів харчування є:

- глобальний тренд (інтерес до культури та гастрономії інших країн стає більш поширеним, а використання іншомовних назв відображає глобальність закладу), наприклад глобальні мережі *KFC*, *McDonald's*, *Domino's Pizza*; ресторан-реберня *Ribs House*; *Kraft Burger* – це мережа бургерних, знаних протягом 4 років у Києві, тепер є у Львові;
- маркетингова стратегія (частина стратегії для привернення уваги; інколи господарі закладів вважають іноземні мови більш привабливими та елегантними), наприклад мережа в Україні *New York Street Pizza*, кальян-бар *Hashtag Lounge Bar*, *Hash Rest&Bar*;
- концепція закладу (назва може відображати концепцію або автентичність ресторану з кухнею певної країни або частини світу), наприклад, концептуальні заклади:

Orsetto (перекладається з італійської як «ведмедик», весь заклад в рожевому стилі з милими ведмедиками, а головна страва – десерт-ведмежа);

Senses Chef Table – це ресторан-гастростудія, який спеціалізується на званих вечерях із шеф-кухарями. Гастростудія – це не просто про їжу. Це об'єднання шефів із різних кінців світу, де буде розвиватись українська гастрокультура. А найважливіша місія – збір коштів на допомогу українській армії та постраждалим[3];

Say Cheese – це міське кафе із сиром в основі концепції, заклад позиціонує як «найбільш сирне кафе в місті» [4];

San Sebastian Cafe – це кафе, візитівкою якого є баскський чизкейк, також у меню іспанський пиріг Tortilla De Patatas й іспанські бутерброди на товстому хлібі чи багеті зі шпажкою;

Taco Taco tequeria – місце соковитих тако, буріто, кесадилій та текілі – справжня мексиканська кухня у Львові, справжнє мексиканське борошно, з якого кухарі Тасо Тасо роблять тортильї за давнім мексиканським рецептом бабці Eloise [5];

Yoki – це мережа ресторанів азійської кухні зі своєю історією та культурою. Для того, щоб повністю передати атмосферу Сходу ми: розмістили бамбуковий сад; привезли більше сотні справжніх в'єтнамських капелюхів; розмістили японський сад зі справжніх каменів, тут завжди можна знайти “Дзен” [6];

ресторани *Avocado Organic Food* це грамотно збалансоване харчування, яке позитивно впливає на здоров'я людини і на її повсякденний психологічний настрій. Суворе дотримання кількості калорій у кожній приготованій страві. Тільки свіжі органічні харчові продукти без хімії та ГМО [7].

Отже, з проаналізованого матеріалу можна зробити висновок, що за останні роки істотно зростає частка іншомовних нетранслітерованих назв закладів харчування у Львові. Дослідження нових назв закладів харчування міста Лева потребує подальшого комплексного вивчення.

Використана література

1. Горожанов Ю. Функціонування іншомовних засобів в ергоніміконі міста Луцька. *Масова комунікація: історія, перспективи*. 2013. № 3(3). С.95–100.

2. Раді бачити Вас у Львові. Львівська міськрада. URL: <https://lviv> (дата звернення: 12.04.2024).

3. Американський волонтер відкрив ресторан SensesChefTable. URL: [https://www.instagram.com/sensescheftable](#).
Міждисциплінарні наукові студії 2024

<https://www.village.com.ua/village/food/food-news/347915-amerikanskiy-vo-lonter-vidkriv-u-lvovi-restoran-sense-chef-s-kitchen-iz-shefskimi-vecheryami>(дата звернення: 14.04.2024).

4. 20 закладів, які відкрили у Львові за зиму. URL: <https://www.village.com.ua/village/food/food-guide/347805-zaklady-lviv-zyma-asian-myth-say-cheese-bar4-bernardyn-zhuravel>(дата звернення: 16.04.2024).

5. Про нас. Тако Тако. URL: <https://tacotaco.lviv.ua/aboutus>(дата звернення: 17.04.2024).

6. Yoki – твоя зона комфорту. URL: <https://yoki.ua/lviv/about>(дата звернення: 17.04.2024).

7. Avocado Organic Food. URL : <https://avocado-organic-food.com.ua/>(дата звернення: 16.04.2024).

Михайленко Є. Т. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Дуб В. В. – канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу Херсонського державного аграрно-економічного університету

ГОРА «КРЕМЕНЕЦЬ» ЯК ІДЕАЛЬНЕ МІСЦЕ ДЛЯ ПОЧАТКУ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЗАКЛАДІВ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ НА ІЗЮМЩИНІ

Ізюмщина має достатню кількість природних перлин, які сприяють розвитку рекреаційної діяльності в даному регіоні. Так на правому березі р. Сів. Донець здалека видніється гора Кременець – куполоподібне підняття Донецької височини. Її основу складає товща вапняків з прошарками кремнію, який здавна використовували в побуті. Ця гора піднімається до висоти 218м над рівнем моря і є майже найвищим геологічним утвором Харківщини. Саме

звідси князь Ігор почав свій похід проти татарської навали, описаний у всесвітньо відомому творі «Слово о полку Ігореве». Тут ще в XVII сторіччі була побудована Ізюмська фортеця з бастіонами, ровами, валами. Під час Великої Вітчизняної війни за володіння цією висотою відбувалися відчайдушні бої. Зараз над нею підвищується монумент Слави воїнам-визволителям. На схилах Кременця зростають численні рідкісні степові й ендемічні крейдолюбні види рослин. Саме в басейні р. Сів. Донець проходить південна межа їх ареалу. Незабутнє враження залишає своєрідні екзотичні дерева та чагарники, що зростають в дендрологічному парку на площі 4,2 га [1].

Є декілька версій того, як гора-пагорб отримала свою назву. Перша з них свідчить про поклади кремнію в кар'єрі біля гори. За другою версією – назва походить з тюркських мов. На горі-пагорбі в 14 ст. була розташована татарська фортеця, що з на цій мові звучить як «кермен». Пізніше, коли ці землі були приєднані до Російської імперії, назви місцевостей були трансформовані у созвучні слов'янським мовам слова. Таким чином «кермен» перетворилось у Кременець. На вершині гори до повномасштабного вторгнення військ РФ в Україну були розміщені так звані «кам'яні баби» – кам'яні монументи, що сприймалися давніми людьми як ідоли-обереги. На жаль більшу частину з них було зруйновано. Існує легенда про те, що колись тут проживало плем'я людей, що поклонялись сонцю. Але ці люди розгнівали сонце і воно перетворило людей у кам'яні статуї [2]. До речі інколи в різних літературних джерелах дана гора-пагорб називається не лише «Кременець», а й «Крем'янець» проте це не впливає на її привабливість в усіх сенсах.

З коротенького екскурсу проведеного нами ми бачимо, що Ізюмщина в цілому та гора Кременець зокрема володіє величезним потенціалом, щодо розвитку різного виду туризму (культурно-пізнавального, лікувально-оздоровчого, рекреаційного, екотуризму та ін.). Туристична привабливість

даного регіону та розвиток туризму автоматично призводить до розвитку всіх сфер індустрії гостинності.

Для аналізу потенційних конкурентів, та послуг, що планується для ідеального розміщення готельно-ресторанного комплексу, бажано було б об'єднати наявність водної акваторії, транспортної розв'язки, мальовничих видів та доступності до інфраструктури.

Головною транспортною магістраллю, що проходить через Ізюмський район та місто Ізюм є траса E105 (M18) (P-69). Головною водною артерією є ріка Сіверський Дінець. Найбільш мальовничі краєвиди в районі відкриваються саме з гори Кременець, що розташована на південній околиці міста Ізюм.

Через гору Кременець саме і пролягає траса E105 (M18) (P-69), але звичайно об'єднати гору і річку неможливо. Найбільша річка східної України Сіверський Донець огинає щойно зазначену гору. Тож ми обираємо для будівництва готельно-ресторанного комплексу – гору Кременець.

Мальовничі краєвиди з гори Кременець та на навколишні ліси, місто Ізюм та найбільшу річку східної України Сіверський Донець не залишать байдужим найвибагливішого туриста. Гармонійне поєднання природного ландшафту і культурно-історичних пам'яток з лікувально-кліматичними умовами обумовлюють високий рекреаційний потенціал готельно-ресторанного комплексу та створюють можливості для відпочинку та екотуризму.

Все вищезазначене, говорить про те що ми вдало визначились з територією в Харківській області на якій будемо проектувати заклад тимчасового розміщення. Окрім того слід зазначити, що в місті Ізюм після його звільнення від загарбників (10.09.2022 р.) не вцілів жоден із закладів тимчасового розміщення. Тобто на початковому етапі господарської діяльності у закладу тимчасового розміщення, який ми проектуємо, не буде конкурентів, що є також додатковим мотивом для реалізації даного проєкту.

Використана література

1. Ізюмський район. URL: <https://harkiv.ru/Izum/Izum.htm> (дата звернення: 02.04.2024).

2. Гора Крем'янець, Ізюм. URL: <https://find-way.com.ua/oblast/kharkivska/izium/hora-kremenets-kremianets-izium> (дата звернення: 02.04.2024).

Бєлік Д. В. – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету

Середа Н. М. – к.е.н., доцент, доцент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу Херсонського державного аграрно-економічного університету

ОСОБЛИВОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Одна серед основних проблем у зміцненні фінансової спроможності підприємств сфери гостинності є їхня вразливість до зовнішніх факторів, таких як економічні спади та глобальні кризи. Для подолання цих викликів і досягнення стійкого фінансового зростання компаніям потрібні надійні плани на випадок непередбачуваних ситуацій, інновації та стійкість. Різке падіння ділової активності, зростання безробіття та інфляції можуть призвести до значного скорочення попиту на туристичні послуги. Це, в свою чергу, змушує підприємства індустрії гостинності вживати заходів для адаптації до нових умов ведення бізнесу, тому і постає доцільність дослідження викликів та можливостей менеджменту підприємств індустрії гостинності.

Науковці Язіна В., Іванцов С., Стоянов Г. вважають, що фінансовий потенціал підприємств у туристичній індустрії та сфері гостинності

Міждисциплінарні наукові студії 2024

визначається сукупністю фінансових ресурсів, можливостей і стратегій, які дозволяють підприємствам забезпечити свою фінансову стійкість та ефективність функціонування. Поточний стан фінансового потенціалу у галузі гостинності підданий впливу різноманітних факторів, таких як світові події, економічні умови та стан здоров'я населення. Багато компаній зіткнулися з труднощами, але успішно адаптуються шляхом впровадження інновацій, цифрових стратегій та заходів безпеки, щоб протистояти невизначеності [1, с. 2].

у свою чергу, вчені Графська О. І., Коркуна І. І., Перегіняк Т. І. зазначають, що управління (менеджмент) підприємством – це система планового управління, ефективних організаційних структур та оптимізованих методів нагляду і контролю, що забезпечує скоординований комплекс симбіозу людських, фінансових, природних і технологічних ресурсів для виконання завдань, поставлених перед економічними кластерами країни [2, с. 72]. Менеджмент підприємств індустрії гостинності зазвичай стикається з численними викликами і можливостями, але умови світової фінансової кризи можуть змінити цю динаміку.

Базуючись на дослідженнях вчених до основних викликів, з якими зіткнулися підприємства індустрії гостинності в умовах кризи, можна віднести: зниження попиту на послуги; зростання витрат; жорстку конкуренцію; необхідність адаптації до нових вимог.

Незважаючи на численні виклики, криза також відкриває перед підприємствами індустрії гостинності нові можливості: зміна структури попиту; впровадження нових технологій; зниження витрат; посилення співпраці.

Сильні сторони підприємств індустрії гостинності: гнучкість; лояльність клієнтів; персонал.

Слабкі сторони підприємств індустрії гостинності спроможні ускладнити їм подолання кризи, до них доцільно віднести високу залежність від зовнішніх факторів, низьку рентабельність та сезонність [3, с. 83–85].

Доречно виокремити із вказаних проблем сильні, слабкі сторони, а також можливості і загрози з боку зовнішнього середовища.

SWOT-аналіз менеджменту підприємств індустрії гостинності в умовах світової фінансової кризи (табл. 1). Підприємства, які зможуть ефективно адаптуватися до нових умов ведення бізнесу, зможуть не лише пережити кризу, але й зміцнити свої позиції на ринку.

Таблиця 1.

SWOT-аналіз підприємств індустрії гостинності в умовах світової фінансової кризи

S- сильні сторони	W- слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - лояльність клієнтів: у індустрії гостинності часто спостерігається високий рівень лояльності клієнтів, що може допомогти підприємствам пережити кризу. - гнучкість: підприємства індустрії гостинності, як правило, досить гнучкі та здатні швидко адаптуватися до нових умов. -персонал: персонал є одним з найважливіших активів підприємств індустрії гостинності, і його кваліфікація та досвід можуть допомогти їм пережити кризу. 	<ul style="list-style-type: none"> - залежність від зовнішніх факторів: індустрія гостинності значною мірою залежить від зовнішніх факторів, таких як економічна ситуація, політична стабільність та рівень злочинності. - висока конкуренція: конкуренція в індустрії гостинності дуже висока, що може ускладнити підприємствам диференціювати свої послуги та утримувати клієнтів. -низька рентабельність: рентабельність підприємств індустрії гостинності, як правило, досить низька, що робить їх більш вразливими до економічних спадів.

О-можливості	Т-загрози
<p>- нові ринкові сегменти: в умовах кризи з'явилися можливості для виходу на нові ринкові сегменти, наприклад, внутрішній туризм, бюджетний туризм, екотуризм.</p> <p>- впровадження інновацій: Криза може стимулювати впровадження інновацій, наприклад, нових технологій управління персоналом, маркетингу, онлайн-бронювання.</p> <p>- зниження витрат: криза змушує підприємства шукати шляхи оптимізації витрат, що може призвести до підвищення ефективності роботи.</p> <p>- Зміна пріоритетів: зміна пріоритетів споживачів може створити нові можливості для розвитку нових послуг та продуктів.</p>	<p>- зниження попиту: зменшення доходів та невизначеність економічного майбутнього призвели до того, що люди стали менше витрачати на туризм та розваги.</p> <p>- зростання конкуренції: в умовах кризи загострилася конкуренція за клієнтів, що змусило підприємства індустрії гостинності знижувати ціни та пропонувати нові послуги.</p> <p>-підвищення витрат: зростання цін на енергоносії, продукти харчування та інші ресурси призвело до збільшення витрат підприємств індустрії гостинності.</p> <p>- обмеження доступу до кредитів: ускладнення доступу до кредитних ресурсів ускладнило фінансування розвитку та інвестицій.</p>

Отже, менеджмент підприємств індустрії гостинності в умовах світової фінансової кризи – це складне завдання, яке потребує від керівників глибоких знань, досвіду та антикризових навичок. Фінансова криза створює виклики для менеджменту підприємств гостинності, але водночас вона може бути і періодом можливостей. Важливо, щоб діяльність менеджерів була гнучкою, креативною та адаптована до змін зовнішнього середовища для знаходження нових способів привернення клієнтів та підвищення ефективності своїх підприємств.

Використана література

1. Язіна В., Іванцов С., Стоянов Г. Теоретичні основи формування фінансового потенціалу підприємств туристичної індустрії та сфери гостинності. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 55.

URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2935/2856>
(дата звернення: 05.04.2024).

2. Графська О. І., Коркуна І. І., Перегіняк Т. І. Менеджмент підприємств індустрії гостинності в умовах світової фінансової кризи: виклики і можливості, сильні і слабкі сторони. *Сучасний стан та потенціал розвитку індустрії гостинності в Україні*: зб. матеріалів I Всеукр. наук.–практ. конф., м. Херсон, 23 квітня 2021 р. С. 72. URL: «Сучасний стан та потенціал розвитку індустрії гостинності в Україні», 23.04.21р. (ksaeu.kherson.ua)

3. Онищук Н. В. Розвиток готельно-ресторанних підприємств в умовах кризи. *Сучасний стан та потенціал розвитку індустрії гостинності в Україні*: зб. матеріалів I Всеукр. наук.–практ. конф. (м. Херсон, 23 квітня 2021 р.) / за ред. доц. Морозової О.С. Херсон: ХДАЕУ, 2021. 327 с. 2021. С. 82.

Гаркавюк І. І. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Круковська О. В. – к.е.н., доцент, доцент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу Херсонського державного аграрно-економічного університету

ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ, ЩО СТОЯТЬ ПЕРЕД ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Однією з найбільш важливих проблем, з якими стикаються готельні та ресторани підприємства, є пошук і утримання кваліфікованого персоналу. На сьогоднішньому конкурентному ринку праці залучення та утримання кваліфікованих працівників може бути складним завданням. Кваліфікований персонал має важливе значення для успіху будь-якого бізнесу гостинності, оскільки він відповідає за надання якісних послуг і створення позитивних вражень для гостей. Однак пошук і утримання кваліфікованого персоналу

Міждисциплінарні наукові студії 2024

може бути складним через такі фактори, як низька оплата праці, відсутність пільг і важкі умови праці. У зв'язку з цим готельно-ресторанні підприємства повинні розробляти ефективні стратегії залучення та утримання кваліфікованого персоналу [1, с. 39].

Ще одна кадрова проблема, з якою стикаються готельно-ресторанні підприємства – висока плинність кадрів. Висока плинність кадрів може дорого коштувати підприємствам, оскільки вони призводять до збільшення витрат на наймання та навчання та зниження продуктивності. В індустрії гостинності висока плинність кадрів часто спричинена такими факторами, як низька оплата праці, довгий робочий день і обмежені можливості кар'єрного зростання. Щоб вирішити цю проблему, готельні та ресторани підприємства повинні зосередитися на створенні позитивного робочого середовища, пропонуючи конкурентоспроможні компенсаційні пакети та надаючи можливості для кар'єрного зростання та розвитку.

Навчання та розвиток працівників є ще одним серйозним викликом, з яким стикаються готельно-ресторанні підприємства. В індустрії гостинності співробітники повинні володіти широким спектром навичок, від обслуговування клієнтів до приготування та управління їжею. Надання працівникам належних можливостей для навчання та розвитку має важливе значення для того, щоб вони володіли необхідними навичками для ефективного виконання своєї роботи. Однак навчання та розвиток може бути трудомістким і дорогим, і багатьом підприємствам готельного та ресторанного господарства важко забезпечити відповідні ресурси для цієї мети. Щоб подолати цю проблему, компанії повинні віддати пріоритет навчанню та розвитку, інвестувати в технології для оптимізації процесу та шукати економічно ефективні рішення для навчання. Загалом, кадрові проблеми є серйозною проблемою для готельних і рестораних підприємств, і вирішення цих проблем вимагає багатогранного підходу. Зосереджуючись на залученні та утриманні кваліфікованого персоналу, зменшуючи плинність кадрів і

Міждисциплінарні наукові студії 2024

надаючи адекватні можливості для навчання та розвитку, підприємства можуть створити позитивне робоче середовище та забезпечити довгостроковий успіх своєї діяльності.

Одним із найважливіших операційних завдань, з якими стикаються готельні та ресторанні підприємства, є управління витратами та підвищення прибутковості. Зі зростанням вартості робочої сили, продуктів харчування та інших матеріалів може бути важко підтримувати прибутковий бізнес, одночасно надаючи клієнтам високоякісні послуги. Щоб вирішити цю проблему, компанії повинні ретельно проаналізувати свої витрати та, де це можливо, запровадити заходи економії, наприклад:

Рис. 1. Заходи економії

Ефективно керуючи витратами, підприємства можуть підвищити прибутковість і забезпечити довгостроковий успіх.

Дотримання стандартів якості є ще одним серйозним викликом, що стоїть перед готельними та ресторанными підприємствами. Оскільки клієнти очікують високоякісного обслуговування та досвіду, компанії повинні постійно виконувати свої обіцянки, щоб підтримувати лояльність клієнтів і їхнє задоволення. Це вимагає відданості навчання та розвитку працівників, а

також постійному моніторингу та оцінці якості послуг. Щоб підтримувати стандарти якості, підприємства повинні:

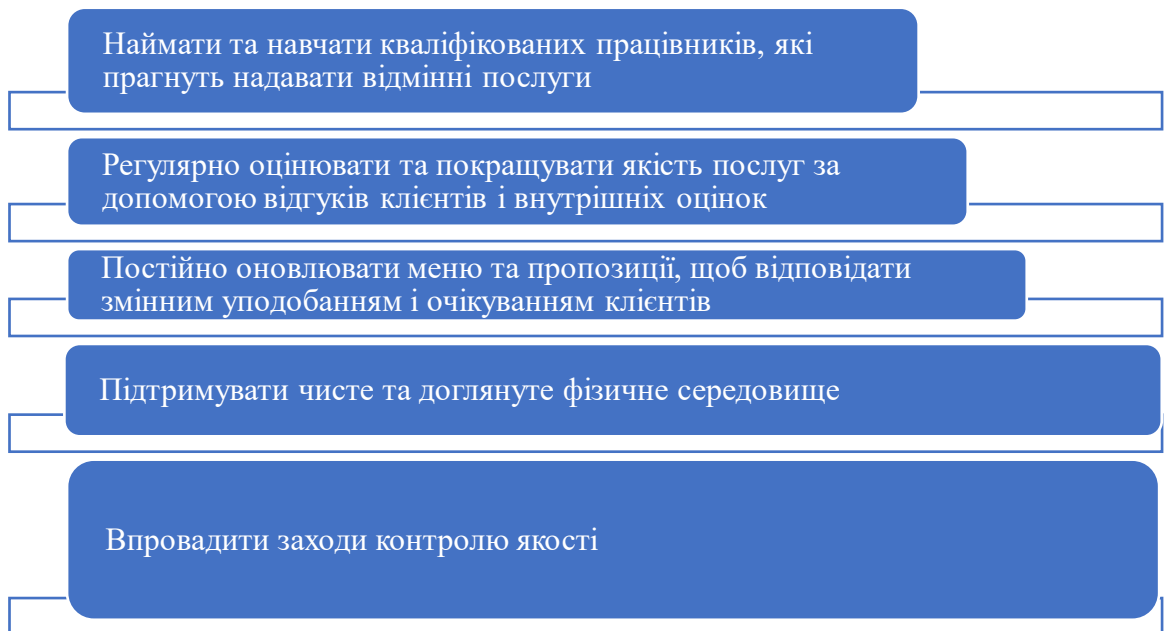

Рис. 2. Заходи для підтримання стандартів якості

Віддаючи пріоритет стандартам якості, компанії можуть створити міцну репутацію та залучити лояльних клієнтів [2, с. 52].

Забезпечення узгодженості між локаціями є проблемою, з якою стикаються готельні та ресторани підприємства з кількома локаціями. Клієнти очікують постійного досвіду, незалежно від місця, яке вони відвідують. Щоб досягти цього, компанії повинні запровадити стандартизовані процеси та процедури в усіх місцях, зокрема:

- Послідовні пропозиції в меню та ціни;
- Стандартизовані протоколи обслуговування та навчальні програми;
- Уніфіковане фізичне середовище та декор;
- Послідовні брендингові та маркетингові стратегії [3].

Забезпечуючи узгодженість у різних місцях, компанії можуть створити сильну ідентифікацію бренду та репутацію, що призведе до підвищення лояльності та задоволеності клієнтів.

Створення сильної ідентичності бренду є одним із найважливіших маркетингових завдань, з якими сьогодні стикаються готельні та ресторани підприємства. З такою кількістю варіантів, доступних для споживачів, компаніям може бути складно виділитися та створити унікальну ідентичність на ринку. Сильний бренд може допомогти підприємствам виділитися серед конкурентів і залучити нових клієнтів. Однак розробка ідентичності бренду вимагає значних інвестицій часу, ресурсів і зусиль. Це передбачає створення узгодженої візуальної та словесної ідентичності, визначення цінностей та індивідуальності бренду та ефективного донесення цієї ідентичності до клієнтів через різні маркетингові канали.

Конкуренція з визнаними брендами є ще одним великим маркетинговим викликом, з яким стикаються готельні та ресторани підприємства. Відомі бренди вже створили базу лояльних клієнтів і мають міцну репутацію на ринку. Це може ускладнити ефективну конкуренцію новим або меншим підприємствам. Щоб подолати цю проблему, компанії повинні знайти способи виділитися та запропонувати унікальні ціннісні пропозиції, які привабливі для клієнтів. Це може включати використання місцевої чи регіональної кухні, наголошення на стійкості та етичних практиках або пропонування персоналізованого досвіду, який більші бренди не можуть відтворити.

Використана література

1. Домінська О. Я. Сучасний стан та інноваційні процеси розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2020. Вип. 52. С. 39–41.

2. Дружиніна В. В., Сосновська Ю. Р. Визначення значущості показників конкурентоспроможності ресторанних закладів. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. Вип. 2.

3. Завадинська О. Ю. Інноваційні технології господарювання в ресторанному господарстві: Ресторанний і готельний консалтинг. *Інновації*. 2020. Вип. 2. С. 93–101.

Рзаєва Е. Р. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Нікітенко К. С. – завідувачка кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу Херсонського державного аграрно-економічного університету, к. е. н., доцент

ВПЛИВ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ НА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНИХ РЕГІОНІВ

На сьогоднішній день, туризм виступає як необхідна складова суспільного життя, що з кожним роком постійно удосконалюється та набуває все більшого розвитку. Його значення вивчається багатьма науками, такими як географія, медицина, статистика, релігієзнавство та соціологія [2, с. 468].

Сьогодні ми можемо спостерігати, як Україна впевнено, цілеспрямовано та активно інтегрується до світового культурного простору. При розробці регіональних стратегій розвитку туризму, пріоритетними у вирішенні мають бути проблеми збереження та використання пам'яток культурної спадщини. Збереження історико-культурної спадщини є важливим завданням, яке має значний вплив на розвиток суспільства та культурного життя людей.

Один із основних способів використання історико-культурної спадщини для розвитку туристичної сфери – це розвиток культурного туризму. Цей вид туризму передбачає відвідування туристами місць історичного та культурного значення, музеїв, галерей, місць, пов'язаних із спадщиною регіону. Історичні пам'ятки, традиції та культурні звичаї є не лише частинами минулого, але й

важливими символами сучасного життя нації, які допомагають зберегти її ідентичність та культурні цінності [3, с. 136].

Україна має багату історико-культурну спадщину, яка може служити фундаментом для розвитку та процвітання туризму. Один із ключових напрямків розвитку туризму та приваблення екскурсантів в Україні – це культурний туризм. Для приваблення іноземних та вітчизняних туристів можна використовувати такі об'єкти як архітектурні пам'ятки, музеї, мистецькі галереї, монастирі, церкви, замки та старовинні споруди – все те, що насичує автентичністю регіони. Використання історико-культурної спадщини для розвитку туристичної сфери в Україні може включати створення тематичних маршрутів, організацію екскурсій, реставрацію історичних об'єктів, проведення культурних заходів та тематичних фестивалів, що відзначають традиції та ідентичність кожного з регіонів країни. Це сприяє не лише залученню туристів, але й збереженню національної спадщини, створенню робочих місць та підтримці місцевої економіки.

Між процесами розвитку туристичної галузі та наявними історико-культурними ресурсами існує тісний зв'язок та взаємозалежність, які можна виділити у декількох аспектах. По-перше, розвиток туризму суттєво впливає на наявність об'єктів історико-культурної спадщини, які разом з іншими туристськими ресурсами утворюють поле для його розвитку. По-друге, туризм надає особливого значення пам'яткам, стимулюючи проблему їх збереження, розвитку та популяризації. Привабливість регіону визначається його туристичною привабливістю, а також наявністю об'єктів, які можуть зацікавити екскурсантів. Історико-культурна спадщина будь-якого регіону є основною складовою туристичної привабливості і безпосередньо використовується для розвитку туризму. Чим більше історичних пам'яток, тим більше можливостей для успішного туристичного розвитку. З цього можна зробити висновок, що в Україні існують значні резерви для розширення туристичної діяльності. Нарешті, одним з вирішальних чинників подальшого

розвитку туризму в країні має стати активна популяризація її туристично-рекреаційних ресурсів серед вітчизняних та іноземних туристів, зокрема унікальних історико-культурних ресурсів.

За даними органів охорони культурної спадщини, в усіх регіонах України є тисячі об'єктів історії та культури, включаючи міжнародні та національні пам'ятки, які підлягають державному обліку. Ці об'єкти можуть бути використані як ресурси відповідно до соціальних, економічних, політичних, технічних та екологічних умов. Національна історико-культурна та природна унікальність становить основний ресурс, проте можливості їх використання в різних регіонах різняться через різноманіття об'єктів та їх характеристики.

Україна поступово створює сприятливе середовище для нових інвестицій у туристичні сфери. Внаслідок природних катаклізмів, терористичних актів та військових конфліктів спостерігається зміна туристичних потоків.

Культурна спадщина відіграє ключову роль у збереженні історії, формуванні ментальної пам'яті та національної свідомості, а також у визначенні суспільно-політичних поглядів громадян та їх орієнтирів у сучасних подіях. Збереження та вивчення історико-культурної спадщини є важливим завданням для українського народу, оскільки ці артефакти минулого свідчать про тяглість національного розвитку та боротьбу за незалежність.

Використана література

1. Актуальні проблеми формування державної культурної політики. *Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень*. URL: <http://www.niss.gov.ua/catalogue/14/> (дата звернення: 11.04.2024).

2. Божук Т. І. Рекреаційно-туристичні дестинації: теорія, методологія, практика. Львів : Український бестселер, 2014. 468 с.

3. Головчан А. І. Методика оцінки ефективності функціонування туристичних дестинацій в Україні. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ (серія «Економічні науки»)* : зб. наук. пр. Чернівці : ЧТЕІ КНТЕУ, 2010. Вип. IV (40). С. 131–137.

Ілляшенко І. І. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Середа Н. М. – к.е.н., доцент, доцент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу Херсонського державного аграрно-економічного університету

КОНЦЕПЦІЯ СТРАТЕГІЇ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГОТЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах розвитку господарської сфери суспільства, де конкурентна боротьба на світових ринках стає все загостренішою, визначення ефективності зовнішньоекономічної діяльності є ключовим завданням. Це пов'язано зі складністю технологічних та організаційних моделей виробництва. Маркетингові інструменти відіграють важливу роль у досягненні цілей зовнішньоекономічної діяльності. Зокрема, міжнародні аспекти стають актуальнішими через інтернаціоналізацію світової економіки, зростання міжнародної торгівлі та збільшення переміщення капіталів та робочої сили.

Зміни зовнішнього середовища для функціонування готельних підприємств враховують при використанні нових методів і підходів до управління. У господарській та виробничій практиці готельних підприємств механізм стратегічного управління знаходиться на етапі формування та

інтенсивного прогресування. Стратегічне управління є важливим фактором для успіху підприємств на конкурентних ринках. Недостатня увага до стратегічного маркетингового управління може призвести до невдачі підприємства в боротьбі за позиції на ринку. Особливо це актуально для готельних підприємств, які змушені змагатися за клієнтів на міжнародному рівні. На сучасному світовому ринку товарів основними особливостями є надлишок товарів порівняно з попитом та інтенсивна конкуренція серед продавців. Ці явища виникають через збільшення ефективності праці та зниження вартості виробництва. Крім того, активна участь готельних підприємств з різних куточків світу на міжнародних ринках посилює боротьбу за залучення клієнтів. Готельні компанії, прагнучи зайняти місце на міжнародних ринках, створюють та втілюють у життя стратегічно сплановану маркетингову стратегію, яка розрахована на конкретний часовий проміжок. Враховуючи ситуацію зовнішнього середовища, підприємства відповідно до конкретного зарубіжного ринку, обирають комплекс заходів для виходу на нього в певних часових умовах, оцінюють та визначають шляхи прибуткової реалізації товару і послуг на даному сегменті, освоюють нові ринки, щоб бути конкурентоспроможним.

Для забезпечення конкурентоспроможності підприємств готельної сфери на світовому ринку необхідно:

- модернізувати всі сфери виробництва, які залучені при наданні послуг готельно-ресторанного бізнесу зокрема через залучення іноземного капіталу;
- здійснити радикальну реформу в сфері готельно-ресторанного бізнесу;
- сконцентрувати фінансові, виробничі, технічні ресурси на реалізацію в короткі строки вище перерахованих програм.

Конкурентна стратегія розвитку зовнішньоекономічних зв'язків починається з досягнення конкурентних переваг на внутрішньому ринку. Без

стимулювання економічного розвитку всередині країни неможливо нарощувати потенціал на зарубіжному ринку. Кожна країна вирішує цю проблему по-своєму, але завжди початком її розв'язання є визначення загальнодержавної економічної стратегії, на основі якої розробляються інші стратегії та програми.

Стратегія маркетингу зарубіжних ринків впливає із сучасного розвитку зовнішньоекономічних відносин та рівня розвитку світової економіки, а саме:

- макrorівня (діяльність окремих людей, діяльність малих та середніх господарських структур);
- макrorівня (діяльність державних органів, регіональних та галузевих утворень);
- міждержавних зв'язків.

Формування маркетингової стратегії здійснюється за допомогою постійного моніторингу ринкового середовища; аналізу факторів зовнішнього ринку з метою пошуку нових засобів стимулювання до інноваційної діяльності структур господарювання.

Основними факторами ефективності стратегії маркетингу в рамках конкурентного положення підприємств готельної сфери на ринку є такі: якість послуг; частка ринку та рентабельність; висока інтенсивність капіталовкладень; значна величина вертикальної інтеграції, залучення інвестицій в технологічний процес виробництва продукції та оновлення асортименту продукції готельного спрямування [2].

Одним з ключових елементів успіху готельних компаній на міжнародному рівні є створення ефективної стратегії маркетингу для зовнішньоекономічної діяльності. Така стратегія забезпечує чіткий напрямок та інтенсивність застосування маркетингових інструментів, а також встановлює відповідні методи управління, організації, координації та контролю на різних зарубіжних ринках.

Використана література

1. Пазуха М. Д. Зовнішньоекономічна діяльність. Навчально-методичний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2008. 230 с.
2. Шталь Т. В., Козуб В. О., Нахметов А. Н. Формування міжнародної маркетингової стратегії виходу компанії на зовнішній ринок. *Бізнес Інформ*. 2018. Вип. 1. С. 345–351.

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА**

Богданова А. Д. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Главацька Ю. Л. – к. філол. н., доцент, доцент кафедри публічного управління, права та гуманітарних наук Херсонського державного аграрно-економічного університету

**THE BRITISH MONARCHY WITH THE REFERENCE
TO “THE CROWN”**

The British royal family has been and remains in the spotlight around the world. Over its almost two thousand-year history, the UK has had and still has a number of characteristics and definitions. The most famous of them are the queen of the seas, the birthplace of the first anti-feudal bourgeois revolution, the author of the industrial revolution, and the ancestor of several popular sports in the world – tennis, rugby, and football. And, of course, no one disputes its right to be called the mother of parliamentary system. The combination of parliamentary democracy and royalty is an amazing collective work of talent, intelligence, and years of experience of the British, which has become the property of all mankind.

“Monarchy is the oldest form of government in the United Kingdom. In a monarchy, a king or queen is Head of State. The British Monarchy is known as a constitutional monarchy. This means that, while The Sovereign is Head of State, the ability to make and pass legislation resides with an elected Parliament” [11].

“The Crown” is a historical drama about the reign of Queen Elizabeth II. It is written by Peter Morgan. It is considered one of Netflix’s most relevant original shows [8]. The most highlighted themes are the British Monarchy as an institution,

royal marriages and power, public opinion management and the influence of strong female characters [3]. This British movie consists of six seasons.

One of the main points of the series is the way of giving public an opportunity to re-examine the past and the British people's attitude to the nation. It is a striking argument as it outlines the significance of giving new meanings to common identities of nations. "In times of change, it is particularly important to reconsider the role of certain institutions and their evolution" [3, p. 15].

The British monarchy is represented in "The Crown" by some generations with Elizabeth II in the foremost, being "the longest reigning monarch in the history of the United Kingdom, celebrating her Platinum Jubilee in June 2022" [4]. The focus of our attention is the Queen of England, Elizabeth II, who ruled the country longer than her great-great grandmother Queen Victoria. She governed for 63 years and 216 days. *"Monarchy is God's sacred mission to grace and dignify the earth. To give ordinary people an ideal to strive towards, an example of nobility and duty to raise them in their wretched lives. Monarchy is a calling from God"* [2]. This is how Queen Mary, the grandmother of the future Queen of England, defines the monarchy.

Queen Elizabeth II is shown in the part historical drama and part family saga in four hypostases: as a wife (being married to Prince Philip), as a mother (being compared with Princess Diana), as an antagonist (to Margaret Thatcher, "Britain's prime minister for almost 12 years between 1979 and 1990" [12]) and as queen. We attempt to outline her figure as a queen and her attitude to the British monarchy and Constitution. We have picked out Queen Elizabeth's colourful quotes from "The Crown". They fully characterize her status as the Sovereign of the British monarchy.

Queen Elizabeth II is depicted as a strong and powerful leader: *"I don't often get into a fight, but when I do, I want to win"* [9]; *"History was not made by those who did nothing"* [1]. She has some definite features differing her from other female characters such as her sister Princess Margaret and Princess Diana. "She remains popular precisely because of her discreteness" [3, p. 19]. Her communication policy

is to abide by the rules of the unwritten code of the British Monarchy – never complain and remember that “*the Crown must win. Must always win*” [7]. She is able to keep a mystery around her personality without any public displaying of her emotional state: “*The trouble is, I have the sort of face that if I’m not smiling, then everyone says, ‘Oh, isn’t she cross?’*” [10]. She depends on tradition and pragmatism as key pedestals of her reigning. Eventually, she draws her own conclusions (“*I hope that this brand-new vessel, like your brand-new queen, will prove to be dependable and constant, capable of weathering any storm*” [5]) and, with good or bad effect, in the public’s opinion, the Queen remains a symbol of stability and determination: “*In 1867, Walter Bagehot wrote: “There are two elements of the Constitution: the efficient and the dignified”. The monarch is the dignified and the government, the efficient. These two institutions only work when they support each other, when they trust one another*” [6]. This is how Queen Elizabeth II sees the Parliament and Sovereign working together and reinforcing one and all.

Our further studies should investigate character features of prominent British, Princess Margaret, Prince Charles, Princess Diana, Winston Churchill, and Margaret Thatcher, to see how they are highlighted in connection with the events depicted in the series.

References

1. Burroughs C. 100 Best Quotes from Netflix’s The Crown. URL: <https://sarahscoop.com/100-best-quotes-from-netflixs-the-crown/>(дата звернення: 14.04.2024).
2. Claire Foy: Queen Elizabeth II. Quotes. URL: <https://www.imdb.com/title/tt5170842/characters/nm2946516>(дата звернення: 11.04.2024).
3. Cobo E. R. Netflix’s The Crown: impact on the British Royal Family. URL: <https://repositorio.comillas.edu/xmlui/bitstream/handle> (дата звернення:

09.04.2024).

4. Kings and Queens of England & Britain. URL: <https://www.historic-uk.com/HistoryUK/KingsQueensofBritain/>(дата звернення: 04.04.2024).

5. New Season: Sophisticated Words And Quotes from The Crown on Netflix. URL: <https://promova.com/blog/words-and-quotes-from-the-crown-on-netflix>(дата звернення: 12.04.24).

6. Quotes. *ScientiaPotentia Est.* URL: <https://m.imdb.com/title/tt5254162/quotes/>(дата звернення: 12.04.2024).

7. The Crown. Official Trailer. URL: <https://p12.com.ua/ru/journal/view/the-crown-istoriya-fakti-j-leksika>(дата звернення: 11.04.2024).

8. The Crown. URL: https://the-crown.fandom.com/wiki/The_Crown(дата звернення: 10.04.2024).

9. The Crown: 7 Best Quotes In The Series. URL: <https://gamerant.com/the-crown-best-quotes/>(дата звернення: 10.04.2024).

10. The Crown's best quotes. The Standard. URL: <https://www.standard.co.uk/culture/tvfilm/the-crown-netflix-claire-foy-b1120822.html>(дата звернення: 14.04.2024).

11. The role of the Monarchy. URL: <https://www.royal.uk/the-role-of-the-monarchy>(дата звернення: 12.04.24).

12. Who was Margaret Thatcher and what did she do? *Margaret Thatcher Foundation.* URL: <https://www.margaretthatcher.org/essential/kids>(дата звернення: 13.04.2024).

Остапюк К. А. – здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Скібіна Т. І. – к. е. н., доцент, доцент кафедри публічного управління, права та гуманітарних наук Херсонського державного аграрно-економічного університету

СИМВОЛІЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ТРАНСФОРМАЦІЯ І ВИКЛИКИ У СУЧАСНОМУ КОНТЕКСТІ

Символічна політика має велике значення в сучасному світі. Вона допомагає політичним лідерам сприймати, формувати та комунікувати цінності, ідеали і ідеї через символи, які мають сильний емоційний заряд і можуть об'єднувати або роз'єднувати суспільство. Символи можуть включати національні прапори, герби, героїв, святині, а також жести, вислови та інші культурні чи суспільні артефакти. Актуальність символічної політики полягає у її здатності впливати на свідомість громадян, формувати національну ідентичність, стимулювати певні дії або реакції та змінювати громадський дискурс. Проте, попри важливість такого дієвого інструменту об'єднання суспільства символічна політика не набуває широкого запровадження в Україні.

Виходячи із розуміння категорії «символічна політика» – це сфера політичної діяльності, спрямована на використання символів, які мають сильний емоційний або культурний заряд, для формування, вираження та зміни політичних переконань, цінностей, ідентичності та уявлень у суспільстві [1]. За іншим визначенням символічна політика належить до виду політики, який діє в площині політичної свідомості та спрямований на конструювання і підтримання легітимності влади на рівні довіри до її інститутів і персон [3].

До основних інструментів символічної сучасної символічної політики, які можна виокремити за функціями, можна віднести: символічні комунікації,

тобто використання символів, які мають емоційний або культурний зміст, для комунікації з громадськістю і формування певного образу або повідомлення; створення ідентичності, тобто використання символів для формування спільної ідентичності серед громадян, яка сприяє об'єднанню суспільства навколо спільних цінностей та переконань; активізація громадської підтримки – використання символів для залучення громадської уваги та підтримки до конкретних політичних ініціатив чи кандидатів; створення історичного нарративу – використання символів які підкреслюють певні події чи досягнення та сприяють формуванню світогляду серед громадян; зміна стереотипів та уявлень – використання символів для переосмислення або зміни стереотипів, уявлень або сприйняття певних питань у суспільстві [3].

Ці основи допомагають політичним діячам впливати на громадську думку, формувати образи та ідеї, які відображають їхні політичні цілі та стратегії. Детально вивчивши питання символічної політики було виокремлено переваги та недоліки, аналіз яких наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. Переваги та недоліки запровадження символічної політики

№	Переваги	Недоліки
1.	<i>Утвердження ідентичності:</i> Символи можуть сприяти формуванню спільної ідентичності та об'єднанню суспільства навколо спільних цінностей та символів.	<i>Маніпуляція:</i> Символи можуть бути використані для маніпулювання громадською думкою, створення ілюзії підтримки або відволікання уваги від реальних проблем.
2.	<i>Активізація суспільства:</i> Ефективне використання символів може мобілізувати громадську підтримку та зацікавленість у певних політичних ініціативах чи рухах.	<i>Поляризація:</i> Неправильне використання символів може призвести до поділу суспільства, змагання між різними групами та ескалації конфліктів.
3.	<i>Сприяння змінам:</i> Символи можуть відображати та підтримувати зміни у суспільстві, сприяючи розвитку нових ідей, цінностей та поглядів	<i>Стереотипи та обмеження:</i> Деякі символи можуть посилювати стереотипи та обмеження, сприяючи дискримінації та нерівності в суспільстві.

Джерело: систематизовано автором із використання джерел [1; 2; 3].

Вміле управління символічною політикою має важливе значення для забезпечення позитивного впливу на суспільство та мінімізації негативних наслідків.

За ретроспективним аналізом символічну політику Незалежної України можна поділити на кілька етапів, детальний аналіз яких наведено в таблиці 2.

Таблиця 2. Ретроспективний аналіз символічної політики України

№	Період	Характеристика
1	Період початкової незалежності (1991-2004)	Під час цього періоду Україна шукала свою національну ідентичність після відокремлення від Радянського Союзу. Відбувалися значні зміни в символічній політиці, зокрема, зміни у національних символах, включаючи державний герб та прапор
2	Період «Помаранчевої революції» (2004-2010):	Після помаранчевої революції в Україні національна ідентичність та символіка отримали новий імпульс. Нові політичні сили використовували символічну політику для підтримки національної єдності.
3	Період Євромайдану (2013-2014)	У цей час в Україні відбулися значні зміни в символічній політиці. Символами опозиції стали прапор України та герб, а також пісні та гасла, що підкреслювали національну самосвідомість та прагнення до змін.
4	Період після революції (2014-2022)	Після подій 2014 року в Україні сталося підсилення використання національних символів, зокрема, у зовнішній політиці. Прапор, герб та гімн стали важливими символами національної єдності та незалежності. У цей період був прийнятий Закон України про мову та посилення значення української мови, як символу єдності нації.
5	Військовий період (2022 - по теперішній час)	Символічна політика в Україні набула особливого значення в контексті війни та оборони країни. Деякі ключові аспекти цієї символічної політики включають: <ul style="list-style-type: none"> - національні символи: Прапор, герб та гімн України стали символами національної єдності та опору в умовах війни. Вони використовуються для підтримки морального духу та підвищення національної самосвідомості серед військовослужбовців та цивільного населення; - урочисті заходи з нагоди Дня Збройних Сил України, під час яких відбуваються паради, вручення нагород та військових звань, а також промови високопосадових осіб для підвищення патріотичного настрою та військового духу серед населення; - висвітлення у засобах масової інформації та соціальних мережах подій, які підкреслюють героїчний дух українських військових та цивільного населення; - створення символічних пам'ятників або меморіалів для вшанування загиблих воїнів; - проголошення державних свят, які присвячені пам'яті загиблих за Незалежність України та підтримки військового зусилля українського народу.

Джерело: сформовано автором із використанням джерел [2; 4].

У цілому, символічна політика в умовах війни стає важливим інструментом для моральної та психологічної підтримки нації, вираження

національної ідентичності та мобілізації національного духу для відстоювання територіальної цілісності та суверенітету країни.

Отже, підсумовуючи проведене дослідження можна виокремити основні елементи сучасної символічної політики України можна віднести: державні символи – такі як герб, прапор і гімн, які можуть відображати політичні зміни та визначати нову національну ідентичність [3]; пам'ятники та пам'ятні місця – встановлення пам'ятників використовується для вшанування важливих подій, лідерів або ідеалів, що сприяє формуванню національної свідомості; урочистості та святкування – державні та культурні свята, такі як День Незалежності України [4], можуть використовуватися для підтримки національної єдності та підвищення гордості за країну; підтримка використання української мови – визначення української мови, як офіційної, державної мови, сприяння розвитку мовної культури, що може бути символічним вираженням національної ідентичності та багатству культурного спадку; історична справедливість – переоцінка історичних подій або персоналій, таких як відновлених фактів та інформації; політичним діячам чи героям, може бути спробою вплинути на колективну свідомість та сприйняття минулого [1]; комеративні заходи – річниці подій, таких як Голодомор 1932-1933 років та Революція Гідності; культурні заходи – такі, як фестивалі, концерти та вистави, які використовуються для підсилення національної ідентичності та відзначення української культури.

У сучасному світі символічна політика відіграє важливу роль у формуванні національної ідентичності, мобілізації громадської підтримки та сприянні політичному об'єднанню. Україна також використовує символічну політику, особливо в умовах війни, для підвищення національної єдності та військового духу. Попри важливість символічної політики, її впровадження в Україні впроваджується обмежено. Важливо збалансувати використання символів з метою підтримання позитивного впливу на суспільство та уникнення негативних наслідків.

Використана література

1. Краснокутська Ю. Засоби масової комунікації та символічна політика: аспекти впливу. *Сучасне суспільство: політичні науки, соціальні науки, культурологічні науки*. 2012. № 1. С. 14–19.
2. Полянська В. Символічна політика: сутність, структура, умови реалізації. *Політичний менеджмент*. 2004. № 3. С. 87–97.
3. Cobb R. The political uses of symbolism. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/ispolzovanie-simvolov-v-politike> (дата звернення: 20.04.2024).
4. Мамонтова Е. Символічний комплекс атрибуції державного суверенітету. *Політичний менеджмент*. 2011. № 1. С. 17–24.

Куртучанова А. О. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Сімонцева Л. О. – завідувачка кафедри публічного управління, права та гуманітарних наук Херсонського державного аграрно-економічного університету, к.ю.н. доцент

ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ З ВИКОРИСТАННЯМ ДІДЖИТАЛ ТЕХНОЛОГІЙ

У сучасному світі питання захисту персональних даних у державному управлінні є надзвичайно важливим. Державні установи все частіше використовують електронні інструменти для обробки величезних обсягів персональних даних громадян, одночасно збільшуючи кількість викликів для кібербезпеки та безпеки даних.

Суспільна довіра до органів державної влади є важливою складовою ефективного управління, тож захист персональних даних став невід'ємною складовою сучасного державного управління. Такі проблеми вимагають постійного вдосконалення практик та інструментів захисту даних, а також врахування міжнародних стандартів і рекомендацій у цій сфері.

Сучасне національне законодавство України про захист персональних даних є досить розгалуженим. Його складають Конституція України, Закони України, зокрема, Закон України «Про захист персональних даних» [1], підзаконні нормативно-правові акти, а також міжнародні договори України, ратифіковані Верховною Радою України.

Говорячи про зміст дефініції «персональні дані», слід визначити, що згідно з визначенням Європейської комісії, «персональні дані - це будь-яка інформація щодо фізичної особи, не залежно від того, чи вона стосується його/її особистого, професійного чи суспільного життя» [2]. У свою чергу законодавство України встановлює, що «персональні дані - відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована» [1].

Закон України «Про захист персональних даних» розділяє персональні дані на дві категорії: загальні та особливі в залежності від потенційного ступеню ризику внаслідок їх незаконної обробки. До загальної категорії відносяться будь-які відомості, які дозволять прямо або опосередковано ідентифікувати людину. До особливої категорії відноситься інформація, що потенційно має високий ризик для прав і свобод людини й потребує особливих умов для її обробки та захисту. Вичерпний перелік видів персональних даних, що належать до особливої категорії, визначено Законом України «Про захист персональних даних» та доповнено наказом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про затвердження документів у сфері захисту персональних даних» від 08.01.2014 р. № 1/02-14 [1; 3].

Захист даних вимагає включити аспект захисту даних при розробці бізнес-процесів, продуктів і послуг. Налаштування конфіденційності мають бути встановлені на найвищому рівні за замовчуванням, контролер повинен впровадити технічні та процедурні заходи для забезпечення відповідності нормам протягом життєвого циклу обробки даних. Контролери мають запровадити процедури, щоб гарантувати, що персональні дані не обробляються, якщо не є необхідні для кожної конкретної мети [2].

Обробка персональних даних включає в себе будь-які операції з ними: збір, реєстрація, накопичення, передача, використання, поширення, знеособлення, зберігання, видалення [1].

Відповідно до статті 6 Закону України «Про захист персональних даних» персональні дані підлягають обробці з метою визначеною законом або іншими нормативно-правовими актами, положеннями або установчих документах, які регулюють діяльність конкретної установи. Установа може збирати дані для різних цілей і це важливо документувати у внутрішніх відомчих документах [1].

У сучасну цифрову епоху важко повністю уникнути та захистити збережені дані. Водночас можна визначити потенційні ризики, розпізнати їх та зменшити. При цьому ризик це не завжди порушення. Переважно йдеться про дії, які можуть призвести до негативних наслідків. Проте, інколи самі порушення можуть призвести до високих ризиків для прав людини [4].

Однією з причин є недостатня обізнаність державних службовців з міжнародними нормами й стандартами захисту інформації. Посадові особи можуть не усвідомлювати повною мірою, що їх повсякденна робота покладає на них відповідальність пов'язану зі збором та обробкою персональних даних. Поширеними порушеннями у службовій діяльності є незабезпечення належного рівня захисту персональних даних, не виконання умов для безпечної обробки спеціальної категорії даних, відсутність внутрішньої документації підприємства (установи, організації), яка регулює всі процедури

обробки даних, нестача процесу видалення даних, неналежна агрегація даних [4].

Накопичення персональних даних передбачає поєднання та систематизацію відомостей про фізичну особу або внесення їх до відповідних баз. Зберігання персональних даних має на меті дії щодо забезпечення їх цілісності. Персональні дані не повинні зберігатися довше, ніж необхідно для досягнення мети, у випадках якщо інше не передбачено законом. Після виконання мети персональні дані знищуються або передаються в архів. В окремих випадках строк зберігання може бути подовжено, але це має бути визначено у відповідних внутрішньо-розпорядчих документах.

Видалення персональних даних — це дія, спрямована на стирання даних із вихідного носія чи будь-якого іншого носія, в результаті якої стає неможливим відновити їх зміст. Це важливо, оскільки на практиці бувають випадки, коли інформація видаляється з одного ресурсу, але залишається в інших [4]. Це виступає не тільки порушенням порядку захисту даних, але й, з огляду на зміст інформації, може порушувати права та свободи людини.

Таким чином, забезпечення ефективного захисту даних вимагає постійного вдосконалення практик та інструментів. Законодавча база, відповідність міжнародним стандартам, а також розуміння важливості цього питання для громадськості та довіри до урядових органів є важливими складовими успішної політики в сфері захисту даних. Це вимагає комплексного підходу до безпеки персональних даних на всіх етапах їхнього оброблення з метою забезпечення прозорості, конфіденційності та відповідності законодавству.

Використана література

1. Про захист персональних даних : Закон України від 1.06.2010 р. № 2297-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 34. С. 481.
Міждисциплінарні наукові студії 2024

2. Про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних): Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) від 27 квітня 2016 р. 2016/679. *Офіційний вісник Європейського Союзу*. 2016. 98 с.

3. Про затвердження документів у сфері захисту персональних даних: наказ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 08.01.2014 р. № 1/02-14. *Офіційний вісник України*. 2014. 14 с.

4. Шадська У. Аналіз ризиків під час обробки персональних даних: що важливо знати? Київ : Компринт, 2021. 68 с.

Капрелова А. Р. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Совач К. О. – старший викладач кафедри публічного управління, права та гуманітарних наук Херсонського державного аграрно-економічного університету

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ В БРИТАНІЇ: СТАН ПРОФЕСІЇ

Публічне управління та адміністрування – це сфера, яка пов'язана з вирішенням стратегічних завдань державних органів, підприємств, установ та організацій з урахуванням комплексу зовнішніх і внутрішніх факторів впливу і тенденцій розвитку в конкретному середовищі, а також в певній галузі суспільного виробництва і держави загалом.

За визначенням багатьох британських політологів досвід державного управління зазнавав певних суперечливих тенденцій [3; 4]. Колін Рональд Талбот, британський політолог, почесний професор у Манчестері та науковий співробітник Кембриджського університету, дотримується такої точки зору: «Британське державне управління мертво. Або, принаймні, перебуває на

життєзабезпеченні. Що ж померло? Я повинен почати з того, що ми говоримо про вивчення та освіти в галузі архітектури державного управління та реалізації його політики. Цим займалися переважно, але не виключно, в університетах. Принаймні, так було» [4]. Наведемо декілька причин такого стану професії.

По-перше, критична традиція інституціоналізму вивчення державного управління, яка переважала протягом першої половини ХХ сторіччя, продовжила свій довгий і зтяжний занепад. Шквал соціальних наук вторгся в цю підгалузь наприкінці минулого сторіччя на тлі стрімкого розширення університетів. Ці виклики підживлювали еkleктизм. Наприклад, жоден предмет не домінував у змісті державного управління між 1970 та 1994 роками. Незважаючи на те, що у 1980-х роках збільшилася кількість статей про державну політику та управління, ця галузь не отримувала гідного висвітлення, і, як результат, предмет «Публічне управління» набув статусу «немодного».

По-друге, інституційна база державного управління була розмита у 1980-х роках, оскільки, наприклад, відомства зливалися з бізнес-школами, а фінансування наукових досліджень скорочувалося. Насправді, це призвело до так званого предметного розколу між бізнес-школами та факультетами політики, державного управління й публічного адміністрування.

По-третє, протягом більшої частини повоєнного періоду офіційне ставлення до спеціальності «Публічне управління», на думку британського політолога Родерика Артура Уильяма Родса, можна описати за допомогою слова «байдужість» [3]. Спостерігалось переконливе інтелектуальне обґрунтування значної частини урядової політики. І, як результат, ще більша ізольованість науковців від політиків.

По-четверте, відбулося швидке розширення викладання як на бакалаврському, так і на магістерському рівнях, а збільшення кількості

викладачів не встигало за кількістю студентів. Крім того, багато нових співробітників були призначені на тимчасові посади.

Нарешті, на цьому надзвичайно несприятливому тлі проглядаються чіткі ознаки теоретичної активності та інновацій. Отже, спостерігаються суперечливі тенденції. До початку Другої світової війни британське державне управління не мало узгодженої інтелектуальної ідентичності. Опинившись під загрозою з боку The New Right, воно не знайшло нової полі. “The New Right is a political idea and a sociological perspective. Associated with a trend in conservatism in the UK and the US in the 1970s (characterized by the rise of Margaret Thatcher and Ronald Reagan). This approach combined neo-liberal economics (free markets and minimal government intervention) with more traditional conservative views on social issues (such as a traditional view on family life, school discipline and law and order)” [2]. Спеціальність «Публічне управління» втрачало свою інституційну базу в університетах. Проте були й очевидні свідчення інтелектуального зростання.

Наразі «Публічне адміністрування», як дисципліна, продовжує розвиватися у Великій Британії, хоча темпи змін є повільними [1]. У той час як програми приділяють більше уваги менш традиційним темам, темпи демографічних і соціальних змін, поширеність нерозв’язних проблем і глобальний характер викликів, що стоять перед громадським сектором, з якими стикається державний сектор, свідчать про те, що більш прогресивні теми заслуговують на центральне місце в навчальних програмах. Суттєвий перегляд змісту програм може, однак, становити певний виклик, особливо для програм післядипломної освіти, зважаючи на неготовність державного сектору до модернізації. Важливо, що такі зміни можуть також підкреслити гетерогенність реальних та уявних навчальних потреб здобувачів, які вивчають публічне управління, з огляду на професійну природу предмета і здатність дисципліни залучати як студентів з досвідом роботи, так і студентів

старших курсів бакалавріату. Це вимагатиме від дисципліни рефлексії над її предметом і цілями навчання.

Використана література

1. Bottom K. A., Elliott I. C., Moller F. British public administration: the status of the taught discipline. *Handbook of Teaching Public Administration*. 2022. P. 1–16. URL: https://www.researchgate.net/publication/362504028_British_public_administration_the_status_of_the_taught_discipline (дата звернення: 07.04.2024).
2. New Right. Sociology. URL: <https://www.tutor2u.net/sociology/topics/new-right> (дата звернення: 10.04.2024).
3. Rhodes R.A.W. The Changing Face of British Public Administration. *Sage Journals*. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1111/j.1467-9256.1995.tb00129.x> (дата звернення: 09.04.2024).
4. Talbot C. From Public Administration to New Public Management: who killed the study of public administration in the UK? *LSE British Politics and Policy*. URL: <https://blogs.lse.ac.uk/politicsandpolicy/public-administration-uk/> (дата звернення: 08.04.2024).

МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ: АДАПТИВНІСТЬ ДО ВИКЛИКІВ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Бєлік Д. В. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Боліла С. Ю. – к. с.-г. н., доцент кафедри менеджменту, маркетингу та інформаційних технологій Херсонського державного аграрно-економічного університету

НОВІ ПІДХОДИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

Нові економічні виклики у світі, спровоковані наслідками пандемії COVID-19, загостренням відносин між Китаєм та Тайванем, повномасштабним збройним вторгненням росії в Україну, загостренням ситуації на Близькому Сході вимагають від підприємств та організацій не лише реагувати на ці зміни, але й активно адаптуватися до них. В цьому контексті адаптивність менеджменту та маркетингу виявляється критичним фактором успіху для будь-якого бізнесу.

Нова економіка – це сучасна економічна інфраструктура, що характеризується переважанням нематеріальних активів (знань, послуг) над матеріальними. Вона базується на інформаційних технологіях, інноваціях, швидких змінах та глобалізації. У новій економіці важливою стає гнучкість та швидкість реакції на зміни в економічному середовищі, технологічний прогрес, зміни в споживчих уподобаннях тощо.

В сучасних умовах суспільство залишається в сфері ринкової економіки, але змінюється його технологічна база з енергетичної на інформаційну. Інформація набуває первинної ваги у визначенні продуктивності економіки [1, с. 32]. В таких умовах, один з головних викликів нової економіки полягає в

постійній нестабільності та невизначеності. Технологічні зміни, політичні турбулентності, зміни в законодавстві – усе це може швидко змінити умови ринку та конкурентну ситуацію. У зв'язку з цим, менеджмент та маркетинг повинні бути готові до постійної переоцінки стратегій та тактик. Ще одним викликом для менеджменту та маркетингу є зростання конкуренції. З розвитком Інтернету та цифрових технологій входження на ринок стало набагато простішим для нових гравців. Крім того, з'явилися нові форми конкуренції, такі як платформи соціальних мереж, що дозволяють усім компаніям залучати собі аудиторію, впроваджуючи правильну маркетингову політику. У зв'язку з цим, компанії повинні постійно змінювати свої підходи до маркетингу та менеджменту, щоб виживати на ринку та залишатися конкурентоспроможними.

Для ефективної адаптації до цих викликів менеджмент та маркетинг можуть використовувати різні стратегії та підходи. Однією з таких стратегій є постійна інновація. Компанії, які стежать за новітніми технологіями та постійно впроваджують інновації, зазвичай мають перевагу на ринку. Наприклад, компанії можуть використовувати штучний інтелект для аналізу великих обсягів даних та визначення нових можливостей для розвитку бізнесу. Іншою важливою стратегією є гнучкість та адаптивність. Компанії повинні бути готові до швидкої зміни своїх стратегій та тактик відповідно до змін на ринку. Наприклад, у зв'язку зі змінами в споживчих уподобаннях компанія може швидко переключитися з одного виду продукції на інший, який відповідає попитові ринку.

Важливою є стратегія цифрового маркетингу, особливо зараз, коли у сучасному світі інтернет та соціальні медіа відіграють величезну роль у просуванні продуктів та послуг. Компанії повинні активно використовувати YouTube, Facebook, Instagram, TikTok для залучення нових клієнтів та підтримки вже існуючих.

Крім того, важливою є стратегія сталого розвитку. Сьогодні споживачі все більше звертають увагу на екологічні та соціальні аспекти бізнесу. Компанії, які активно займаються соціальною відповідальністю та екологічною діяльністю, зазвичай мають кращу репутацію серед споживачів та більшу вірогідність успіху на ринку у майбутньому.

У зв'язку з сучасною ринковою ситуацією, рекомендується підприємствам активізувати свою маркетингову діяльність шляхом вдосконалення основних інструментів маркетингу, таких як товарно-асортиментна та цінова політика. Важливо вдосконалити товарну політику, що означає аналіз і покращення характеристик і якості товарів, які пропонує підприємство. Це може включати в себе розробку нових продуктів або модифікацію існуючих, щоб вони відповідали потребам сучасного ринку. Також важливо забезпечити ефективну упаковку та дизайн продуктів, які б привертати увагу споживачів. Також рекомендується підприємствам оновити асортиментну політику, тобто розширити, модернізувати, наситити та гармонізувати асортимент продукції. Це може включати в себе додавання нових товарів до асортименту, які відповідають потребам цільової аудиторії, або ж вилучення зі складу товарів, які втратили актуальність або не приносять достатньої прибутковості. Крім того, варто ретельно переглянути цінову політику підприємства, здійснивши аналіз поточних цін на продукцію та послуги, порівняння їх з конкурентами на ринку та визначення оптимальної цінової стратегії [2].

Тобто, адаптивність менеджменту та маркетингу до викликів нової економіки є критично важливою здатністю для успіху будь-якого бізнесу. Компанії, які постійно інноваційні, гнучкі та адаптивні, зазвичай мають конкурентну перевагу на ринку. Тому важливо для керівників підприємств і маркетингологів постійно аналізувати економічні та соціальні тенденції, швидко реагувати на зміни та постійно вдосконалювати свої стратегії та тактики.

Використана література

1. Зомчак Л. М., Вдовин М. Л., Романич І. Б. Нова економіка: особливості, проблематика, пріоритети та перспективи. *Інноваційна економіка, інтелектуальна власність та трансфер технологій*. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпропетровськ, 2014. С. 31–33.

2. Палка І. М. Вдосконалення системи управління маркетинговою діяльністю на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2015. Вип. 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_11_26 (дата звернення: 12. 04. 2024).

Костина О. С. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Базака Р. В. – к. н. із соц. ком., доцент кафедри менеджменту, маркетингу та інформаційних технологій Херсонського державного аграрно-економічного університету

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІННОВАЦІЙ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД

Технологічний прогрес у сільському господарстві нерозривно пов'язаний з розвитком міст та комерційної торгівлі. Цей сектор завжди потребував нових технологічних розробок, проте цифрові технології в сільському господарстві з'явилися не за одну ніч. На ранніх етапах свого розвитку технологічна модель сільськогосподарського виробництва базувалася на натуральному господарстві, яке характеризувалося низькою продуктивністю аж до початку ХХ століття. Цей період, відомий як «Сільське господарство 1.0», характеризувався винайденням плуга та поширенням тяглової сили тварин [1]. «Сільське господарство 2.0» зародилося наприкінці

XIX століття з появою тракторів та іншої механізованої техніки. З того часу нові сільськогосподарські технології пройшли кілька фаз стрімкого розвитку, оскільки темпи технічного прогресу значно зросли [1]. Нова технологія точного або розумного землеробства, також відома як «Сільське господарство 3.0», народилася з потреби більш ефективно відстежувати та управляти всіма ресурсами, що використовуються в сільськогосподарському виробництві. Прагнення до точного землеробства та впровадження відповідних технологій призвело до розробки нових методів та інструментів для сільського господарства [1]. Епоха 3.0 стала технологічно можливою завдяки впровадженню нової системи глобального позиціонування (GPS). Зокрема, системи GPS допомагають виявляти небажані зміни на певних ділянках вирощування сільськогосподарських культур та забезпечувати ефективне використання наявних ресурсів. Концепція сталого сільського господарства та дослідження в галузі автоматизованої обробки полів значною мірою ґрунтуються на технології GPS та її нових можливостях. Перехід від «розумного» до «підключеного» сільського господарства яскраво ілюструє стрімкий розвиток сільського господарства у XX та на початку XXI століть і таким чином зароджується «Сільське господарство 4.0» [1]. Автономні машини з датчиками, доповнена реальність (AR), Інтернет речей (IoT), дрони та супутники є невід'ємними компонентами нових технологій для сільського господарства покоління 4.0. Новий підхід до прийняття рішень в аграрному секторі тепер базується на даних, що зберігаються в хмарі та доступні за допомогою цифрових інструментів. На основі цих проаналізованих даних фермери та інші великомасштабні сільськогосподарські суб'єкти можуть приймати кращі рішення. «Сільське господарство 4.0» з'являється в епоху широкої автоматизації та діджиталізації, а нові розробки сільськогосподарських технологій стають все більш інтегрованими та мережевими, що дозволяє оптимізувати всі етапи виробничого процесу та краще відстежувати, контролювати та управляти операціями. «Сільське

господарство 5.0» або цифрове сільське господарство – це наступне покоління сільськогосподарських практик та інструментів, спрямованих на максимізацію врожайності та інших сільськогосподарських показників [1]. Ці нові технології включають мобільний зв'язок 5G, який зараз стрімко розвивається і збільшить охоплення та доступність новітніх технологій у сільському господарстві в усьому світі. Спираючись на це можна навести деякі приклади сучасних інформаційних технологій та інновацій, що використовуються у сфері продовольства та його безпеки у сучасному світі:

- **розумне землеробство:** технологія, яка використовує датчики, дрони та штучний інтелект для збору даних про врожай, ґрунт і погоду. Наприклад, у США компанія «Corteva Agriscience» використовує розробку, що включає в себе штучний інтелект, який розробляє нові сорти насіння, стійких до посухи та хвороб [3]. Компанія «Indigo Agriculture» пропонує платформу для точного землеробства, яка використовує дані про ґрунт, погоду та врожайність для оптимізації внесення добрив, насіння та хімікатів [6]. В той же час Європі використовується система цифрового сільського господарства BASF Digital Farming, що в свою чергу використовує дрони та датчики для моніторингу стану посівів і прогнозування врожайності [4]. Також виробник сільськогосподарської техніки «Fendt» розробив систему автоматичного керування трактором, яка забезпечує точність і значно спрощує процес керування технікою [5]. В Азії група компаній «Alibaba Group» використовує штучний інтелект для розробки платформи для електронної комерції, яка допомагає фермерам купувати сільськогосподарські продукти та послуги [2];

- **цифрові платформи для торгівлі продовольством:** такі платформи можуть допомогти з'єднати фермерів і покупців, отримати кращу ціну за свою продукцію. Серед прикладів можна привести американську платформу «Local Harvest», яка підтримує контакт фермерів безпосередньо з покупцями;

- **продовольчі трекари:** технології, що використовуються для відстеження походження та маршруту продуктів харчування, що може

допомогти у випадку спалахів хвороб та інших надзвичайних ситуацій, зокрема американський «Food Sentry»;

- **мобільні додатки для фермерів:** додатки, що надають фермерам доступ до інформації про погодні умови, ринки, кращі практики ведення сільського господарства та інші необхідні ресурси. Достатньо відомими є додатки «My John Deere» (дозволяє фермерам відстежувати свою техніку John Deere, а також отримувати доступ до інформації про свої поля та культури).

В Україні аграрний сектор є одним з найважливіших секторів національної економіки. Однак, незважаючи на великі труднощі, спричинені наслідками військових дій, нестабільною економічною ситуацією та стрімким зростанням технологічної інноваційної діяльності, наші сільгоспвиробники намагаються інтегрувати та адаптувати нові науково-технічні розробки у своє виробництво.

Навіть, якщо наразі більшість фахівців агробізнесу в Україні, не здатні успішно впроваджувати інновації, у майбутньому сільське господарство потребуватиме впровадження технологій, нової техніки, обладнання, механізмів, інструментів, сортів рослин, порід тварин, нових технологій виробництва, методів пошуку, зберігання, фіксації та передачі інформації. Проте навіть зараз, у не найкращий для нашої держави час, є кілька інноваційних проектів, які вже використовуються в Україні і серед таких платформа, яку пропонує компанія «East Fruit» для відстеження цін на продовольство, сюди ще хотілося б віднести мобільний додаток «Eat4Life».

На даний момент це дуже далеко від тих інноваційних технологій, які впровадженні у світі, але при створенні певних умов, цілком можливий ефективний прорив у аграрному секторі.

Використана література

1. Вергунов В. А. Науково-інноваційний розвиток агровиробництва як *Міждисциплінарні наукові студії 2024*

запорука продовольчої безпеки України: вчора, сьогодні, завтра: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 28–29 вересня 2023 р. / НААН, ННСГБ, Ін-т історії аграр. науки, освіти та техніки, Ін-т СГ Карпатського регіону НААН. Київ : Оброшине, 2023. 305 с.

2. Alibaba.com. *OfficialWebsite*. Веб-сайт. URL: <https://www.alibaba.com/>(дата звернення: 15.04.24).

3. Corteva Agriscience. Global. *Веб-сайт*. URL: <https://www.corteva.com/>(дата звернення: 14.04.24).

4. Digital Farming. BASF Agricultural Solutions Global. *Веб-сайт*. URL: <https://agriculture.basf.com/global/en/business-areas/digital-farming.html>(дата звернення: 15.04.24).

5. Fendt International. The agricultural machinery Manufacturer. *Веб-сайт*. URL: <https://www.fendt.com/int/>(дата звернення: 15.04.24).

6. Increase crop yields. Sustainable farming. Indigo Europe. *Веб-сайт*. URL: <https://www.indigoag.eu/>(датазвернення: 14.04.24).

Щепаняк А. С. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Базака Р. В. – к. н. із соц. ком., доцент кафедри менеджменту, маркетингу та інформаційних технологій Херсонського державного аграрно-економічного університету

НАСЛІДКИ ВІЙНИ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА АГРАРНОГО БІЗНЕСУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Війна має значний негативний вплив на розвиток сільського господарства. Наприклад, скорочення посівних площ в Україні. Скорочення посівних площ в Україні є однією з найактуальніших проблем сьогодення. За

різними оцінками, у 2023 році посівні площі скоротилися на 25-30% порівняно з 2022 роком [2].

Одним із головних негативних впливів на розвиток сільського господарства та продовольчої безпеки є підрив Каховської ГЕС. 6 червня 2023 року російські окупанти здійснили новий акт екоциду, що вже призводить до непередбачених екологічних наслідків для південної частини України та всього Чорноморського регіону [3]. Каховське водосховище було найбільшим в країні, його повний об'єм складав більше 18 км³, корисний – 6,8 км³. Це майже третина об'єму всіх штучних водойм на території України і майже чверть від корисного об'єму всіх штучних водойм країни (28,2 км³), який безпосередньо мав використовуватися у сільському господарстві. Це означає, що в результаті руйнування Каховської греблі і спорожнення Каховського водосховища Україна одночасно і на довго, можливо навіть назавжди, втратила майже четвертину операційних запасів прісної води [4].

Підрив Каховської ГЕС спричинив затоплення територій та спуск й обміління водосховища. Ці два основні наслідки призвели до загрози водної та продовольчої безпеки регіону. Для сільського господарства одними з наслідків є знищення зрошення, було зупинено водопостачання півмільйона га землі. Це призвело до зменшення врожайності на значній частині полів, що негативно вплинуло на продовольчу безпеку України. Було затоплено близько 10 тис. га сільськогосподарських угідь у Херсонській області [1].

Це призвело до втрати врожаю та виведення з обробітку цих земель на невизначений термін. Зміна ґрунтових вод, зниження рівня ґрунтових вод призводить до опустелювання та деградації земель. Зміна солоності ґрунту робить їх непридатними для вирощування певних культур. Втрата рибних ресурсів, загибель риби у Каховському водосховищі та нижче за течією Дніпра завдало значних збитків рибному господарству. Через підрив Каховського водосховища відбулося забруднення вод Дніпра і Чорного моря. Первинне забруднення внаслідок потрапляння до вод паливно-мастильних матеріалів,

змиву сміття, агрохімікатів, інших небезпечних матеріалів, затоплення і виведення з ладу систем очистки стічних вод, каналізації, і так зване «вторинне забруднення», що виникає внаслідок порушення шарів намулу, в яких десятиліттями відбувалось накопичення забруднюючих речовин.

Взагалі, всі водосховища в Україні становлять серйозну загрозу для населення, економіки та довкілля. Небезпека пов'язана з можливістю гідродинамічних аварій, що призводять до швидкого поширення хвиль паводків, затоплення раніше затоплених територій, а також загрози життю та здоров'ю людей, загибелі водних живих ресурсів та видів тварин, руйнування та пошкодження інфраструктури та житла, знищення врожаю, забруднення ґрунтів та водойм тощо.

З іншого боку, є також важливі уроки, які слід винести з катастрофи на Каховській греблі. У минулому основна увага приділялася ефективності гідротехнічних споруд, ігноруючи їх надійність та безпеку. Такий підхід призводив до рішень, де інтегроване використання водних ресурсів з різних секторів могло мати негативні наслідки. Наприклад, об'єднання функцій водоскиду і проти паводкового захисту в одній гідротехнічній споруді, такій як водоскидна гребля, де гідроелектростанція виконує функції підпірної стіни і водоскиду, було ефективним, але ненадійним і небезпечним рішенням. Цей аспект може стати неочікуваним «подарунком» для терористів. Якби гідротехнічні споруди та ГЕС не слугували підпірними стінами, їх повне руйнування не мало б таких руйнівних наслідків.

Щодо інформаційного розвитку сільського господарства, війна має як негативні так і позитивні наслідки. З негативних наслідків це обмеження доступу до інформації, тобто блокування сайтів та онлайн-сервісів, пов'язаних з сільським господарством; пошкодження та руйнування інфраструктури, що ускладнює доступ до Інтернету; переміщення людей, внаслідок чого вони втрачають доступ до звичних джерел інформації. Зниження рівня обміну інформацією, наприклад, наукові дослідження та інновації в аграрній сфері

уповільнилися. З позитивних дій це те, що технології впроваджуються все швидше, підвищуються стійкість інформаційних систем. Завдяки допомозі міжнародних організацій, зростає надання необхідної інформації виробникам. Почалася активізація спільнот. Сільськогосподарські виробники об'єднуються в онлайн-спільнотах, щоб ділитися досвідом та знаннями. Зросла популярність онлайн-курсів та вебінарів з аграрної тематики, адже значна кількість компаній надає доступ до курсів і вебінарів безкоштовно. Більшість сільськогосподарських виробників навчаються користуватися інформаційними технологіями для покращення своєї роботи.

Важливо зазначити, що війна в Україні не зупинила інформаційний розвиток сільського господарства. Навпаки, вона навіть стимулює появу нових інноваційних рішень, які допомагають українському аграрному сектору стати більш стійким та конкурентоспроможним.

Використана література

1. Агрополіт. Веб-сайт. URL: <https://agropolit.com/cards/11-kahovska-ges-naslidki-dlya-agrosektoru-ta-udar-po-ekologiyi-ukrayini> (дата звернення: 05.02.24).
2. Албул С. Через війну посівні площі України скоротилися на 30%. Веб-сайт. URL: <https://lb.ua/> (дата звернення: 10.02.24).
3. Екодія. Веб-сайт. URL: <https://ecoaction.org.ua/pidryv-kakhovskoi-hes-poperedni-vysnovky.html> (дата звернення: 15.02.24).
4. Стефанишин Д., Бенатов Д. Катастрофа на Каховському водосховищі: причини та наслідки, які не обговорюють. Матеріали XXIII Міжнародної науково-практичної конференції *Екологія. Людина. Суспільство*. Київ. 2023. С. 244–247.

5. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку. *Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу*. К. : Києво-Могилянська академія, 2011. 244 с.

Жарінова Н. П. – здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Боліла С. Ю. – к. с.-г. н., доцент кафедри менеджменту, маркетингу та інформаційних технологій Херсонського державного аграрно-економічного університету

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ІННОВАЦІЙ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасний діловий світ характеризується швидкими змінами та інноваціями, особливо у сфері цифрових технологій. Цифрові інновації, такі як штучний інтелект, машинне навчання, блокчейн, інтернет речей і великі дані, радикально змінюють спосіб ведення бізнесу. Вони відкривають нові можливості для підвищення ефективності, зниження витрат і покращення якості обслуговування клієнтів. Вплив цих технологій на конкурентоспроможність компаній стає ключовим фактором їх успіху на ринку, що робить цю тему актуальною для дослідження.

Питання щодо впливу цифрових інновацій на конкурентоспроможність сучасних підприємств вивчало багато вчених, наприклад, Ю.М. Котельникова [1], Ю. Старушкевич [2], Г.С. Нагорняк [3], К.Є. Хануфф [3], Л.В. Бондарчук [4], О.К. Томчук [4] та інші. Але, враховуючи динамізм розвитку цифрових технологій в сучасному світі, ця проблематика потребує подальших досліджень в плані впливу на діяльність суб'єктів господарювання в умовах зростаючої конкуренції.

В умовах глобалізації та зростання конкуренції підприємства повинні знайти способи адаптації до нової цифрової реальності, щоб досягти успіху. Цифрові інновації не тільки сприяють оптимізації внутрішніх процесів, але й розширюють можливості для створення нових продуктів і послуг, вимагаючи глибокого розуміння їх впливу на бізнес-модель компанії.

Особливо важливо вивчити, як компанії можуть ефективно інтегрувати новітні технології у свої стратегії та операції, щоб збільшити свою конкурентну перевагу. Цей підхід дозволяє підприємствам не тільки виживати, але й процвітати в динамічному цифровому бізнес-середовищі.

Мета даного огляду полягає в висвітленні ключових факторів впливу цифрових інновацій на конкурентоспроможність сучасних підприємств.

В умовах сучасного розвитку національної економіки відбувається жорстка конкуренція, пов'язана з інтеграцією України в міжнародний економічний простір і зростанням кількості сильних транснаціональних корпорацій на внутрішньому ринку. Тому в сучасних умовах розвитку питання підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, на думку експертів, є першочерговим [1].

Конкурентоспроможність є однією з центральних категорій сучасної економічної науки, традиційно пов'язаної зі злагодженістю функціонування суб'єктів конкурентних відносин, ефективністю та стабільністю розвитку всього ринкового механізму. Конкурентоспроможність компанії часто асоціюється з такими характеристиками, як:

- здатність виробляти конкурентоспроможні продукти та послуги;
- здатність працювати продуктивно та ефективно;
- здатність задовольняти потреби споживачів краще, ніж основні конкуренти [1].

Цифрова трансформація – це не лише впровадження технологій та інновацій, а загалом це інструмент для змін. Рушійною силою процесу

цифровізації є співробітники компанії, які у своїх діях спираються на усталені традиції, норми поведінки, цінності та офіційні правила, тобто на сформовану організаційну культуру [2].

Для підвищення ефективності організаційної культури в умовах цифровізації слід використовувати комплексний підхід, який включає гармонійне поєднання факторів, що впливають на розвиток корпоративної культури, складових її елементів цифрових навичок і можливостей, а також інформаційних технологій.

В умовах сучасного розвитку цифрового суспільства, що характеризується високим динамізмом і високим рівнем невизначеності, вирішальним чинником для досягнення сталої конкурентної переваги промислового підприємства є не володіння певними ресурсами, а вміння їх ефективно використовувати. І тут особливу роль відіграє людський капітал.

Сьогодні виробництво товарів, що користуються попитом, ще не гарантує фірмі стабільне становище на ринку. При сучасному розвитку економіки випуск нового продукту, навіть спеціального, дасть компанії конкурентну перевагу не більше ніж за 3-6 місяців, оскільки науково-технічний прогрес швидко скоротить життєвий цикл продукту. Попит на продукцію може швидко змінюватися, тому компаніям доводиться часто змінювати або доповнювати продукцію, яку вони виробляють [3].

Вплив цифрових інновацій на конкурентоспроможність сучасного бізнесу можна структурувати в кількох ключових сферах, кожна з яких враховує різні аспекти впливу інженерних технологій на бізнес.

1. Внутрішня оптимізація процесів. Цифрові інновації дозволяють компаніям автоматизувати рутинні та трудомісткі процеси, зменшити витрати та підвищити продуктивність. Наприклад, використання штучного інтелекту для аналізу великих обсягів даних може допомогти виявити неефективність і оптимізувати ланцюг поставок.

2. Покращення взаємодії з клієнтами. Цифрові платформи, такі як системи CRM та інструменти автоматизації маркетингу, відіграють важливу роль у взаємодії з клієнтами. Вони пропонують більш індивідуальний підхід і покращений сервіс, який допомагає залучати та утримувати клієнтів.

3. Розробка нових продуктів і послуг. Цифровізація відкриває шлях до розробки нових продуктів і послуг, які раніше були неможливими. Наприклад, фінтех-компанії використовують блокчейн для створення нових форм фінансових послуг, таких як криптовалюти та однорангове кредитування.

4. Підвищення гнучкості та адаптивності. Цифрові технології допомагають підприємствам швидше реагувати на зміни ринкових умов. Інструменти аналітики в реальному часі можуть допомогти компаніям адаптуватися до змін споживчого попиту та настроїв [4].

Поява конкурентної переваги для стартапів може бути реалізована за допомогою Startup або доступу до глобальних цифрових платформ для досліджень, розробки, продажів і дистрибуції. Ці компанії випереджають компанії-лідери за швидкістю, вартістю та якістю обслуговування.

Конкурентна перевага гарантується цифровими технологіями завдяки здатності долати регіональні кордони, можливості використовувати клієнтську базу, інфраструктуру та технології на міждисциплінарному рівні. Розмір компанії може бути конкурентною перевагою, яка може змінюватися під впливом ринкового попиту. Цифрові технології створюють прозорість, визначаючи нові моделі поведінки споживачів на основі доступу до мобільних мереж і баз даних [5]. Цифрові інновації мають вирішальний вплив на конкурентоспроможність сучасних компаній, надаючи їм інструменти для оптимізації внутрішніх процесів, покращення взаємодії з клієнтами, розробки інноваційних продуктів і послуг і забезпечення гнучкості, необхідної в динамічному ринковому середовищі.

Однак слід враховувати, що успішна інтеграція цих інновацій вимагає не лише інвестування ресурсів у технології, а й стратегічного планування,

культурної адаптації та управління змінами. Щоб максимізувати переваги цифрових технологій, компанії повинні застосувати комплексний підхід, який включає освіту та навчання співробітників, посилення систем кібербезпеки та створення бізнес-моделей, здатних швидко реагувати на зміни в технологіях і на ринках. Крім того, необхідна активна координуюча участь адміністрації організації в процесі цифрової трансформації, оскільки її керівництво та підтримка є важливими для успіху ініціатив.

Використана література

1. Котельникова Ю. М. Підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах цифровізації. *Innovation and Sustainability*. 2022. Вип. 4. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/29259/1/%d0%> (дата звернення: 23.04.2024).

2. Старушкевич Ю. Трансформація організаційної культури підприємств в умовах цифровізації. URL: <http://195.34.206.236/bitstream> (дата звернення: 23.04.2024).

3. Нагорняк Г. С., Хануфф К. Є. Розвиток інтелектуального капіталу в епоху цифровізації у контексті підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств України. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. Вип 19. Т. 1. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/aprde/article/view> (дата звернення: 23.04.2024).

4. Бондарчук Л. В., Томчук О. К. Особливості менеджменту сучасних підприємств та конкурентоспроможність в умовах сучасних викликів. *Young Scientist*. 2024. Вип. 1 (125). URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article> (дата звернення: 23.04.2024).

5. Лесік М. А. Конкурентоспроможність підприємства в умовах формування цифрової економіки. *Modern Economics*. 2020. Вип. 19. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10325/1/170-173.pdf> (дата

звернення: 23.04.2024).

Дворник О. – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

НЕОБХІДНІСТЬ КОМПЕТЕНТНОСТІ АДАПТИВНОСТІ ДЛЯ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА

Зміни, які відбуваються в суспільстві, потребують нових форм професійної компетентності управління. Національно-соціальна компетентність управління залежить від цього, визначаючи загальну ефективність у різних професійних сферах. Ключові особи стають бізнес-професіоналами, які виконують важливі управлінські функції, серед яких менеджери відіграють особливу роль.

У сучасних умовах менеджери реалізують не лише поточне управління, але й стратегічне планування, що включає визначення довгострокових цілей розвитку підприємства, шляхи їх досягнення та дослідження ринкової ніші для реалізації своєї продукції. Успіх будь-якого менеджера визначається рядом компетенцій: адаптивність, здатність швидко та адекватно реагувати на надзвичайні ситуації, вміння виявляти та вирішувати проблеми, здатність до навчання та самонавчання, стресостійкість, креативність, орієнтованість на клієнта та спрямованість на результат.

Метою статті є дослідження соціального аспекту взаємодії особистісних характеристик та адаптивності сучасного менеджменту. До завдань соціологічного дослідження входить визначення значущості адаптивності менеджерів у сучасній організації, виявлення факторів, що визначають рівень адаптивності, оцінка особистісних характеристик управлінського персоналу, а

також оцінка впливу внутрішньо організаційного клімату на адаптивність управління.

Покращення адаптивності менеджерів, їх здатність адаптуватися до середовища, яке змінюється, позитивно впливає на це. Менеджери, які володіють ключовими компетенціями та мають сильну особистість, забезпечують не лише успішну реалізацію амбіційних планів, а й створюють сильну конкурентну перевагу, разом з сучасним виробництвом, відомими брендами та іншими факторами, створюючи потужний потенціал для досягнення провідних позицій на ринку.

У сучасний час посилюється потреба у соціологічних дослідженнях компетентності менеджерів. Це пов'язано з тим, що розвиток компетентності менеджерів, зокрема адаптивності, відображає потребу суспільства в розвитку соціальної комунікації виробничих і невиробничих організацій. У цьому випадку соціологічний аналіз адаптивності менеджерів дозволяє уточнити пріоритетні напрямки у модернізації організаційної структури управління і може значно вплинути на моделювання вмісту організаційних відносин всередині корпоративних структур. Соціологічне розуміння сутності адаптивності набуває великого значення в професійній соціалізації особистості і визначенні перспектив трудової діяльності менеджерів. З позицій соціології управління знання про вміст і форми прояву адаптивності менеджерів сприяє досягненню взаємовідносин внутрішньої і зовнішньої середовища корпоративного управління, адекватних одне одному в сучасних умовах. Для підвищення рівня адаптивності працівників необхідно проведення для них різноманітних тренінгів, навчальних семінарів; регулярних методичних нарад; науково-практичних конференцій, круглих столів, презентацій, спеціалізованих виставок, тематичних зустрічей з клієнтами PR-акцій з метою вдосконалення корпоративної системи управління знаннями. Слід проводити регулярні процедури атестації та оцінки спеціалістів; надавати можливість працювати співробітникам у команді з

Міждисциплінарні наукові студії 2024

більш досвідченими колегами; впроваджувати систему менторства для постійного обміну досвідом; організувати стажування співробітників.

Отже, можна сказати, що адаптивність менеджера – це здатність швидко перестроюватися, не пропускаючи нові можливості, які відкриває ринок. Сьогодні це стає набагато важливішою задачею, ніж раціональність управління у всіх її формах – від досягнення упорядкованості, підконтрольності, відповідності інструкціям, типовим формам до економії на управлінських витратах. Адаптивність менеджера базується на базовому наборі компетенцій, якими він повинен володіти для здійснення своєї професійної діяльності. Однак досягнення високого рівня адаптивності менеджерів повинно бути не самоціллю, а засобом підвищення стійкості та ефективної роботи організації в цілому. У сучасному світі організаціям доводиться працювати в умовах постійно змінюючогося зовнішнього середовища, тому діяльність з підвищення адаптивності менеджерів повинна мати комплексний і безперервний характер, щоб сприяти підвищенню їх адаптивних якостей і ефективності виробництва.

Використана література

1. Савицька О. М., Салабай В. О. Діджиталізація управління бізнесом підприємства в контексті розвитку Індустрії 4.0 в Україні. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи*: зб. тез доп. І Міжнародної наук.-практ. конф., 23 квіт. 2020 р. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2020. С. 62–63. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/issue/viewIssue/%D0%91%D0%86%D0%9C/6416>.
 2. Гусева О. Ю. Легомінова С. В. Діджиталізація – як інструмент удосконалення бізнес-процесів, їх оптимізація. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. Вип. 1. С. 33–39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecmebi_2018_1_7.
- Міждисциплінарні наукові студії 2024*

3. Garafonova O., Zhosan H., Khudolei V., Tiukhtenko N., Tymkiv I., Riabets N. Strategic model and potential sources of financing for the post-war revitalization of agricultural enterprises in the de-occupied territories. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2023. Volume 2 (49), P. 207-218. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.49.2023.3983>.

4. Лезіна А. В., Бореї А. А. Діджиталізація бізнес-процесів сучасного підприємства. Збірник тез доповідей. Київ: ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”, 2020, С. 95–96.

5. Устенко М., Руських А. Діджиталізація: основа конкурентоспроможності підприємства в реаліях цифрової економіки. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2019. Вип. 68. С. 181–192.

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ ТА АГРОБІЗНЕСІ

Смольянінов Д. К. – здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Лобода О. М. – к. т. н., доцент кафедри менеджменту, маркетингу та інформаційних технологій Херсонського державного аграрно-економічного університету

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЙ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Розвиток технологій Інтернет-маркетингу є ключовим для підприємств малого бізнесу в сучасному цифровому середовищі. Інтернет-маркетинг може надати підприємствам значну конкурентну перевагу, оскільки він дозволяє звертатися до цільової аудиторії точно та ефективно. Основні функції маркетингу, такі як вивчення запиту, ціноутворення, реклама, стимулювання збуту та планування асортименту, можуть бути оптимізовані та удосконалені за допомогою інструментів Інтернет-маркетингу [1, с. 35–48].

Просування сайту в пошукових системах і тематичних каналах є одним з найефективніших способів взаємодії з цільовою аудиторією та привертання потенційних клієнтів. Це дозволяє підприємствам підвищити свою видимість в Інтернеті та залучити нових клієнтів [2, с. 22–45].

Однак для успішного використання технологій Інтернет-маркетингу підприємства повинні мати чітку стратегію та глибоке розуміння своєї цільової аудиторії [3]. Важливо також постійно аналізувати та вдосконалювати свої маркетингові кампанії з урахуванням змін в цифровому середовищі та поведінці споживачів.

Просування сайту в пошукових системах є важливим елементом стратегії маркетингу в Інтернеті. Цей процес включає в себе ряд ключових етапів та завдань [4, с. 135–162]:

1. Розкрутка сайту та нарощування бази: це включає в себе просування сайту в результатах пошуку шляхом отримання посилань від інших сайтів, що підвищує авторитет та видимість сайту в пошукових системах.
2. Оптимізація сайту для пошукових систем: важливо оптимізувати контент та технічні аспекти сайту для покращення його позицій в пошукових системах.
3. Проведення рекламних заходів в Інтернеті: це включає в себе використання контекстної реклами, банерної реклами, таргетованої реклами в соціальних мережах тощо.
4. Спілкування з аудиторією сайту: важливо встановлювати зворотний зв'язок з клієнтами, вивчати їх потреби та вподобання.
5. Постійна підтримка та моніторинг ефективності сайту: включає в себе регулярне оновлення контенту, вирішення технічних проблем та моніторинг ключових показників продуктивності сайту.
6. Внесення змін у маркетингові плани: це включає в себе аналіз результатів та внесення коректив до маркетингових стратегій відповідно до змін у ситуації.

Поза тим, стратегічне управління та розвиток бізнесу в Інтернеті включають такі аспекти, як позиціонування компанії, управління брендом, взаємодія з партнерами та акціонерами, щоб забезпечити успішний розвиток бізнесу в онлайн-середовищі [5, с. 271–292].

Маркетинг та бренд-менеджмент в сучасному світі відіграють ключову роль у наданні маркетингової інформації про компанії [6, С. 38–44], їхні товари та послуги. Вони також надають необхідну інформацію для електронних та

друкованих засобів масової інформації, використовуючи різні канали комунікації, такі як підкасти, відеокасти та RSS-розсилки.

RSS-розсилки є одним з ефективних способів отримання актуальної інформації від певного джерела через Інтернет. Вони дозволяють користувачам підписуватися на новини та оновлення з сайтів, що їх цікавлять, та отримувати їх у зручному форматі.

Маркетинг і бренд-менеджмент також включають в себе застосування різних інструментів для просування на ринку, таких як банерна та контекстна реклама, участь у форумах та соціальних мережах, співпраця з блогерами та організація розсилок [7, с. 133–139].

Ці стратегії дозволяють підприємствам залучати увагу клієнтів, створювати позитивний імідж бренду та забезпечувати ефективну комунікацію зі своєю цільовою аудиторією.

Корпоративний сайт в сучасному бізнесі виконує низку важливих функцій, спрямованих на поліпшення комунікації з клієнтами та партнерами, а також на підвищення ефективності продажів та обслуговування клієнтів. Прямий продаж через Інтернет-магазини та електронні каталоги: корпоративний сайт може служити платформою для прямого продажу продукції або послуг через Інтернет-магазини або електронні каталоги, що дозволяє клієнтам легко здійснювати покупки онлайн. Клієнтський сервіс: сайт може надавати канал зворотного зв'язку з клієнтами та партнерами, де вони можуть отримати консультації, навчання та інші види підтримки онлайн. Екстранет-системи: впровадження екстранет-систем дозволяє розширити спектр послуг, які надаються клієнтам, забезпечуючи їм доступ до різних функцій, таких як інформація про розподільну мережу філій компанії, організація сервісу за оформленням замовлень та доступ до електронного каталогу продукції. Персоналізовані рішення: сайт може надавати персоналізовані послуги, такі як можливість редагувати реєстраційні дані,

переглядати історію замовлень та отримувати повідомлення по електронній пошті або sms-повідомлення для відстеження замовлень.

Служба маркетингу відіграє важливу роль у розробці і підтримці сайту, забезпечуючи опис цільової аудиторії компанії і визначаючи, яка інформація буде розміщена на сайті і для кого вона призначена. Однак варто пам'ятати, що на сайт також заходять пошукові роботи, тому важливо забезпечити їм доступ до потрібної інформації. Синхронізація сайту з загальною стратегією просування є важливим елементом Інтернет-маркетингу, який допомагає підтримувати інші комунікаційні канали та сприяє розвитку самого сайту.

Пошук надійного партнера в сфері веб-розробок є важливою задачею для служби маркетингу компанії. Критерії вибору партнера можуть включати якість сервісу та продукту, вартість рішення, терміни розробки, надійність розробника та можливості подальшої співпраці.

Використана література

1. Abeliansky A., Hilbert M. Digital technology and international trade: Is it the quantity of subscriptions or the quality of data speed that matters? *Telecommunications Policy*, 2020. 41(1). P. 35–48.

2. Goyal A. Information, direct access to farmers and rural market performance in Central India. *American Economic Journal: Applied Economics*, 2018. 2(3). P. 22–45.

3. European Commission. E-skills for Europe: Towards 2017 and beyond. *European E-Skills Forum Synthesis Report*, Brussels. 2020.

4. Graham M., Hjorth I., Lehdonvirta V. Digital labour and development: Impacts of global digital labour platforms and the gig economy on worker livelihoods. *Transfer: European Review of Labour and Research*. 2019. 23(2). P. 135–162.

5. Burrell J., Oreglia E. The myth of market price information: Mobile phones
Міждисциплінарні наукові студії 2024

and the application of economic knowledge in ICTD. *Economy and Society*. 2013. 44(2). P. 271–292.

6. Лобода О. М., Худік Н. В. Використання експертних оцінок для визначення пріоритетних напрямів впровадження цифрових технологій в агробізнесі. *Агросвіт*. 2021. Вип. 4. С. 38–44.

7. Лобода О. М. Переваги застосування інтегрованої системи інформаційного забезпечення підприємницької діяльності. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка: Науковий журнал*. 2023. Вип. 16. С. 133–139.

Осіпова В. С. – здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету

Кононенко Л. В. – к.е.н., доцент кафедри підприємництва, обліку та фінансів Херсонського державного аграрно-економічного університету

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасне суспільство змінилося, потреба у цифровізації стала нагальною. Інформаційні технології пронизали усі сфери життя, трансформуючи бізнес-процеси, способи комунікації [1]. Фінансовий аналіз, як ключовий інструмент для прийняття ефективних управлінських рішень, не залишився осторонь цих змін. До основних питань фінансового аналізу, що зазнали трансформації під впливом цифровізації і, відповідно, потребують відповідних рішень, можна віднести:

Інформаційне перевантаження. Доступ до величезних масивів даних може стати проблемою, якщо аналітик не має інструментів та навичок для ефективної роботи з ними. Необхідно вміти відфільтровувати, структурувати та аналізувати дані, щоб отримати корисну інформацію.

Розвиток предиктивної аналітики. Використання штучного інтелекту та машинного навчання дозволяє прогнозувати майбутні тенденції, оцінювати ризики та приймати більш обґрунтовані рішення.

Персоналізація фінансових послуг. Аналіз великого обсягу даних дозволяє краще розуміти потреби клієнтів, що уможливорює підбір для них персоналізованих фінансових продуктів та послуг.

Поява нових інструментів та технологій. Розвиток технологій блокчейну, розподілених реєстрів та цифрових валют відкриває нові можливості для фінансового аналізу та управління фінансами.

Зростання ролі фінансового аналітика. Фінансові аналітики стають ключовими гравцями в прийнятті стратегічних рішень, надаючи керівництву компаній цінну інформацію та прогнози.

Нестача кваліфікованих кадрів. Цифровізація фінансового сектору (у тому числі і при проведенні фінансового аналізу) вимагає від фахівців нових компетенцій у сфері data science, програмування, роботи з Big Data та AI-технологіями.

Слід зазначити, що зміни, які відбуваються під впливом цифровізації є перманентними, що обумовлює необхідність перманентного навчання персоналу та співпрацю із консалтинговими службами [2; 3].

Паралельно з цим треба навчитись використовувати спеціалізоване програмне забезпечення для аналізу даних, автоматизації процесів візуалізації результатів та адаптації бізнес-процесів. Це допоможе підвищити ефективність та точності аналізу: завдяки автоматизації рутинних завдань, аналітики можуть зосередитися на більш складних задачах, таких як інтерпретація результатів, пошук прихованих закономірностей та прогнозування. Такий глобальний підхід однак неможливий без співпраці з IT-фахівцями котрі допоможуть забезпечити ефективну інтеграцію нових технологій у фінансовий аналіз, та безперервне навчання співробітників.

В умовах таких глобальних змін та стрімкої цифровізації важливо також не забувати за такий важливий елемент як кібербезпека. Зберігання та обробка великих масивів фінансової інформації вимагає забезпечення високого рівня і захисту даних від несанкціонованого доступу, що можливо шляхом використання штучного інтелекту (проте потрібно пам'ятати про етичні аспекти його використання).

Цифровізація неминує змінює фінансовий аналіз, ставлячи перед фахівцями нові виклики, але водночас відкриваючи перед ними й нові можливості. Ті компанії та фахівці, які зможуть ефективно адаптуватися до змін, отримають значні конкурентні переваги та зможуть приймати більш обґрунтовані рішення, що сприятимуть успішному розвитку бізнесу.

Використана література

1. Дудинець Л. А. Розвиток фінансових технологій як фактор модернізації фінансової системи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 22. С. 794–798.
2. Калашнікова Т. В., Самохіна С. А. Розвиток ринку фінансових технологій в Україні як фактор сприяння фінансовій інклюзивності. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва*. 2018. Вип. 3. Серія Економічні науки. С. 201–210.
3. Кононенко Л., Савченко В., Карнаушенко А. Консалтинг в агробізнесі: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. Вип. 17. С. 50–56. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.17.7>

Непорожня П. О. – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Льотної академії Національного авіаційного університету

Бондар Ю. А. – завідувачка кафедри менеджменту авіаційної діяльності Льотної академії Національного авіаційного університету, к. е. н., доцент

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ВІТЧИЗНЯНОМУ БІЗНЕСІ

За останні десятиліття діджиталізація стала невід’ємною частиною функціонування сучасного бізнесу. Сьогодні організація ведення бухгалтерського обліку неможлива без застосування цифрових технологій [1]. Українські компанії все частіше звертаються до цифрових інструментів з метою оптимізації облікових процесів.

Ефективність впровадження цифрових технологій у бухгалтерський облік передбачає застосування цілого комплексу заходів, основні з яких:

- дотримання техніко-економічних вимог встановлення цифрових технологій;
- фінансова та ресурсна відповідність нововведенням і готовність до них;
- перманентне підвищення професійної та цифрової компетентностей обліково-фінансових працівників;
- формування і реалізація стратегії розвитку компанії (у тому числі і цифрової);
- забезпечення зворотного зв’язку з користувачами облікового забезпечення [2].

Забезпечення комплексного підходу дозволяє оптимізувати облікові процеси, забезпечити їхню ефективність, точність та прискорити швидкість, що є необхідним для успішного функціонування бізнесу в сучасних умовах.

Впровадження цифрових технологій також дозволяє зменшити використання паперових документів, що дозволяє економити час і фінансові

ресурси, а також більш ощадливо використовувати природні ресурси. Проте, застосування цифрових технологій (у тому числі у бухгалтерському обліку) обумовлюють необхідність розробки дієвих механізмів «забезпечення резервного копіювання даних, впровадження візуалізації господарських процесів та їх результатів, а також системи контролю за можливими помилками в заповненні документації» [3].

Організація бухгалтерського обліку із застосуванням цифрових технологій сьогодні для більшості вітчизняних підприємств полягає у використанні:

1. цифрових документів (замість паперових);
2. електронних підписів;
3. цифрових архівів;
4. зберігання даних у хмарних сервісах;
5. електронних платіжних систем для оплати рахунків та здійснення фінансових транзакцій.

Ці заходи дозволяють зменшити використання паперових носіїв для обліку даних, що не лише зменшує екологічне навантаження, але і підвищує ефективність та продуктивність облікових процесів.

Підприємства, що активно використовують цифрові технології мають значні конкурентні переваги.

До основних технологій, які сьогодні використовуються при впровадженні цифрових технологій у бухгалтерському обліку, можна віднести:

- BigData (дає змогу зберігати й обробляти облікові дані, керувати й переглядати всю інформацію стосовно обліку на конкретному підприємстві);
- «Microsoft Office 365» (дозволяє працювати з даними одночасно з декількома користувачами, даючи їм можливість здійснювати опрацювання, перевірку, редагування);

- сервіс цифрового обліку BookKeeper (надає можливості ведення бухгалтерського обліку, складання й подання фінансової звітності до відповідних органів, проведення операцій обліку необоротних активів, придбання та продаж основних засобів та інших необоротних активів, нарахування амортизації, контроль за залишками на кінець звітного періоду, облік запасів на складі) [4].

Зазначений комплекс заходів спрямований на оптимізацію облікових процесів у бізнесі шляхом використання цифрових технологій. Впровадження цифрових інструментів у бухгалтерський облік є невід'ємною частиною розвитку сучасного бізнесу і дозволяє підприємствам підвищити ефективність, точність та швидкість своїх облікових процесів. Застосування цифрових технологій у бухгалтерському обліку дозволяє зменшити використання паперових носіїв для зберігання та обробки даних, що сприяє екологічно стійкому розвитку бізнесу. Крім того, це підвищує ефективність роботи персоналу, забезпечує точність та достовірність інформації, а також сприяє покращенню управлінських рішень.

Цифрові ініціативи, такі як перехід до електронної звітності, впровадження систем електронного документообігу, цифрові архіви та зберігання даних у хмарних сервісах, а також застосування штучного інтелекту для автоматизації бухгалтерських процесів, є ефективними засобами зменшення використання паперових носіїв та підвищення продуктивності роботи.

Отже, цифрові технології не лише сприяють розвитку сучасного бізнесу, але й відкривають нові можливості для підвищення його конкурентоспроможності та стійкості на ринку.

Використана література

1. Кононенко Л. В., Ніколаєва С. П. Трансформація системи обліково-аналітичного забезпечення як складової управління підприємством в умовах сталого розвитку та діджиталізації суспільства. *Економічний простір*. 2022. Вип. 177. С. 69–75. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/177-12>

2. Тенюх З., Пелех У. Діджиталізація бухгалтерського обліку в Україні: стан та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип 41. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-66>

3. Назаренко О. В., Галун Є. С. Особливості діджиталізації облікового супроводження доходів в умовах функціонування окремого господарюючого суб'єкта. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2023. Вип 3(71). DOI: 10.25313/2520-2294-2023-3-8689

4. Кобець Д. Діджиталізація бухгалтерського обліку в контексті забезпечення конкурентоспроможності бізнесу. *Галицький економічний вісник*. 2023. Вип 4(83). https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04

Стаднійчук Р. – доктор філософії в галузі економіки, докторант закладу вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»

СОЦІАЛЬНИЙ КОНФЛІКТ У КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ ТА ШЛЯХИ ВРЕГУЛЮВАННЯ

Дослідження проблем конфлікту – одне з традиційних і основних напрямків соціологічної науки. Досліджуючи соціальну взаємодію, соціологія неодмінно стикається з конфліктом як складовою і невід'ємною частиною його. «Конфлікт не можна виключити з соціального життя... «Мир» – це лише зміна форми конфлікту або зміна конфліктуючих сторін, або зміна предмета конфлікту, або, нарешті, можливостей вибору».

Існують кілька інтерпретацій соціального конфлікту. У рамках даної тематики домовимось вважати, що соціальний конфлікт – це боротьба за владу та ресурси, за цінності та претензії на статус, за ідеї та переконання, в ході якої опоненти намагаються закріпити свою перевагу, нейтралізувати, завдати шкоди або усунути своїх супротивників. Різновид соціального конфлікту – міжгруповий конфлікт у колективі, який можна визначити як протиріччя в організаційно-трудових відносинах, що приймає характер соціальних зіткнень між групами працівників.

Однією з умов ринкової економіки є конкурентоспроможність підприємств. При цьому «жодні теорії, програми або урядова політика не можуть зробити підприємство успішним; це можуть зробити лише люди», – писав японець А. Моріта і був правий. Сучасний менеджмент визнає, що в організаціях з ефективним управлінням деякі конфлікти не лише можливі, а й бажані. Вважається, що у багатьох ситуаціях конфлікт допомагає побачити різноманітність точок зору, більше проблем, альтернативи їх вирішення та інше. Важливо враховувати, що конфлікт не завжди можна однозначно визначити як конструктивний або деструктивний. Відсутність програм з управління конфліктами, з профілактики та усунення конфліктів, як показує практика, може призвести не лише до зниження продуктивності праці, а й до загибелі організації. І навпаки, «інвестиції в людські ресурси та кадрову роботу стають довгостроковим фактором конкурентоспроможності та виживання промислового підприємства».

Колектив підприємства, організації – це складна соціальна структура з багатогранною системою взаємодії окремих членів та груп як між собою, так і з іншими елементами суспільства. Отже, конфлікт може виникнути всередині підприємства і, більше того, вийти за його межі, ускладнюючи відносини виробник – постачальник, виробник – посередник, виробник – адміністрація, виробник – споживач, виробник – виробник (конкурент).

Ці конфлікти можуть мати різноманітні причини, включаючи розбіжності в інтересах, управлінській політиці, розподілі ресурсів, а також проблеми комунікації та недоліки управління. Важливою аспектом є те, що конфлікти необхідно вирішувати конструктивним шляхом, спираючись на діалог, співпрацю та пошук компромісів.

Успішне врегулювання конфліктів на підприємстві може позитивно позначитися на його ефективності та продуктивності, а також на стосунках між працівниками та іншими сторонами, з якими взаємодіє організація. Тому вирішення конфліктних ситуацій важливо розглядати як складову успішного управління підприємством.

Використана література

1. Климанська Л. Д., Луцишин Г. І. Парадокси інформаційної демократії. Перспективи. *Соціально-політичний журнал*. 2023. Вип 1. С. 142–152.
2. Разметаєва Ю. С. Демократія, права людини та інтернет. *Право і суспільство*. 2020. Вип. 1. С. 104–110.
3. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Інформатизація як атрибут інформаційного суспільства: від ретроспекції до сучасної рефлексії. *Інформація і право*. 2022. Вип. 1(40). С. 9–20.
4. Хаустова М. Г. Права людини в епоху цифрових трансформацій під впливом глобалізаційних викликів: зб. тез доповідей III Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 60-річчю Хмельницького національного університету Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу. Хмельницький : ХНУ, 2022. С. 229–234.
5. Костецька Т. А. Розвиток цифрової трансформації в Україні як умова забезпечення муніципальних прав і свобод.: збірник тез Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції Діджиталізація та права людини, м. *Міждисциплінарні наукові студії 2024*

Хмельницький, 30 берез. 2021 р. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2021. С. 187–190.

6. Garafonova O., Zhosan H., Marhasova V., Tkalenko N., Trukhachova K. Matrix method of competitive analysis of the results of economic activity of hospitality enterprises in the conditions of strategization and digital transformation. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. 2021. Volume 43. Issue 2. P. 237–248. <https://doi.org/10.15544/mts.2021.20>.

Тугай В. – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти закладу вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Прийняті нормативно-правові документи щодо державно-приватного партнерства, з одного боку, детально розкривають різні організаційно-економічні аспекти взаємодії комерційних підприємств і державних структур. З іншого боку, слід зауважити, що формуються достатньо суттєві обмеження, пов'язані з впровадженням ефективного механізму державного співробітництва у питаннях, що стосуються виробництва високотехнологічної продукції. Особливо гостро стоять проблеми, які існують у сфері організації та взаємодії між виробничо-технічними підприємствами та віртуальними підприємствами на основі роботи механізмів державно-приватного партнерства. Процес адаптивного розвитку спеціальної системи, спрямованої на організацію управління підприємствами в умовах волатильності інституційних умов, які відповідають сучасній технологічній картині, може бути розглянутий через призму наступних положень:

- процес створення виробництва в значній мірі потребуватиме підвищення ефективності управління підприємствами та певного оновлення за рахунок забезпечення системи адаптивного розвитку управління в нових умовах, у яких відбувається проведення виробничо-технічної діяльності. Однією з відмітних рис нових умов є загальне використання різних цифрових інформаційно-цифрових технологій практично у всіх сферах життєдіяльності. З урахуванням сформованих інституційних умов, а також їх прогнозованих змін у середньостроковій перспективі, виникає необхідність розробки ефективних концептуальних підходів, які змогли б повністю розкрити сутність, зміст та перспективи розвитку адаптивної системи управління підприємствами;

- цифровізація у певній мірі змінює усталені погляди та підходи до питань безпосереднього управління підприємством та інноваційно-технологічної модернізації його виробничих процесів на користь його якісного та ефективного довгострокового функціонування. Для цього потрібен спеціальний інструментарій, до складу якого мають входити унікальні організаційно-управлінські аспекти, а отже виникає необхідність у розробці методології адаптивного управління підприємствами;

- під час реалізації адаптивного розвитку багатокомпонентної системи управління, як правило, виникають проблеми, пов'язані безпосередньо з метою такого розвитку, яка в умовах волатильності цифрової економіки є досить розмитою і змінюється залежно від зовнішнього впливу факторів. Необхідно відзначити, що досягнення поставленої мети залишається базовим параметром оцінки, який показує ступінь ефективності системи управління. Отже, припускаючи варіативність розвитку системи управління, доцільним є організація на постійній основі моніторингу та прогнозування ситуаційних показників внутрішнього та зовнішнього середовища, що в свою чергу викликає необхідність у розробці різноманітних методичних прийомів

індикативної оцінки якості та ефективності роботи системи управління підприємствами в умовах цифровізації;

- зростання конкуренції на внутрішньому і міжнародному ринку складної технічної продукції, а також досить низький рівень привабливості продукції, виробленої вітчизняними підприємствами, обумовлені великим комплексом причин організаційно-технічного характеру, які, як правило, ідентифікуються у дуже низькій швидкості розробки та реалізації управлінських рішень, а також в нескоординованості бізнес-процесів з низьким рівнем цифровізації. Організація процесу переходу до ефективних та якісних з часової точки зору бізнес-процесів буде можливим за рахунок проведення на підприємстві реінжинірингу, що призведе до необхідності розробки комплексу, що складається з набору спеціальних методичних рекомендацій, щодо механізму проведення реінжинірингу бізнес-процесів на підприємстві за рахунок інтеграції в його структуру цифрових компонентів;

- створювана всередині підприємства єдина цифрова середа ставить особливий ряд вимог до забезпечення збереження та безпеки інформації, яка циркулює в діючій системі управління підприємством, що, у свою чергу, обумовлює необхідність розробки надійного організаційного механізму, який дозволить уникнути витоку різноманітних даних через технічні канали.

Розглянуті обставини та положення показують, що адаптивний розвиток управління підприємствами потребує комплексного підходу та врахування різноманітних факторів, таких як використання цифрових технологій, зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі, конкурентна боротьба на ринку та забезпечення безпеки інформації. Розробка та впровадження ефективних стратегій адаптивного управління вимагають поєднання технологічних інновацій, організаційних змін та постійного моніторингу ситуаційних показників. Тільки такий підхід дозволить підприємствам успішно адаптуватися до швидкозмінного середовища та забезпечити їхнє стабільне та ефективне функціонування в умовах цифрової економіки.

Використана література

1. Капліна А. І. Контролінг у системі ефективного управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2021. Вип. 2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/72.pdf.
2. Прохорова В., Божанова О., Дуднева Ю. Конвергентно-когнітивні основи інноваційного розвитку промислових підприємств. *Електронне наукове фахове видання «Адаптивне управління: теорія і практика» Серія «Економіка»*. 2021. Вип. 10 (20). [https://doi.org/10.33296/2707-0654-10\(20\)-07](https://doi.org/10.33296/2707-0654-10(20)-07).
3. Garafonova O., Zhosan H., Khudolei V., Tiukhtenko N., Tymkiv I., Riabets N. Strategic model and potential sources of financing for the post-war revitalization of agricultural enterprises in the de-occupied territories. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2023. Volume 2 (49), P. 207-218. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.49.2023.3983>.

Корнага О. – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти закладу вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Формування цифрової економіки є найважливішою стратегічною задачею країни, вирішення якої забезпечить прискорення економічного зростання, національну безпеку і незалежність України, конкурентоспроможність вітчизняних компаній, з'явлення нових компетенцій і професій, прискорення процесів і підвищення рівня благополуччя населення.

Міждисциплінарні наукові студії 2024

Цифрова трансформація країни потребує, передусім, цифрової трансформації її регіонів. Тому в рамках цього дослідження значний акцент було зроблено на вивченні аспектів регіонального цифрового розвитку, що забезпечує підвищення конкурентоспроможності регіонів, створення безпечних та комфортних умов для життя громадян.

Проблема цифрового нерівності стримує економічний зріст, ставить під питання підвищення рівня освіти, без якого не буде розвиватися наука, медицина, технології тощо, і ще більше посилює соціальну, економічну і культурну нерівність людей. Можна зробити висновок, що в різних містах і регіонах рівень цифровізації може відрізнятись в декілька разів, тобто цифрова трансформація на регіональному рівні відбувається нерівномірно, і цифровий розрив між суб'єктами зростає. Це призводить до того, що мешканці найбільш розвинених територій мають доступ до повного спектру цифрових послуг, але така можливість є не у всіх населених пунктах, що негативно впливає на їх соціальний і економічний розвиток. Для подолання цифрової нерівності необхідно виявити фактори, що її обумовлюють, і розробити заходи з її усунення.

Швидкі темпи технологічних змін, з одного боку, сприяють розвитку цифрових технологій і сервісів, а з іншого, ускладнюють прогнозування характеру цифрових навичок у майбутньому. У сучасних реаліях для подолання цифрового розриву в навичках населення країни необхідно навчатися та розвиватися в цифрових компетенціях протягом усього життя, починаючи зі шкільного віку і до старості.

На етапі становлення і розвитку цифрової економіки в регіонах виникає необхідність у описі та аналізі існуючої ситуації в суб'єктах. Отримати наочне уявлення про стан регіону з позицій його інноваційного і цифрового розвитку, перспектив і точок росту, виявлення існуючих проблем можна за допомогою інструментів моделювання. На даний момент немає розроблених практичних моделей оцінки цифрового статусу і положення регіону, які б застосовувалися

в якості еталону і дозволили отримати видиме уявлення про поточне становище і перспективи росту об'єкта дослідження.

Використана література

1. Thailand in the Era of Digital Economy: How Does Digital Technology Promote Economic Growth? / N. Chakpitak et al. *Studies in Computational Intelligence*. 2018. Is. 753. P. 350–362.
2. Martin-Shields C., Bodanac N. Peacekeeping's Digital Economy: The Role of Communication Technologies in Post-Conflict Economic Growth. *International Peacekeeping*. 2017. 26 p. URL: <https://doi.org/10.1080/13533312.2017.1408413>.
3. Goldstein H. Editorial: The Digital Economy Act and Statistical Research. *Journal of the Royal Statistical Society. Series A : Statistics in Society*. 2017. Vol. 180. Iss. 4. P. 945–946.
4. Pilik M., Juříčková E., Kwarteng M. On-line Shopping Behaviour in the Czech Republic under the Digital Transformation of Economy. *Economic Annals-XXI*. 2017. Vol. 165. Is. 5–6, P. 119–123. URL: <https://publikace.k.utb.cz/handle/10563/1007676>.
5. Garafonova O., Zhosan H., Marhasova V., Tkalenko N., Trukhachova K. Matrix method of competitive analysis of the results of economic activity of hospitality enterprises in the conditions of strategization and digital transformation. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. 2021. Volume 43. Issue 2. P. 237–248. <https://doi.org/10.15544/mts.2021.20>.

Палієв В. – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ГЛОБАЛЬНОЮ НЕСТАБІЛЬНІСТЮ ТА ЦИФРОВИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ

Динаміка мінливості в сучасному світі дуже висока. Разом із прогресивними рішеннями та проривними ідеями дедалі актуальнішими стають глобальні проблеми, про які говорять давно, але шляхи їх подолання у ясному майбутньому видаються туманними. Цифрові технології, у свою чергу, привносять у наше життя як багато позитивних, відчутних і відчутних аспектів трохи чіткіше, так і негативні.

Найбільш хвилюючим залишається питання «Чи можна вирішити проблеми, пов'язані з глобальною нестабільністю у світі, за допомогою цифровізації та діджиталізації?» [1].

Очевидно, що штучний інтелект і цифрові технології здатні спростити життя, але не здатні вирішити проблему в корені, оскільки самі несуть із собою достатню кількість усіх можливих негативних наслідків від їх використання.

Однією зі сфер економіки та фінансів, де цифровізація має найбільш чутливий вплив, є ринок цінних паперів. Цифрова трансформація цього сектору вирішує найважливішу проблему – запобігання шахрайству та підвищення прозорості даних. Учасники ринку отримують більше інформації про здійснені операції, а захищаючи інформацію, можуть захистити себе від нечесних дій інших учасників.

На даному етапі впровадження цифровізації на фінансовому ринку є багато технологій, які допоможуть забезпечити безпеку для інвесторів. Можна виділити: SupTech, blockchain, система віддаленої ідентифікації, RegTech [2].

Блокчейн передбачає структуровану інформаційну базу та передає те, що потрібно, між двома чи більше сторонами. Передача прав на володіння

цінним папером, інформація про здійснені операції – все це набуває великого значення на ринку цінних паперів.

Через те, що інформація з баз даних розподілена по кожній ланці структури, злом такої системи неможливий, оскільки зловмиснику необхідно отримати унікальний код абсолютно з кожного носія. Найцікавіше, що учасники структури можуть отримувати актуальну інформацію на кожному етапі угоди, про всіх операторів і суми. Усе це призводить до дуже значного підвищення прозорості та допомагає вирішити проблему шахрайства.

RegTech — це технологія, яка забезпечує точні та ефективні методи вирішення для реалізації багатьох вимог регулятора фінансового ринку. Цей інструмент сприяє підвищенню прозорості діяльності банків і некредитних фінансових установ. Зокрема, існує багаторівневий комплексний контроль за всіма учасниками операцій. Ця технологія запобігає шахрайству, визначає підозрілі дії, покращує ідентифікацію клієнтів і автоматизує процес звітування.

SupTech — це інструмент для контролю над фінансовими ринками, де популярний тренд на штучний інтелект, великі дані та машинне навчання. Ця технологія структурно змінює процеси взаємодії з фінансовим ринком, переводячи їх у цифровий формат.

Хмарні технології поширені вже давно. Але варто зауважити, що з кожним роком вони все ефективніше проявляються в державних установах і бізнесі.

Також існує «Єдина система ідентифікації та автентифікації» (ЕСІА). Технологія дозволяє здійснювати операції на фінансовому ринку в режимі віддаленого доступу. Для використання такого подібного інструменту необхідно надати повний список даних користувача, що зводить до мінімуму можливість шахрайства.

Наступний тип проблем, які цифровізація допомагає вирішити, це політичні проблеми. Найважливіша з них – цифровий тероризм, який безпосередньо загрожує національній безпеці будь-якої країни.

Теракти можна розділити на 3 види. Атака через дротову або бездротову мережу. Також виділено елемент фізичного знищення компонентів інфраструктури в ІТ-середовищі. І третій – безпосередній вплив на персонал та інших учасників, які володіють важливою та унікальною інформацією, що дозволяє їм проникнути в інформаційну мережу [4].

Впровадження нових інформаційних технологій на цьому етапі необхідне для збереження суверенітету та недоторканності державної таємниці [3].

Комп'ютеризація систем управління та зв'язку та робота з великими обсягами даних ускладнюють характер захисту від цифрового тероризму. Усім сучасним людям давно відоме поняття інформаційна війна, яка передбачає порушення функціонування інформаційних систем, телевізійних систем та Інтернету, а також незаконний доступ до них.

Для протидії інформаційним атакам необхідно розвивати сучасне національне програмне забезпечення та залучати його до всіх сфер життя та діяльності населення країни, це сприяє збереженню цифрового суверенітету держави, що в наш час є найважливішою ознакою незалежності сильної влади.

Використана література

6. Волов С. О., Бойко О. О., Пономаренка О. М. Сутнісна характеристика та напрями забезпечення стійкості бізнес-організацій в умовах глобальної нестабільності. *Економіка і управління*. 2023. Том 2(1). Вип. 2. С. 7. doi:10.31732/2221-7191.2023.1.2.007.

7. Бондаренко В. І., Бондаренко С. І., Корецький О. В. Сучасні підходи до забезпечення стійкості бізнес-організацій в умовах глобальної

Міждисциплінарні наукові студії 2024

нестабільності. *Економіка і управління*. 2022. Том 2(2). Вип. 2. С. 4. doi:10.31732/2221-7191.2022.2.2.004.

8. Ткачук О. В., Ковальчук І. В., Дудяк О. М. Стратегія забезпечення стійкості бізнес-організацій в умовах глобальної нестабільності. *Економіка і управління*. 2023. Том. 3(3). Вип. 3. С. 3. doi:10.31732/2221-7191.2023.3.3.003.

9. Garafonova O., Zhosan H., Marhasova V., Tkalenko N., Trukhachova K. Matrix method of competitive analysis of the results of economic activity of hospitality enterprises in the conditions of strategization and digital transformation. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. 2021. Volume 43. Issue 2. P. 237–248. <https://doi.org/10.15544/mts.2021.20>.

Саркісян Н. – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти закладу вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій у наші дні зумовлений потоком інформації, яку необхідно опрацювати. Обсяги інформації, що обробляється на виробництві, настільки великі, що людина не впорається, і тоді на допомогу приходить машина: створюються машинні програми, які обслуговують ту чи іншу сферу виробничої діяльності працівника. Інформаційні технології – це процеси, які використовують сукупність засобів і методів збору, обробки, накопичення та передачі даних (первинної інформації) для отримання нової якісної інформації про стан об'єкта, процесу чи явища (інформаційного продукту).

У сучасному світі все швидше розвиваються наука і технології, прискорюється економічне зростання, загострюється конкуренція. Мінімальна

перевага може стати вирішальною в боротьбі за наживу. Це змушує керівництво компанії активно працювати над підвищенням ефективності систем компанії та оптимізацією процесів. Важливим інструментом є інформаційні технології, які дозволяють істотно підвищити продуктивність праці співробітників компанії, зробити процеси більш надійними, відкрити принципово нові можливості в багатьох сферах.

Служба управління персоналом компанії є одним із стовпів, на якому повинна будуватися успішна компанія, тому спроби підвищити ефективність цієї служби цілком закономірні. У свою чергу, природно використовувати в цих спробах новітні інформаційні технології.

Управління персоналом – один із видів діяльності управління людьми, основною метою якого є найбільш ефективне використання праці для досягнення цілей підприємства.

Раніше основною метою управління людськими ресурсами було підвищення продуктивності, ефективності та конкурентоспроможності на ринку. Однак у цифровій економіці пріоритети змінилися.

Внаслідок значного впливу швидкої появи інноваційних технологій, впровадження штучного інтелекту, який значною мірою замінює різноманітні операції, що раніше виконувалися людьми, актуальним стало впровадження ІТ-технологій, у тому числі у сфері HR/Industry 4.0. або Четверта промислова революція) – це найочікуваніша подія 21 століття, яка тягне за собою величезну кількість змін в структурі управління малим і середнім бізнесом. Інновації вплинуть на всі аспекти економіки.

Технології Індустрії 4.0 здаються абсолютно інноваційними, що змінюють всю нашу реальність. Важливо розуміти, що зміни торкнуться всіх, особливо різного малого та середнього бізнесу. Кожному менеджеру (підприємцю) необхідно буде змінити всю структуру управління, оскільки заміна різних професій роботами неминуча.

Однак індустрія 4.0 передбачає не тільки повну заміну людей технікою, а й впровадження різних допоміжних технічних частин для використання при виконанні завдань (проектів). Яскравим прикладом цього є стартап «Halo Neuroscience» — продукт, спрямований на підвищення фізичної працездатності, витривалості та збільшення швидкості розумової діяльності за рахунок впливу хвиль на мозок людини.

Розглядаючи різноманітні технології, які прийшли до нас разом з Індустрією 4.0, можна помітити зміни у ставленні до трудових ресурсів: від важливості присутності людини на робочому місці, обмеженості її знань до реального вдосконалення працівника через різні модифікації. Під кадрами слід розуміти певну кількість людей, готових взятися за будь-яку роботу [1].

У цифровій економіці найважливішими якостями людини є володіння величезною кількістю інформації, готовність до швидких змін, бажання вчитися більше і більше, комунікабельність, універсальність, готовність до кардинальних змін. Індустрія 4.0 або 4-та промислова революція включає домінування глобальних мереж, появу нейронних мереж і появу штучного інтелекту. Все це впливає на систему управління персоналом будь-якої компанії.

Використана література

1. Руденко М. В. Цифровізація економіки: нові можливості та перспективи. *Економіка та держава*. 2018. Вип. 11. С. 61–65.

2. Kolodii S. The influence of decisions on increasing social standards on monetary policy. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2021. Is. 2 (37). P. 37–46.

3. Гаряга Л. О., Нечипоренко А. О. Антикризове управління: особливості в умовах цифровізації економіки. *Розвиток банківських систем світу в умовах глобалізації фінансових ринків* : матеріали XV Міжнародної науково-Міждисциплінарні наукові студії 2024

практичної конференції. 17 листопада 2021 року. Черкаси : ЧННІ Університет банківської справи. 2021. С. 160–163.

4. Garafonova O., Zhosan H., Marhasova V., Tkalenko N., Trukhachova K. Matrix method of competitive analysis of the results of economic activity of hospitality enterprises in the conditions of strategization and digital transformation. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. 2021. Volume 43. Issue 2. P. 237–248. <https://doi.org/10.15544/mts.2021.20>.